

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE MİKROKREDİ UYGULAMALARI VE
KATILIM BANKACILIĞINDA BİR ÜRÜN ÖNERİSİ

İŞLETME ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Mevlüt SEÇİL

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Erdem BAĞCI

İSTANBUL - 2016

TEZ TANITIM FORMU

- YAZAR ADI SOYADI** : Mevlüt SEÇİL
- TEZİN DİLİ** : Türkçe
- TEZİN ADI** :Türkiye’de Mikrokredi Uygulamaları ve Katılım Bankacılığına Bir Ürün Önerisi
- ENSTİTÜ** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ANA BİLİM DALI** : İşletme Anabilim Dalı
- TEZİN TÜRÜ** : Yüksek Lisans
- TEZİN TARİHİ** : 26.02.2016
- SAYFA SAYISI** : 128
- TEZ DANIŞMANI** : Yrd. Doç. Dr. Erdem BAĞCI
- DİZİN TERİMLERİ** : Katılım Bankacılığı, Mikrokredi
- TÜRKÇE ÖZET** : Bu tez çalışmasında katılım bankacılığı ve ürünleri ile mikrokredi ve ürünleri incelenerek, mikrokredinin katılım bankacılığına bir ürün önerisi olarak uygulanabileceğine yönelik incelemeler yapılmıştır. Bu amaçla literatür taraması yapılmış, katılım bankacılığının ve mikrokredinin Türkiye’deki ve Dünya’daki uygulamaları ve ürünleri açıklanmıştır. Mikrokredinin katılım bankacılığına bir ürün olarak uygulanabileceğine ulaşılmaya çalışılmıştır.
- DAĞITIM LİSTESİ** : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Mevlüt SEÇİL

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE MİKROKREDİ UYGULAMALARI VE
KATILIM BANKACILIĞINDA BİR ÜRÜN ÖNERİSİ

İŞLETME ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Mevlüt SEÇİL

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. ERDEM BAĞCI

İSTANBUL – 2016

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Mevlüt SEÇİL

...../...../2016

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mevlüt SEÇİL'in Türkiye'de Mikrokredi Uygulamaları ve Katılım Bankacılığına
Bir Ürün Önerisi adlı tez çalışması, jürimiz tarafından İŞLETME ana bilim dalında
YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan _____

Yrd. Doç. Dr. Erdem BAĞCI

(Danışman)

Üye _____

Yrd. Doç. Dr. Deniz ŞİŞMAN

Üye _____

Yrd. Doç. Dr. Levent POLAT

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.../.../2016

Doç. Dr. Ragıp Kutay KARACA

Enstitü Müdürü

ÖZET

Katılım Bankacılığının işleyişi açısından diğer geleneksel bankacılık uygulamalarından risk yönetimi açısından daha sağlam bir yapıya sahip olması dünyada hızla yükselen bir değere ulaşmasını sağlamaktadır. Toplumun Müslüman kesimindeki kaynağın inançlarından ötürü yastık altında beklemesi, Katılım Bankacılığı sayesinde ekonomiye kazandırılmak için bu alandan geleceğe dair büyük girişim ve düzenlemeler yapılmaktadır.

Araştırmada Katılım Bankacılığının güçlendirilerek ürün çeşitliliğinin artırılması amacıyla geleneksel ürünlerinin yanında yeni bir ürün kazandırılabilmesi amacıyla dünyada örneği oldukça yaygın ve geliştirilmeye açık olan mikrokredi uygulamaları ele alınmış ve ülkemizdeki katılım bankacılığı ürün türleri içerisinde değerlendirilebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma üç bölümden meydana gelmektedir. Araştırmanın ilk bölümünde Katılım Bankacılığı, tarihçesi, ürünleri, Türkiye ve Dünya'daki uygulamaları, ortaya çıkış nedenleri, fon toplama ve kullandırma yöntemleri üzerinde durulmuştur. Araştırmanın ikinci bölümünde mikrokredi kavramı, tarihsel gelişimi ve oluşum hikâyesi, uygulandığı ülkeler, temel ilkeleri, özellikleri, amacı, hedef kitlesi, uygulanan modeller, fon kaynakları ve ekonomik boyutları üzerine yapılan incelemeler derlenmiştir. Araştırmanın üçüncü bölümünde yoksulluğun tanımı, nedenleri, yoksullukla mücadele için mikrokredinin uygulamaları, Türkiye'deki modelleri ve uygulamaları incelenmiştir.

Geleceğin başarılı uygulaması Katılım Bankacılığının sınırlı olan ürün yelpazesine yeni bir ürün olan mikrokredinin uygulanabilirliği önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, İslami bankacılık, mikrokredi, katılım bankacılığı ürünleri

SUMMARY

Solid structure of the participation banking rather than traditional banking, regarding the risk management efficiency, stimulates the rapid growth of the sector in the World. Sharia prohibits acceptance of specific interest or fees for loans of Money regarding the Islamic principles, therefore Islamic community prefers to keep their savings out of the traditional banking system and supports the growth of participation banking.

The subject of this study is to discuss and propose solutions in order to maintain effectiveness of participation banks and to take attention of participation banks on micro-credits as an alternative product in accordance with the positive effect of successful practices in contemporary Islamic banking. As a result of the conducted research, micro-credit has been found and suggested as a suitable alternative product for Turkish participation banks.

Research consists of three parts. The first part of this study discusses the history, current products and practices in the world and in Turkey. The second part discusses the micro-credit concept, historical development, basic principles, purpose, applied models, funding sources and compiled by examination carried out on the economic dimensions. The third part discusses the definition of poverty, reasons and micro-credit as a tool for the fight against poverty, applied models, practice opportunities and threats in Turkey. The last section discusses findings and proposes microcredit as an alternative product for Turkish participation banks in order to support growth and increase the limited range of products for future success of the sector.

Keywords : Participation Banking, Islamic Banking, Micro Credit, Participation Banking Products.

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÖZET	I
SUMMARY	II
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR LİSTESİ	VI
TABLolar LİSTESİ	VIII
GRAFİKLER LİSTESİ	IX
ÖNSÖZ	X
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
İSLAMİ BANKACILIĞIN TANIMI, TÜRKİYE VE DÜNYADAKİ GELİŞİMİ	3
1.1. FAİZ KAVRAMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ	3
1.2. FAİZİN YASAKLANMA NEDENLERİ	4
1.3. FAİZSİZ BANKACILIĞIN TANIMI	5
1.4. FAİZSİZ BANKACILIĞI'NIN TARİHÇESİ	7
1.5. TÜRKİYE'DE FAİZSİZ BANKACILIĞI'NIN TARİHSEL GELİŞİMİ	9
1.6. KATILIM BANKALARININ ORTAK ÖZELLİKLERİ	11
1.7. KATILIM BANKALARININ ORTAYA ÇIKMASINDAKİ SEBEPLER	13
1.7.1. Dini Sebepler	13
1.7.2. Sosyal Sebepler	14
1.7.3. Ekonomik Sebepler	15
1.8. KATILIM BANKALARI İLE KLASİK BANKALAR ARASINDAKİ FARKLARI	16
1.9. KATILIM BANKACILIĞI'NIN TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİLERİ	18
1.10. DÜNYADA FAİZSİZ BANKACILIK	21
1.10.1. Mısır	23
1.10.2. Ürdün	24
1.10.3. Pakistan	25
1.10.4. Bahreyn	25
1.10.5. Suriye	26
1.10.6. Malezya	26
1.10.7. Güney Afrika	26
1.10.8. Katar	27
1.10.9. Birleşik Arap Emirlikleri	27
1.10.10. Bangladeş	27
1.10.11. Sudan	28
1.10.12. İngiltere	28
1.10.13. Rusya	29
1.10.14. Almanya ve Hollanda	29
1.10.15. Bahama	30
1.10.16. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	30
1.11. KATILIM BANKALARINDA FON TOPLAMA METHODLARI	30
1.11.1. Özel Cari Hesaplar Yöntemi	30
1.11.2. Katılım Hesapları Yöntemi (Kar-Zarara Katılma)	31
1.12. KATILIM BANKALARINDA FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ	32
1.12.1. Kar-Zarar Ortaklığı (Mudaraba)	32
1.12.2. Emek-Sermaye Ortaklığı (Müşaraka)	34
1.12.3. Azalan Ortaklık (Müşareke-i Mütenakisa)	35
1.12.4. Üretim Finansmanı (Murabaha)	35

1.12.4.1 Satın Alma Emriyle Murabaha Satışı	36
1.12.4.2. Murabaha Yoluyla Dış Ticaretin Finansmanı	37
1.12.5. Kiralama (İcara -Leasing)	38
1.12.6. İleriye Dönük Satış (Selem)	38
1.12.7. Uluslararası Murabaha (Tavarruk).....	39
1.12.8. Karşılıksız Borç (Karz-ı Hasen)	41
1.12.9. Diğer Finansal Hizmet ve Ürünler.....	42
1.13. TÜRKİYEDEKİ KATILIM BANKALARI	42
1.13.1. Asya Katılım Bankası A.Ş.....	43
1.13.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş	43
1.13.3. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.	44
1.13.4. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	45
1.13.5. Ziraat Katılım Bankası A.Ş.	45
İKİNCİ BÖLÜM	47
MİKROKREDİ KAVRAMI VE DÜNYADAKİ GELİŞİMİ	47
2.1. MİKROKREDİ KAVRAMI	47
2.2. MİKROKREDİ SİSTEMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ	49
2.3. MİKROKREDİNİN UYGULANDIĞI ÜLKELER.....	50
2.4. MİKROKREDİNİN TEMEL İLKELERİ	51
2.5. MİKROKREDİYE AİT ÖZELLİKLER	53
2.6. MİKROKREDİNİN AMACI	56
2.7. MİKROKREDİNİN HEDEF KİTLESİ	57
2.8. BANKALARIN YOKSULLARA KREDİ VERMEMESİNİN SEBEPLERİ	58
2.9. ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE UYGULANAN MİKROKREDİ KURULUŞ MODELLERİ	59
2.9.1. Birlik Modeli	60
2.9.2. Garanti Sağlayan Kuruluş Modeli	60
2.9.3. Topluluk Bankası Modeli	60
2.9.4. Kooperatif Modeli.....	61
2.9.5. Kredi Birlikleri Modeli	61
2.9.6. Grameen Tipi Kuruluş Modeli	61
2.9.7. Grup Modeli	62
2.9.8. Bireysel Model	62
2.9.9. Aracı Kuruluş Modeli	62
2.9.10. Sivil Toplum Kuruluşu Modeli	62
2.9.11. Grup Baskısı Modeli	63
2.9.12. Döner Tasarruf ve Kredi Birlikleri Modeli(ROSCA : Rotating Savings and Credit Associations).....	63
2.9.13. Küçük İşyeri Modeli	63
2.9.14. Köy Bankacılığı Modeli	64
2.10. DÜNYADAKİ ÇEŞİTLİ MİKROKREDİ KURULUŞLARI	64
2.10.1. Grameen Bankası.....	65
2.10.1.1. Grameen Bankası'nın Kuruluşu ve Gelişimi	65
2.10.1.2. Grameen Bankası'nın Temel Özellikleri.....	66
2.10.1.3. Grameen Bankası Müşterilerinin Yoksulluk Düzeyini Belirleme Kriterleri	69
2.10.2. Köy Bankaları Kampanyası(FINCA : Foundation for International Community Assistance)	70
2.10.3. KIVA Modeli.....	70
2.11. MİKROKREDİ UYGULAMALARININ EKONOMİK BOYUTLARI	71
2.12. MİKROKREDİ KURULUŞLARININ FON KAYNAKLARI.....	71

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	74
YOKSULLUKLA MÜCADELEDE TÜRKİYE'DEKİ MİKROFİNANS UYGULAMALARI	74
3.1. YOKSULLUĞUN TANIMI VE NEDENLERİ	74
3.1.1 Yoksulluğun Nedenleri.....	75
3.1.2.Yoksulluk Sınırı.....	76
3.1.3.Türkiye'de Yoksulluğun Boyutları	78
3.1.4. Yoksullukla Mücadelede Türkiye'deki İlk Uygulamalar	79
3.2. TÜRKİYEDEKİ MİKROFİNANS KURULUŞLARI VE MİKROFİNANS UYGULAMALARI	83
3.2.1. Türkiye'deki Mikrokredi Kuruluşları.....	83
3.2.1.1.Türkiye Grameen Mikrokredi Programı (TGMP) ve TİSVA.....	83
3.2.1.1.1.TGMP Finansman Kaynakları	85
3.2.1.1.2. TGMP Mikrokredi Çeşitleri.....	86
3.2.1.2. Kadın Emekini Değerlendirme Vakfı (KEDV).....	87
3.2.1.3. NAHİL	88
3.2.1.4. MAYA.....	88
3.2.1.4.1. MAYA'nın Hedef Kitlesi	89
3.2.1.4.2.Borç Verme Metodolojisi	90
3.2.1.4.3.MAYA Mikrokredi Çeşitleri.....	91
3.2.1.4.3.1. MayaBiz Dayanışma Grupları Kredisi	91
3.2.1.4.3.2. MayaBen Bireysel Kredi	92
3.2.1.4.3.3. MayaAile İhtiyaç Kredisi.....	92
3.2.1.5. Kadın Kooperatifleri	93
3.2.1.6. Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG) ve HSBC İşbirliği	94
3.2.1.7. İçel El Sanatları ve Eğitim Vakfı (İÇEV) Mikrokredi Uygulaması	95
3.2.1.8. TEB, GYİAD ve UNDP İşbirliği.....	97
3.2.1.9. Avrupa Birliği Destekli SELP I ve SELP II Programı	97
3.2.1.10. Kadın Girişimciliğini Destekleme Derneği Mikrokredi Projesi ...	98
3.2.1.11. GAP-GİDEM Kadın Girişimciliğini Geliştirme Projesi.....	99
3.2.2. MİKROFİNANS'IN TÜRKİYE'DEKİ UYGULANMIŞ ÖRNEKLERİ ...	100
3.2.2.1. Diyarbakır İli Mikrokredi Uygulaması	100
3.2.2.2. Kocaeli İl Özel İdaresi Mikrokredi Uygulaması.....	107
3.2.2.3. Mersin İli Mikrokredi Uygulaması Örneği	110
3.2.2.4. İstanbul İli Mikrokredi Uygulaması Örneği	112
3.2.2.5 Diğer İllerimizdeki Mikrokredi Uygulamaları	116
SONUÇ	118
KAYNAKÇA	120

KISALTMALAR LİSTESİ

AAIB	:	THE AFRICAN ARABIAN BANK LTD.
ABG	:	ALBARAKA BANKACILIK GRUBU
BDDK	:	BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU
BIMB	:	BANK ISLAM MALAYSIA BERHAD
BMMB	:	BANK MUAMALAT MALAYSIA BERHAD
CGAP	:	FAKİRİN FAKİRİNE YARDIM ETMEDE DANIŞMAN GRUBU
CIDA	:	KANADA ULUSLAR ARASI KALKINMA KURUMU
DESİYAP	:	DEVLET SANAYİ VE İŞÇİ YATIRIM BANKASI A.Ş.
DIB	:	DUBAI ISLAMIC BANK
DMI	:	DAR AL-MAAL AL ISLAMIC TRUST
EFT	:	ELEKTRONİK FON TRANSFERİ
GAP	:	GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
GB	:	GRAMEEN BANKASI
GİDEM	:	GİRİŞİMCİ DESTEKLEME VE YÖNLENDİRME MERKEZİ
GYİAD	:	GENÇ YÖNETİCİ VE İŞADAMLARI DERNEĞİ
IIMM	:	ISLAMIC INTERBANK MONEY MARKET
IFAD	:	ULUSLAR ARASI ZİRAİ KALKINMA FONU
IFH	:	ISLAMIC FINANCE HOUSE
IIBID	:	İSLAM KALKINMA BANKASI
İFK	:	İSLAM FİNANS KURUMU
İKB	:	İSLAM KALKINMA BANKASI
İÇEV	:	İÇEL EL SANATLARI VE EĞİTİM VAKFI
KEDV	:	KADIN EMEĞİ DEĞERLENDİRME VAKFI
KOBİ	:	KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER
KZK	:	KAR ZARARA KATILIM
KZOP	:	KAR VE ZARAR ORTAKLIĞI BELGESİ
MÖ	:	MİLATTAN ÖNCE
MS	:	MİLATTAN SONRA
MFK	:	MİKRO FİNANS KURUMLARI
NORAD	:	NORVEÇ ULUSLAR ARASI KALKINMA KURUMU
ÖFK	:	ÖZEL FİNANS KURULUŞLARI
ÖZİŞGEM	:	İL ÖZEL İDARESİ İŞ GELİŞTİRME MERKEZİ
ROSCA	:	ROTATING SAVINGS AND CREDIT ASSOCIATIONS
SGP	:	SATINALMA GÜCÜ PARİTESİ
SIDA	:	İSVEÇ ULUSLAR ARASI KALKINMA KURUMU

TEB	:	TÜRKİYE EKONOMİ BANKASI
TESK	:	TÜRKİYE ESNAF SANATKÂRLAR KONFEREDASYONU
TGMP	:	TÜRKİYE GRAMEEN MİKROKREDİ PROGRAMI
TİSVA	:	TÜRKİYE İSRAFI ÖNLEME VAKFI
TOG	:	TOPLUM GÖNÜLLÜLERİ VAKFI
USAID	:	ABD ULUSLAR ARASI KALKINMA KURUMU
YİD	:	YAP İŞLET DEVRET
YİMİK	:	YOKSULLAR İÇİN MİKROKREDİ PROJESİ
WWB	:	DÜNYA KADIN BANKASI

TABLULAR LİSTESİ

	SAYFA
Tablo 1 - Katılım Bankalarının Başlıca Finansal Büyüklükleri.....	46
Tablo 2 - 2002-2013 Yılları Arasındaki Yoksulluk Sınırını Belirleme Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları	79
Tablo 3 - Maya'nın Tarihçe Tablosu	90
Tablo 4 - 28.02.2011 Tarihi İtibarıyla Diyarbakır'da Mikrokredi Kullanan Üyelerin Üyelik Çeşitleri	101
Tablo 5 - Diyarbakır'da Dağıtılan Mikrokredi Tutarları, 2003-2008	103
Tablo 6 - Kocaeli İlinde Mikro Finans Projesinin Gelişimi	109
Tablo 7 - Mersin İlinde Toplam Dağıtılan Mikrokredi Miktarı, 2007-2010	110

GRAFİKLER LİSTESİ

	SAYFA
Grafik 1 - 31.12.2008 Tarihi İtibarıyla Diyarbakır'da Dağıtılan Mikrokredinin Sektörel Dağılımı	102
Grafik 2 - 28.02.2011 Tarihi İtibarıyla Diyarbakır'da Dağıtılan Mikrokredinin Sektörel Dağılımı	104

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasının hazırlanması sürecinde, literatür taraması ve araştırma kısımları olmak üzere tez yazım sürecinin her bölümünde desteğini esirgemeyerek yol gösteren tez danışman hocam sayın Yrd. Doç. Dr. Erdem BAĞCI'ya ve eski danışman hocam Doç. Dr. Mehmet YAZICI'ya, tez yazma sürecinde yoğunluk ve stresli çalışma tempomdan dolayı sabır ve anlayış gösteren eşime saygı ve sevgilerimi sunarım.

Mevlüt SEÇİL

GİRİŞ

Topladığı fonları en verimli şekilde kullanarak milli gelirin hızla artmasına katkıda bulunan bankalar, kamu yararı için oldukça önemlidir. Bankacılık hizmetleri vasıtasıyla ekonomik faaliyetlerin daha verimli bir şekilde gerçekleşmesine katkıda bulunurlar. Dünya ve Türkiye ekonomisinde bankacılığın önemi tartışılmaz bir olgudur.

Tarihte ilk bankacılık hizmetleri Sümer ve Babil Medeniyetlerine kadar dayanmaktadır. Milattan Önce iki binli yıllarda ünlü Hammurabi Kanunları'nda bankacılığa ilişkin çok sayıda kurallar yer almıştır.1970'lerde İslam Kalkınma Bankası ile hayata geçen Katılım Bankacılığı, öncelikle faiz hassasiyeti olan kesimin ilgisi ile günümüzde pazardaki payını hızla artırarak büyümektedir. Ülkemizde toplam kredi hacmi içerisinde %5'lik paya sahip katılım bankacılığının 2023 vizyonunda %15'e çıkarılması hedeflenmektedir.

İslami bankacılığın geleneksel ürünlerinin yanında Bangladeşli bankacı ve ekonomi profesörü Muhammed Yunus'a Nobel Barış Ödülü'nü kazandıran mikrokredi uygulamalarının katılım bankacılığının felsefesine olan uygunluğu nedeni ile pek çok ülkede ürün olarak kullanılmaya başlanıldığı görülmektedir.

Mevcut Türkiye hükümetinin ortaya koymuş olduğu vizyon ve katılım bankacılığının toplam kredilerden aldığı payın artırılması amacıyla yönelik olarak Türkiye ve dünyada yapılmış olan çalışmaları derlediğimiz bu çalışmamızda Türkiye katılım bankalarının ürün portföyünde mikrokredi uygulamasının da bulunmasının katılım bankacılığının büyümesine olumlu katkı yapacağı, ayrıca hem gelir dağılımı adaletsizliği ve hem de genç ve kadın işsizliği sorunlarının çözümünde ise önemli bir enstrüman olarak kullanılabileceği kanaatine varılmıştır.

Çalışma üç bölümden meydana gelmektedir. Çalışmanın ilk bölümünde Katılım Bankacılığı, tarihçesi, ürünleri, Türkiye ve Dünya'daki uygulamaları, ortaya çıkış nedenleri, fon toplama ve kullandırma yöntemleri üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın ikinci bölümünde mikrokredi kavramı, tarihsel gelişimi ve oluşum hikâyesi, uygulandığı ülkeler, temel ilkeleri, özellikleri, amacı, hedef kitlesi,

uygulanan modeller, fon kaynakları ve ekonomik boyutları üzerine yapılan incelemeler derlenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde yoksulluğun tanımı, nedenleri, yoksullukla mücadele için mikrokredinin uygulamaları, Türkiye'deki modelleri ve uygulamaları incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ BANKACILIĞIN TANIMI, TÜRKİYE VE DÜNYADAKİ GELİŞİMİ

1.1. FAİZ KAVRAMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Arapça kökenli riba kelimesi Türkçe'de faiz anlamına gelmektedir. Arap lügatinde ziyade (fazlalık) ve nema (artma, çoğalma) anlamı taşımaktadır.¹ İlk çağlardan itibaren ödünç verme olarak ortaya çıkan faiz, başta din adamları olmak üzere birçok filozof ve iktisatçıların incelemelerine konu olmuştur.²

Milattan Önce 427-347 yılları arasında yaşayan Filozof Eflatun'a göre, İlkçağda faiz anlayışı, paranın bir mübadele aracı olduğunu ve bir ürünü temsil eden sembol olduğunu savunur. Paranın kazanç kaynağı olarak kullanılmasını sağlayan faize her zaman karşı olmuştur. Eflatun'a göre faiz toplumdaki gelir dağılımı dengesizliğini giderek artırır ve yoksulluğu başa çıkılamayacak kadar yaygınlaştırır. İnsandaki aşırı para hırsının adaletsiz zenginliğe itebileceğini, bu durumun önüne geçebilmek için kişilerin maddi değeri olan maden gibi kıymetlere sahip olmanın yasaklanması gerektiğini savunmuştur.³

Milattan Önce 384-322 yılları arasında yaşayan Filozof Aristo ise, paradan kazanç elde edilerek zenginleşmeyi aykırı bulmuş ve paranın faiz yoluyla gelir getiren bir servet aracı olarak kullanılamayacağını ifade etmiştir. Paranın bir ürün meydana getirmeden bir kazanç sağlamasını kabul etmemiştir.⁴ Aristo faizi şöyle açıklamıştır, *"Faizcilikten de pek çok nefret edilir ve bu nefret tamamıyla haklıdır. Çünkü faiz, paranın adına var olduğu şeyin bir ürünü değil, paranın kendisinden çıkan bir kazançtır. Para bir değiş tokuş aracı olması için düşünülmüştür. Faiz ise paranın kendindeki bir artışı gösterir. Faizden, bir tahıl ürünü ya da hayvan yavrusuymuş gibi kazanç diye söz ediyoruz; çünkü her canlı benzerini doğurur; faiz de paradan doğan paradır. Dolayısıyla bütün servet edinme yolları arasında doğaya en aykırı olan budur."*⁵

¹ İsmail Özsoy, *Faiz ve Problemleri*, Nil Yayınları, İstanbul, 1994, s.59.

² Özsoy, a.g.e.,s.45.

³ Arif Ersoy, *İktisadi Düşünceler Tarihi*, Ankara: Nobel Yayıncılık, Ankara, 2012. s.48.

⁴ Erol Zeytinoğlu, *İslam'da ve Diğer Sistemlerde Faiz, Para, Faiz ve İslam Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi*, İlmî Neşriyat A.Ş., İstanbul, 1992, s.92

⁵ Ersoy, a.g.e, s. 55.

Üç semavi din olan Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet resmi olarak faize karşı olduğu yasaklamalar koymuştur. Bu üç büyük dine göre Ortaçağda faiz incelenmiştir. Faiz konusunda aynı düşünen ortak fikir sahipleri faizin emek ve uğraş vermeden haksız bir gelir ve zenginliğe ulaşırlar şeklinde hüküm vermişlerdir.⁶

Tevrat'ta faizin yasak olduğu kesin bir şekilde yer almamasına rağmen, fakir ve Yahudi olanlara verilen borçtan faiz elde etmeyi men etmiş ve faiz alarak fakirleri zor durumda bırakmayı yasak saymıştır. Faiz almak ve vermek, yardım yapmaya ve merhamet duygusuna ters olduğundan kilise tarafından olumlu karşılanmamıştır. Faiz alanların açgözlülükleri ile borç alan fakir kişileri sömürme ve sıkıntıya sokmalarını uygun görmemişlerdir. Ancak yinede İncil'de faizin haram olmasıyla alakalı net bir açıklama içeren bölüm yer almamaktadır. Bu sebepten dolayı Hıristiyanlık inancına tabi din alimlerinin faizi haram olarak kabullenmeleri uzun yıllar geçtikten sonra gerçekleşebilmiştir. Katolik kiliselerinde kanun kararıyla yer alan faizin dışındaki benzeri işlemler yasaklanmıştır.⁷

Ortaçağın başlarında Hıristiyanlık ve Museviliğin orijinal hallerinde faizin yasak olması çok net ifade ediliyorken, zaman geçtikçe yapılan ticaret faiz yasağını hafifletmiştir.⁸ Yeniçağda, Klasik İktisadi Düşünce libarizmin temelini belirleyerek tüm dünyada ses getirecek çok önemli etkiler yapmıştır. Bu düşünce akımı beraberinde eleştirileri de getirmiştir.⁹

Karl Marx (1818-1883) başta olmak üzere, Frederic Engels (1820-1895), Ferdinand Lassalle (1825-1864) ve Karl Rodbertus (1805-1875) gibi sosyalizm sisteminin önde gelen isimleri faizi uygun görmeyerek reddetmiştir. Hiçbir hizmet ve emek karşılığı olmadığını, aksine gasp edilmiş bir gelir olduğunu ifade etmişlerdir.¹⁰

1.2.FAİZİN YASAKLANMA NEDENLERİ

Faizin yasaklanmasını gerektiren maddeler şu şekilde sıralandırılmıştır.¹¹

1. Faiz, karşılığı olmayan bir mal iktisabıdır.

⁶ The Economist, "Devilish Banking- History of Disreputable Profession", 25.12.1993, s.44.

⁷ Özsoy, a.g.e., s.30.

⁸ Özsoy, a.g.e., s.31.

⁹ Ersoy, a.g.e, s. 313.

¹⁰ Zeytinoğlu, a.g.e., s.98-101.

¹¹ Özsoy, a.g.e., s.30.

2. Faiz toplumdaki erdem duygularını yok eder ve insanların yardımlaşma hissini zamanla ortadan kaldırır.

3. Faizden nemalanmak bireylerin ticaret, zanaat ve ziraat gibi ekonomi için önemli üretim faaliyetlerinden uzaklaşmasına sebep olur.

4. Borç veren insanların zengin olmasından ve fakirlere faiz uygulanmasından dolayı fakirler her gün daha fakirleşir.

5. Faizin her dönemde tartışma konusu olduğundan, faiz ile geçim sağlayan insanlar toplum gözünde iyi birisi değildir.

6. Faiz, borç alan fakirlerin özgürlüklerini kısıtlar ve zamanla hürriyetlerini ellerinden alır.

7. Faizle gelir sağlayanların elde ettikleri malları zarar görebileceği gibi canları da tehlike altındadır.

1.3. FAİZSİZ BANKACILIĞIN TANIMI

Dünyada “faizsiz bankacılık” veya “İslam Bankacılığı” olarak tanımlanan “katılım bankacılığı”, insanların tasarruflarını dini inançlarına uygun olmaması sebebiyle bankacılık sisteminden uzak tutmasından ortaya çıkmıştır. Yastık altı kaynak olarak tabir edilen bu atıl fonları ekonomiye dahil edebilmek için katılım bankaları kurulmuştur. Türkiye’de olduğu gibi diğer İslam ülkelerinde de aynı amaçla faizsiz bankalar olarak da bilinen katılım bankaları kurulmuştur.¹²

İslam Bankacılığı tüm dünyada “İslam’ın koyduğu ve uyguladığı kendi prensipleri ölçüsünde yatırım ve tasarruflarını yönetmek için kurulan finansal kuruluşlardır” ifadesiyle tanımlanmıştır. Tanımından da anlaşılacağı gibi faizsiz bankalar her türlü bankacılık faaliyetlerini İslami prensiplere en uygun şekilde yürütmek zorundadır. Türkiye’deki katılım bankaları mevcut hukuki ve iktisadi yapısı itibari ile faizi esas almayarak faaliyet gösteren kurumlardır.¹³

Katılım Bankacılığını, tasarruf sahiplerinin faiz almak istemediği için altın, döviz, bina, arsa şeklinde değerlendirmek isteyen ve bu tasarrufların ekonomiye kazandırılması amacıyla kurulan kâr – zarar ortaklığı esasına dayanarak faaliyet

¹² A. Akhan, Katılım bankaları ile mevduat bankalarının müşteri odaklılıklarının karşılaştırılması, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2010, s.15., **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

¹³ E. Özgür, Katılım bankalarının finansal etkinliği ve mevduat bankaları ile rekabet edebilirliği, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s. 38., **(Yayımlanmış Doktora Tezi)**.

gösteren kurumlar şeklinde tanımlayabiliriz.¹⁴ Faizsiz bankalar ve finansal kurumlar İslami esaslara göre ürünlerini sunan hizmet kurumlarıdır.¹⁵

Türkiye'de uygulanmaya başladığı ilk yıllarda Özel Finans Kuruluşları (ÖFK) ile adlandırılan Katılım Bankacılığı uygulaması, Dünya literatüründe faizsiz bankacılık ya da İslami bankacılık olarak yer almaktadır. Faizsiz bankacılık kavramı, İslam dininin temelinde bir bankacılık modeli bulunmadığından eleştirilmektedir.¹⁶

Faizsiz bankalar, geleneksel bankaların üstlendikleri faaliyetlerin neredeyse tamamını yerine getirmeye uğraşırlar. Faizsiz bankaları bu sebepten dolayı, klasik bankaların fonksiyonlarını ve hizmetlerini faizsiz esaslar çerçevesi içerisinde müşterilerine sunan kurumlar olarak da tanımlanabilir. Belirtilen tanımdan da açıkça anlaşıldığı gibi faizsiz bankaların asıl amacı İslami inançlara uygun olarak bankacılık faaliyetlerinin yerini gerçekleştirebilmektir. Katılım bankaları, fon toplama, kredi kullandırma ve diğer işlemleri ortaklık esasına dayanarak faaliyet gösterirler. Prensibi ortaklık esasına dayalı olduğundan, oranı önceden belirlenmiş faiz yerine, faaliyet gerçekleştikten sonra oranı kesin olarak belirlenecek kar ya da zarara ortak olurlar.¹⁷

Katılım Bankaları reel ekonomiyi finanse eden ve bankacılık faaliyetleri sunan mali kuruluşlardır. Bu bankalar, tasarruf sahiplerinden aldıkları fonları, katılım bankacılığı modeli çerçevesinde ticari alanlarda işleyip değerlendirerek, oluşabilecek kar ya da zararı müşterileriyle önceden belirlenen şartlarda bölüşürler. Vadeli hesaplarda toplanan döviz ve TL fonları, kurumsal finansman desteği, bireysel finansman desteği, finansal kiralama, kar-zarar ortaklığı metotlarıyla değerlendirilir.¹⁸

Sanayinin ihtiyaç duyduğu İslami esaslara uygun her türlü hammadde, yarı mamul, gayrimenkul, makine ve teçhizatın temin edilmesi, kara ya da zarara katılım yöntemi aracılığıyla yapılmaktadır. Katılım Bankaları faiz olması sebebiyle asla nakit kredi vermezler. Ancak halkın ihtiyaç duyabileceği bankacılık hizmetlerini sınırlarını aşmadan sunarlar. Çünkü, Katılım Bankalarının varoluş sebebi "Faizsizlik"

¹⁴ Akhan, a.g.e. s. 16

¹⁵ Henry, C. M., "Islamic Financial Movements: Midwives of Political Change in the Middle East?", Paper presented at the 2001 meetings of the American Political Science Association, San Francisco, 2001, September.

¹⁶ Ahmet Cüneyt Darçın, "Özel Finans Kurumlarının Katılım Bankaları'na Dönüşümünün Sebepleri ve Sonuçları", Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Finansman Anabilim Dalı. 2007, s.74., (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

¹⁷ Mustafa Uçar, *Türkiye'de-Dünya'da Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri*, Fey Vakfı, İstanbul, 1992, s.21.

¹⁸ Albaraka Türk, *Katılım Bankacılığı Sistemi Nedir?*, Albaraka Türk Yayınları, İstanbul, 2010, s.6.

prensibidir. Bu prensibin temelinde, fon toplanırken sabit bir getiri taahhüt edilmemiş olması ve fon kullandırım sırasında nakit kredi vermeyerek, krediye konu malın peşin alınıp vadeli satılması yer almaktadır.¹⁹

1.4. FAİZSİZ BANKACILIĞI'NIN TARİHÇESİ

Tarihçesi milattan önce 2123-2081 yılları arasında yaşayan Babil hükümdarı Hammurabi'ye kadar uzanan faizsiz bankacılık anlayışı ilk örneklerini sergilediği görülmektedir.²⁰ Fırat kıyılarında yaşayan Yahudi aileleri M.Ö. 600-465 yılları arasında faizsiz kredi vererek bankacılık hizmetlerini ellerinde tutmuşlardır. İslamiyet gelmeden önce faizsiz bankacılığın uygulandığı bu örneklerle gösterilmiştir.²¹ Arap Yarımadası'nda İslam'dan önce faiz alıp vermek yaygındı. Alınan borç belirlenen sürede ödenmez ise üzerine faiz eklenerek vade ileri bir tarihe ertelenirdi. İslamiyet'in gelmesi ile Müslümanlar Kuran-ı Kerim ile tanışıp faizin net bir şekilde yasak olduğunu gösteren ayetlerle haram kabul edilen bu uygulamayı terk etmişlerdir. Ticaretleri inançlarına göre şekil alarak devam etmiştir. İslam faizi sert bir şekilde yasaklarken, ticareti teşvik edici yaptırımlar yapılmıştır. Hz. Muhammed Medine'de halkı alışverişe yöneltmiş ve faizsiz bir ticaret için ümmetini yönlendirmiştir.²²

Yapılan fetihler Müslümanlığı Çin Seddi ile Atlas Okyanusu arasına kadar genişletmiş ve bu topraklardaki iktisadi oluşumlar tamamıyla Müslümanların himayesine geçmiştir. Fethedilen bölgelerdeki tapınaklarda stoklanmış eşyalar halka arz edilerek, ticaret canlandırılmaya çalışılmıştır. Müslümanlık dünyaya yayıldıkça faizsiz ticaret limanları oluşmuştur. Alışverişte faiz olmadan da karlı ticaret yapılabileceği görülmüştür.²³ Tüm bu gelişmeler sonrasında M.S.1118 tarihinde Hıristiyanların can ve mallarını koruma altına almak için kurulmuş olan Temple mezhebi ve bu mezhebin üyeleri servetlerine servet katmışlar ve Avrupa'da ticaret için faizsiz kredi veren bine yakın şube açmışlardır. Faizsiz kredinin diğer dinler arasında da yaygın olduğu bu bilgiler ile gün yüzüne çıkmaktadır.²⁴ 18.y.y'da Avrupa'da faizsiz finansman kurumları üyelerinden faiz alınmadığı kardeşlik

¹⁹ Albaraka Türk, *Katılım Bankacılığı Sistemi Nedir?*, Albaraka Türk Yayınları, İstanbul, 2010, s.6.

²⁰ Cihangir Akın, *Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma*, Kayıhan Yayınevi Umumi Neşriyatı No:21, İlimi Araştırmalar Serisi No:1, İstanbul, 1986, s.110.

²¹ Akın, a.g.e., s.110.

²² Abdülaziz Bayındır, *Ticaret ve Faiz*, Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul, 2007, s.69.

²³ Bayındır, a.g.e., s. 32.

²⁴ Akın, a.g.e., s. 111.

cemiyetleri kurmuştur. O tarihlerde İngiltere’de 7000 civarı kardeşlik ve dostluk cemiyeti bulunduğu söylenmektedir.²⁵

Son yüzyılda klasik bankalar hizmetlerini İslam dünyasında genişletince, din adamları Müslümanların gereksinimlerine çare olacak alternatif bir finans kuruluşu için yol aramışlardır. Dini açıdan mevcut bankalar ile işlem yapmanın haram sayılacağını ve uygun olmayacağını savunmuşlardır. Bazı din adamları ise faiz anlayışına dayalı mevcut bankalar ile işlem yapmayı zorunluluk prensibi çerçevesinde sınırlı olarak uygun bulmuşlardır. İslami harekete uygun olan bir bankacılık hizmetinin bulunmadığı durumlarda zaruri hallerde mevcut bankalar ile çalışmanın sakıncası olmayacağı anlayışını desteklemiştir.²⁶

19.y.y.’ın ortalarına gelirken faizsiz kuruluşlardan bahsedilmeye başlanmış, Pakistan ve Hindistan birbirinden ayrılmadan önce bu bölgedeki Müslüman grup mevcut sisteme alternatif olarak faizsiz bir bankacılık modeli geliştirmiştir. Bu sistemde kredi alacak olan Müslümanlardan talep edilen şart borçlarının yanında ilave olarak mallarının ve kazançlarının zekatını bankaya ödemeleri yönünde olmuştur. Böylece borçlu hem ticaretini ilerletebilecek hem de inançlarının gerektirdiği zekat vermeyi gerçekleştirmiş oluyordu.²⁷

Bankacılık hizmetlerini faizsiz gerçekleştiren ilk kuruluş 1963 yılında Mısır’da kurulan Tasarruf Bankası’dır.²⁸ Mısır’da faizden arındırılmış kurallar ile ilk kez faaliyet gösteren Tasarruf Bankası, 1966 yılına gelindiğinde 9 şubeyle hizmet vermektedir. Başarılı bir şekilde ilkelerine uygun olarak ilerleyen bu banka 1977 yılında Mısır’daki sosyalist rejimin bankaları millileştirmesi sebebiyle hükümet tarafından kapatılmıştır.²⁹ Bu ilk girişimden sonra birçok Müslüman ülkede benzer kuruluşlar faaliyet göstermiştir. Bunlardan bazıları; 1971 tarihinde kurulan Mısır’da Nasır Sosyal Bankası, 1975 tarihinde Cidde’de faaliyet gösteren İslam Kalkınma Bankası (İKB), 1975 tarihinde kurulan Dubai İslam Bankası, 1977 yılında hizmet veren Kuveyt Finans Kurumu, 1981 tarihinde Daru’l Mali El-İslami gibi faizsiz hizmetler sunan kurumlar açılmıştır.³⁰

---

²⁵ Akın, a.g.e., s.111.

²⁶ M. Ahmet Ez- Zerka , A. Muhammed Abdülaziz En- Neccar, İslam Düşüncesinde Ekonomi, **Banka ve Sigorta**, Çev. Hayrettin Karaman, İstanbul, İz Yayıncılık, 2002, <http://www.hayrettinkaraman.net/kitap/ekonomi/0026.htm> , (Erişim Tarihi: 24.02. 2015).

²⁷ İsmail Mutlu, Faiz, İstanbul, **Mutlu Yayıncılık**, 2003, s. 298.

²⁸ Arif Ersoy v.d., **Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli [Faizsiz Kredileşme Sistemi]**, İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayınları, Tartışmalı İlimi Toplantılar Dizisi, İstanbul, 1993, s. 12.

²⁹ Mutlu, a.g.e.,s. 301.

³⁰ Mutlu, a.g.e., s.301.

Kalkınma sürecindeki tüm ülkelerin isteklerini yerine getirmekte zor duruma düşen Amerika, İslam coğrafyasındaki ülkeler arasında gelişmiş bir oto-finansman kaynağı oluşturmasını desteklemiş ve Dünya Bankası (IBRD) modelinde faaliyet gösterebilecek bankalar kurdurarak bu sorumluluğun dağıtılmasına öncülük etmiştir. Özel sektör projelerine finansman sağlayamayan İKB'nin bıraktığı boşluğu doldurmak için bazı Suudi, Kuveytli, Birleşik Arap Emiri gibi zengin Müslümanların örgütlenmeleri sonucunda 1981'de oluşan Daru'l Mali El-İslami adlı holding, İsviçre'nin Cenevre kentinde faaliyete başlamıştır. Bunun verdiği cesaret ve know-how birikimi üzerine "Dallah Baraka Gurubu" ve diğer bazı gruplaşmalar sonucunda Ortadoğu'daki Müslüman ülkelerde faizsiz finansman sistemi gelişmiştir.³¹

1.5. TÜRKİYE'DE FAİZSİZ BANKACILIĞI'NIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Katılım Bankacılığı uygulaması Türkiye'de önce teorik açıdan ele alınmıştır. Bankacılık hizmetinin dışında faizin haram olması ve getirdiği olumsuzluklar irdelenmiştir. Dinin faiz konusundaki yasaklamalarına öncelik verilmiştir.³² 1975 yılında İslam Kalkınma Bankası'nın (İKB) kurucu üyeleri arasında yer alan Türkiye, 1984 yılında İKB'nin en büyük ortağı olmuştur. Türkiye dünyanın önde gelen finans kuruluşlarından biri olan İslam Kalkınma Bankası bünyesinde, etkinliğini arttırmak için imkan aramıştır. Birikimlerini faizden arındırılmış olarak değerlendirmek isteyen tasarruf sahiplerine, küçük ve orta boy işletmelere hizmet vermek amacıyla, 1975 yılında kurulan ve 1978 yılına kadar faaliyet gösteren Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası A.Ş.'nin (DESİYAP) bu uygulama üzerinde ülkemize çok önemli tecrübeler kazandırdığı görülmektedir. Kâr zarar ortaklığı prensibiyle hizmet veren ilk faizsiz finans kurumu, Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası olmuştur. Ancak, DESİYAP'ın idarecileri 1978 tarihi itibarıyla geleneksel faizli bankacılık sistemine geçmeye karar vermiştir. Kar ve Zarar Ortaklığı Belgesi (KZOB) bir diğer faizsiz finansman örneklerindedir.³³ Uluslar arası düzeydeki iktisadi ve siyasi gelişmeler ile Türkiye'de katılım bankacılığı sistemini ileriye taşıyacak önemli adımlar atılmıştır. Türkiye'de katılım bankacılığı başlangıç tarihi 1983'tür. Yedinci Cumhurbaşkanı Kenan Evren döneminin başbakanı Bülent Ulusu'nun hazırladığı ve yeni Başbakan Turgut Özal tarafından kabul edilip hayata geçirilerek 16.12.1983 tarih 83/7506 sayılı kararname

³¹Güray Küçükkoçaoğlu, "*İslami Bankalar ve İslami Finans Kurumları*" <http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/>, (Erişim Tarihi: 24.02.2015).

³²Ali Polat, Dünya Bankacılığı; Dünya Uygulamasına ilişkin Sorunlar, Fırsatlar, Türkiye için Projeksiyonlar, *Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı*, TKBB yayınları, İstanbul, 2009, s. 87.

³³Uçar, a.g.e., s.61.

ile Özel Finans Kurumları'nın temeli atılmıştır.³⁴ Ülkemize kazandırılan bu yeni bankacılık anlayışının asıl gayesi, yastık altındaki atıl değerlerin ülke ekonomisine kazandırmaktır.³⁵ 25 Şubat 1984 tarihinde gazetede yayınlanan tebliğ ile uygulamada düzenlemeler ve değişiklikler yapılmıştır.³⁶ Bu tebliğin esasları;

Kuruluşu: *Özel Finans Kurumu (ÖFK) asgari 5 tane kurucusu olmak üzere 100 ortaklı bir A.Ş. şeklinde kurulabileceği hükme bağlanarak, Bankalar Kanununu değiştiren 1983/7506 sayılı KHK'den bankaların kuruluşuna ilişkin kabul edilen esaslara paralel hükümler getirilmiştir.*

Fon Temini: *ÖFK'nin kabul edebileceği fonlar Cari Hesaplar ve Katılma Hesapları olmak üzere iki bölümden oluşur. Hesabın işletilmesinden doğan masraflar özel finans kurumuna aittir. Özel finans kurumunun bu hesapların işletilmesinden doğan kâr-zarar payı azami %20'dir. Bu marj için de değişiklik yetkisi Merkez Bankası'nındır.*

Fon kullanımı ise: *Üretim Desteği Sağlama (Murabaha), K/Z'a Katılma (Mudaraba) ve leasing şeklinde tanımlanmıştır.*

Bankacılık sistemi için 1980'li yıllar yeni ürünlerin kazandırıldığı, çeşitliliğin artırıldığı ve Türk ekonomisine derinlik sağlandığı dönem olmuştur. Türk mali sistemi 1985 yılında farklı bir finans/bankacılık faaliyeti kazanmıştır. Ekonominin canlı kalması ve gelişmesi için çok önemli bir adımdır.³⁷ Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulan ve Bankacılık Kanunu'na uygun olmak zorunda olan Katılım Bankaları, yıllardır inançlar sebebiyle yastık altı bekleyen kaynağın ekonomiye kazandırılması için büyük bir sorumluluk üstlenmiştir. Bu bankacılık yöntemi ile toplanan atıl fonlar, sanayi için ihtiyaç duyulan hammadde, yarı mamul ve mamul maddelerin temin edilmesinde kullanılmak şartıyla ülkemiz ekonomisine katkı sağlamaktadır. Bu sayede hane halkının tasarrufları değer kazanacak ve üretim için gerekli kaynaklar sağlanmış olacaktır.³⁸

³⁴ Servet Eyüpgiller, **Banka ve Mali Kuruluşlar**, Yargı Kitap ve Yayınevi, Ankara, 1988, s.52.

³⁵ T.C. Başkent Üniversitesi, <http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazpazartesi17.doc> s.1., (Erişim Tarihi: 10.03. 2015).

³⁶ Mehmet F. Gökalg ve Güngör Turhan, **İslam Toplumlarının Ekonomik Yapısı**, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993, s.110.

³⁷ Adnan Büyükdenez, "Ekonomik Bir Geçerlilik Olarak Özel Finans Kurumları", **Özel Finans Kurumları Birliği Dünyada ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık Dergisi**, 2003, s.3.

³⁸ Kuveyt Türk Katılım Bankası http://www.kuveytturk.com.tr/tr/Hakkimizda_Tarihce.aspx ,(Erişim Tarihi: 20.01.2015).

Türkiye'deki ilk ÖFK olarak Albaraka Türk Özel Finans Kurumu A.Ş. 1985 yılında kurulmuştur.³⁹Yine aynı yıl içerisinde Faisal Finans Kurumu A.Ş.(daha sonra Family Finans Kurumu olarak adını değiştirilmiş ve 2005'de Anadolu Finans Kurumu ile birleşerek Türkiye Finans ismi altında toplanmıştır.) faaliyete başlamıştır.⁴⁰1989 yılında yabancı sermayeli Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş. kurulmuştur.⁴¹ 1991 yılında ise Anadolu Finans Kurumu A.Ş.(2005 tarihinde Family Finans Kurumu ile Türkiye Finans çatısı altında birleşmiştir.) hizmete başlamıştır.⁴²1995 yılında İhlas Finans Kurumu A.Ş.⁴³ ve bir yıl sonra da Asya Finans Kurumu A.Ş. sektöre katılmıştır.⁴⁴Ziraat Katılım Bankası A.Ş. 2015'de ilk kamu katılım bankası olarak kurulmuş olup Türkiye'deki Katılım bankacılığı sisteminin başlıca kurumları arasında yerini almıştır.

Dünyadaki sayısı üç haneli rakamlara ulaşan faizsiz bankalardan 5'i ülkemizde hizmet veren ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği'ne tabii bankalardır. Faizsiz bir bankacılık hizmeti isteyen tasarruf sahiplerine yardımcı olmak ve mevcut bankalara kazandırılmayan bu fonları mali sisteme kazandırmak amacıyla Katılım bankaları ilk kez Özel Finans Kurumları adıyla hizmete başlamışlardır.⁴⁵

1.6. KATILIM BANKALARININ ORTAK ÖZELLİKLERİ

Faizsiz esaslarla hizmet veren bankaların sahip oldukları esas özellikleri sınıflandıracak olursak aşağıdaki şekilde ifade edebiliriz.

Banka niteliğine sahip olması; Katılım Bankaları mevcut bankaların verdiği hizmetleri sunmaktadır. Yapılan bankacılık işlemlerinde kullandıkları bazı sözleşme şekilleri klasik bankalardan farklı olmasına rağmen yapılmak istenilen bankacılık işlemleri bu kurumlar yardımıyla sağlanabilmektedir. Katılım Bankaları 5411 sayılı Bankacılık Kanununa göre Türkiye'de faaliyet gösteren üç banka türünden birisidir.⁴⁶

³⁹Albaraka Türk,"Albaraka'yı Tanıyın," <http://www.albarakatürk.com.tr> 30.06.2012 tarihli bağımsız denetim raporu (Erişim Tarihi: 10.01. 2015).

⁴⁰Türkiye Finans, "Tarihçe," <http://www.turkiyefinans.com.tr/tr/turkiyefinans/tarihce.as> (Erişim Tarihi: 15.01.2015).

⁴¹Kuveyt Türk, "Kuveyt Türk'ün Tarihçesi," http://www.kuveytturk.com.tr/tr/Hakkimizda_Tarihce.aspx (Erişim Tarihi: 20.01 2015).

⁴²Türkiye Finans, "Tarihçe," <http://www.turkiyefinans.com.tr/tr/turkiyefinans/tarihce.as> (Erişim Tarihi: 15.01.2015).

⁴³<http://www.ifk.com.tr/> (Erişim Tarihi: 15.01.2015)

⁴⁴Asya Finans, "tarihçe," <http://www.bankasya.com.tr/hakkimizda/index.jsp> (Erişim Tarihi: 20.01.2015).

⁴⁵Racı Kaya, "Türk Bankacılık Sisteminde Katılım Bankacılığının Tercih Nedenleri ve Bir Araştırma", , Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Bankacılık Ana Bilim Dalı, 2013, s.21 (**Yayınlanmış Doktora Tezi**).

⁴⁶Alper Polat , "Katılım Bankalarının Karını Etkileyen Faktörlerin Karşılaştırmalı Analizi", Gazi Üniversitesi, İşletme Ana Bilim Dalı, 2011,s.23, (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

Faizsiz bankacılık faaliyeti yapması; Katılım bankalarında her türlü bankacılık işlemleri faizsiz bankacılık prensiplerine dayanarak, bulunduğumuz çağın gerektirdiği bankacılık teknikleri ile yapılmakta ve ihtiyaçlara yönelik en uygun ürün ile hizmet verilmektedir. Bu ürünler her geçen gün geliştirilmekte ve hizmete sunulmaktadır. İslam dininin faiz üzerindeki yasakları çerçevesinde faizden uzak duran bu bankalar, amaçladığı hizmetleri yerine getiren mali kurumlardır. Katılım Bankaları, kar ve zarara katılım metodu ile faaliyet gösteren kuruluşlardır. Sözleşmelerinde faiz kavramı yerine kar payı ibaresi yer almaktadır.⁴⁷

Aracı kurum niteliğine sahip olması; Türkiye dahil dünyanın birçok yerinde halkın bir kısmı faiz ve ürünlerinde sakınmaktadır. Faizden uzak duran bu fonlar bankacılık sektörüne kaynak sağlayamadığından atıl kabul edilmektedir. Katılım bankaları, mali sektörde alternatif bir bankacılık yöntemi olarak, geleneksel ticari bankalara yatırılmayan bu atıl fonları reel ekonomiye kazandırmak gayesiyle kurulmuştur. Faizsiz yöntem ile tasarruf sahiplerinin fonlarını güvenle saklamayabilmelerine ve değerlendirebilmelerine olanak sağlamıştır. Alanında uzman bankacıların ve bu hassasiyet hakkında bilgi sahibi alimlerin görüşleri ile dünyadaki uygulamaları örnek alarak, toplanan fonların en iyi şekilde değerlendirmek için yeni yöntemler belirlenmiştir.⁴⁸

Güven kurumu niteliğine sahip olması; bankacılık düzenleme ve denetimlerine tabi olunması, devletin müdahalesine açık olması, şeffaf olması ve tasarruf sahibi müşterileri karşısındaki itibarı gibi ilkeleri doğrultusunda güven kurumu olarak adlandırılırlar.⁴⁹ Ticari bankacılık müşterilerine faiz garantisi sunarken, katılım bankaları kesinlikle böyle bir garanti veremezler. Katılım Bankalarının gelecekte kar edeceğinin bir garantisi olmadığından veya karın oranı belli olmadığından net tutarlar belirtilemez. Ancak, toplanan fonların en verimli ve basiretli bir şekilde işletileceği hususunda güven ve sorumluluk vardır. Katılım bankaları da diğer bankalar gibi güven kurumu olarak kabul görmektedir.⁵⁰

---

⁴⁷ B.Şimşek, Katılım bankalarında hizmet kalitesinin ölçülmesi ve örnek bir uygulama, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Bankacılık Bölümü, 2006, s.5., **(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

⁴⁸ Nurhan Aydın, **Sermaye Piyasası ve Finansal Kurumlar**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi yayınları, 2. Baskı, 2004, s. 241.

⁴⁹ Ahmet Battal, **Bankalarla Karşılaştırmalı Olarak Hukuki Yönden Özel Finans Kurumları**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara, 1999, s.7.

⁵⁰ Ahmet Tok, Türk hukukunda katılım bankalarının fon toplama ve kullandırma işlemleri ile klasik bankacılık işlemleri, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Ana Bilim Dalı, 2006, s.27, **(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

Faaliyetlerinin imtiyaza dayanması; Devlet bankacılık faaliyetlerini kamunun yararını gözetmek durumunda olduğundan bu kurumları özel olarak düzenler ve denetimi altında tutar. Bu düzenleme ile faaliyette bulunacak gerçek ya da tüzel kişinin niteliklerinin sınırlanması ve dolayısıyla belirtilen nitelikleri taşıyanların bu tür faaliyetleri yerine getirmek amacıyla kamusal izin ve gerekli kontrollerin alınması sağlanır. Böylece imtiyazlı faaliyet oluşmaktadır.⁵¹ İmtiyaz bir idare hukuku işlemi olduğundan kamu hukukunu da ilgilendirmektedir. Hususi resmi izin ile kurulan katılım bankaları idare hukukuna dayalı imtiyazlı kurumlardır. Borçlar Kanununun ilgili maddeleri bu kurumlar içinde uygulanmaktadır.⁵²

1.7. KATILIM BANKALARININ ORTAYA ÇIKMASINDAKİ SEBEPLER

Katılım bankalarının ortaya çıkış nedenleri üç başlık altında incelenmiştir. Bu başlıklar; dini sebepler, sosyal sebepler ve ekonomik sebeplerdir.

1.7.1. Dini Sebepler

Geçmişten günümüze kadar insanlık ihtiyaç duydukları finansmanı sadece faiz ile elde etmemiştir. Aksine yardımlaşma, iyilik ya da faizsiz yöntemleri daha çok kullanmışlardır.⁵³ İslam dininde faizin her türünün haram olduğu din adamlarının ortak görüşüdür. Faizin yasak olması, tasarrufların bankaların dışında değerlendirmeye çalışıldığından ülke ekonomisine tam anlamıyla katkı sağlanamamasına sebep olmuştur. Ancak, söz konusu yasak kredi işlemlerinin gelişip yürütülmesini engeller anlayışı doğru değildir. Bu yasağın ticari hayatın işleyişini zora soktuğu söylenemez. İslam'ın bu anlayışı faize ihtiyaç duymadan kar metoduyla hizmet sunmayı hedeflemiş ve böylece ekonomi üzerindeki faiz baskısını azaltmıştır. İnsanlar faizin olmadığı bir yöntem ile kredi ihtiyaçlarını gidermeyi ve paralarını değerlendirmeyi elde etmişlerdir.⁵⁴

İslam'dan önce Arap ülkelerinde faizli işlemler yapıyordu. İnsanlar fakirse daha da fakirleşiyor, zengin ise hiçbir riske girmeden zenginliklerine zenginlik katıyorlardı. Kervan sahipleri servetlerini artırmak için halkın birikimlerini faiz

⁵¹ Battal, a.g.e, s. 8

⁵² Ekrem Şahin, Türkiye'de dünden bugüne katılım bankaları, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı, 2007, s. 9, **(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

⁵³ İsak Emin Aktepe, İslam Hukuku, **Çerçevesinde Finans ve Bankacılık**, Erkam Matbaası, İstanbul, 2010. s.52.

⁵⁴ Özsoy,a.g.e., s.17.

karşılığında topluyor ve toplanan bu paralar ile ticaretlerini yapıyorlardı. Ticaretten sonra anaparanın üstüne faizini ekleyerek fon sahiplerine geri ödüyorlardı. Bu işlemde faiz, miktarı belli ve tek katlı idi. Ancak yoksulların zorunlu tüketimleri için aldıkları borçları zamanında ödeyemediklerinden faizleri katlanır ve anaparayı geçecek seviyeye ulaştıktan sonra da her şeylerini kaybederlerdi. İslam'ın gelmesiyle zamanla misli(katlı) faiz ve sonra da her çeşit faiz haram olduğu kabul edilmiştir. Tüm faiz ürünleri ve uygulamaları yasaklanmıştır. Çünkü faiz ekonominin katmanlarına zarar verdiği gibi insanların arasında olması gereken yardımlaşma, dayanışma ve kardeşlik duygusunu da yok etmektedir.⁵⁵

İslam'ın faizi yasaklamasından dolayı Müslümanlar, faizli bankalar ile her türlü ilişkiye girmekten uzak durmuşlardır. Ancak bankacılığın ekonomi ve kalkınma üzerindeki etkinliğini düşünen ülke yöneticileri, alternatif kurumlar olmadığından halkın dini inançlarını önemsemeden bankalara ülkelerinde faaliyet izni vermişlerdir. Fakat bu bankalar, halkın duyarlılığından olsa gerek batıda oldukları kadar başarılı olamamışlardır. Müslümanlar bankaların faiz ile hizmet sunduklarını asla unutmamıştır. Batıda banka ile işlem yapan nüfusun toplam nüfusa oranı %100'e çok yakın iken, kalkınmamış İslam ülkelerindeki oran çok düşüktür. Örnek olarak Birleşmiş Milletler istatistiklerine göre Mısır'da %4 olduğu ifade edilmiştir.⁵⁶ Bankacılık sistemi bir ülkenin ekonomik ve finansal gelişiminde önemli bir unsurdur. Müslüman ülkelerde de faizin yasak olması bankacılık sisteminin faizsiz temeller üzerine inşa edilmesini sağlamıştır. Kar ve zarara bağlı bir bankacılık sistemi uygun görülmüştür.⁵⁷

1.7.2. Sosyal Sebepler

Katılım bankacılığının sosyal açıdan temel özellikleri arasında ekonomik büyüme ve ekonomik refah, sosyoekonomik eşitlik, adil gelir paylaşımı, ekonomik istikrar ve tasarrufların yatırıma dönüştürülmesindeki ekonomik unsurların kazanmasını sağlayacak bütün bankacılık hizmetleri bulunmaktadır.⁵⁸ İslami ekonomi diğer ekonomik sistemlerden farklı olarak adalet, manevi değerler, yardımseverlik ve kardeşlik gibi değerlere vurgu yapmaktadır. İslam için bankacılık

⁵⁵ İsmail Özsoy, *Türkiye'de Özel Finans Kurumları ve İslam Bankacılığı*, Timaş Yayınları, İstanbul, 1987, s.5.

⁵⁶ Özsoy, a.g.e., s.71.

⁵⁷ Ahmed Ziauddin, Iqbal Munaawar, M.Fahim Khan, *Money and Banking in Islam*, Islamabad: Institute of Policy studies 1983, p.8.

⁵⁸ M. Umer Chapra, *Towards a Just Monetary System*, *The Islamic Foundation*, London: Leicester, 1985, p.35.

sistemi ekonomik kalkınmanın amaçlanmasının ötesinde sosyal adaleti sağlayan önemli bir araçtır.⁵⁹

1.7.3. Ekonomik Sebepler

Dünyanın gelişmekteki ülkeler sıralamasında İslam ülkeleri listenin en başında yerini alır. Bu coğrafyadaki zengin petrol kaynakları büyük gelir elde etmelerini sağlar. Hatta 70'li yıllarda OPEC ülkelerinin ortaklaşa aldığı kararlar doğrultusunda petrol fiyatlarının pahallaştırılması ile bu ülkelerin gelirleri hayal edilemeyecek seviyelere ulaşmıştır. Bu akıl almaz gelirleri gerektiği gibi kullanamayan Arap ülkeleri kazançlarını ya Batı Bankalarında değerlendirmiş ya da fakir İslam ülkelerinde kalkınmalarına yardımcı olmak amacıyla yatırmışlardır. Böylece diğer ülkelerle karşılıklı işbirliği geliştirmelerine imkan oluşturulmuştur. Petrolden elde ettikleri gelirlerini kendi ekonomilerinde tam anlamıyla değerlendiremediklerinden gelişmekte olan ülkeler grubundan gelişmiş ülkeler grubuna geçiş yapamamışlardır.⁶⁰ İslam ülkelerinin bazılarında yüksek kazanç bulunurken, diğerlerinde de petrol gibi zengin yer altı kaynakları vardır. İslam ülkeleri kendi aralarında gelişmiş bir işbirliği yapabilselerdi çok büyük kazanç elde edebilirlerdi. Hatta insan gücü, teknoloji ve sermayeleri göz önünde bulundurulduğunda kalkınmaları kaçınılmaz olurdu.⁶¹

Bunca imkanın içinde kaçırdıkları başarıların bilincine varan İslam ülkeleri, Suudi Arabistan Kralı Faisal'ın ve diğer ülke yöneticilerinin katkılarıyla katılım bankacılığı uygulamalarına hız kazandırılmıştır. 70'li yıllarda Arap ülkelerinin petrolden elde ettikleri kazançları kendi ekonomilerine kazandırılması amacıyla Katılım bankacılığı doğmuştur. 1974 yılından sonra petrol fiyatlarındaki durdurulamayan artışlar sayesinde petrol sahibi ülkelerde ve Orta Doğu ülkelerinde önemli döviz rezervleri birikmiştir. Petrol fiyatlarındaki aşırı artışlar Türkiye gibi petrol ithalatçısı ülkelerin giderlerini büyük oranda yükseltmiş ve kalkınmalarını yavaşlatmıştır. Bu ithalatçı ülkeler petrole büyük kaynaklar ayırdığından ve maliyetleri her geçen gün arttığından dışa bağımlı kalmışlardır. Dolaylı olarak bu durum, petrol tüketicisi ülkelerin petrol ülkelerindeki kaynakları kendi ülkelerine çekmek için yoğun çabalar harcamalarına sebep olmuştur. Faizsiz bankacılığın oluşumunu hazırlayan ekonomik unsurlara petrol gelirlerinin yanına iki sebep daha eklenebilir. Bu sebeplerden birincisi, günümüzdeki geleneksel ticari bankaların

---

⁵⁹ Chapra, a.g.e., p.35.

⁶⁰ Kaya, a.g.e., s. 11.

⁶¹ Özsoy, a.g.e., s.72.

kalkınmaya yönelik hedeflerine uzun vadeli finansmanlar yerine sadece ticari işlerde kullanılan daha kısa vadeli kaynakları desteklemeleri, gelişmekteki ülkelerde kalkınma problemini ortaya çıkarmaktadır. Ancak faizsiz bankacılık sisteminin kalkınmaya yönelik projeleri, bu ülkelerdeki ilerleme sıkıntısını hafifletecektir.⁶² Yapılan ticaretin bir ortağı olmayan klasik bankalar, sadece kendi çıkarlarını en ön planda tutmakta ve kredi sağladıkları kuruluşların verim ve gelişimlerini görememektedir. Bu kayıp ülke ekonomisine de büyük zarar vermektedir. Faizsiz bankaların ise ortaklık anlayışı modeline uygun olarak toplanan fonlar kar ve zarara katılım söz konusu olduğundan kredi verdikleri firmaları denetlemek zorundadır. Tasarruf sahiplerine kar dağıtabilmek için emanet olan bu fonları denetleyebildikleri ve izleyebildikleri şeffaf kurumlara kullandırırılar. Böylece ülke ekonomisi çıkarlarına doğrudan katkı sağlamaktadırlar.⁶³

1.8. KATILIM BANKALARI İLE KLASİK BANKALAR ARASINDAKİ FARKLAR

Organizasyon yapıları ve yatırım için kaynağa ihtiyacı olanlara kredi vermek üzere finansal kaynakları toplama ve kullandırma gibi esas fonksiyonları dikkate alındığında, günümüz katılım bankalarının Avrupa ve Kuzey Amerika'daki bankacılık sistemini model aldığı görülür. Katılım bankaları ile klasik bankalar aralarındaki en büyük fark, finansman toplama ve dağıtma yöntemlerindedir. Katılım bankalarında uyguladıkları yöntemler İslam hukukuna uygun olmak durumundadır. Faizsiz hizmet sunan her banka İslam Bankası değildir. Ancak bütün İslam bankaları elbette faizsiz bankalardır. Sunulan hizmetlerin faizsiz olması uygulanan işlemlerin İslam prensiplerine tamamen uygun olduğunun kanıtı değildir. Bilinmelidir ki, İslam hukukunda yasaklanan tek şey faiz değildir.⁶⁴ Katılım bankaları ile klasik bankaları arasındaki farklılıkları aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz.

a) Kâr ya da Zarara Katılım: Katılım bankalarında tasarruf sahibi ile banka arasındaki ilişki, kar ve zarara katılım ilkesine bağlı bir sistemdir. Geleneksel bankacılıktaki mudi ile banka arasındaki ilişkisi ise bu ilişkiden farklıdır.⁶⁵ Klasik bankacılıkta katılım yoktur, tasarruf sahibine verilecek kar değil miktarı belli olan

---

⁶² Kaya, a.g.e., s. 11.

⁶³ Öztin Akgüç, *100 Soruda Türkiye'de Bankacılık*, İstanbul, Gerçek Yayınevi, 1989, s.162.

⁶⁴ Kamil Güngör, *Bir finansal araç olarak katılım bankacılığı: tespitler-teklifler*, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 1, 2009, s.235.

⁶⁵ Güngör, a.g.e., s.235.

faizdir. Ancak katılım bankalarında fon sahibine yapılacak olan kazanca göre kar verilir.

Faizsiz sistemdeki kâr payı uygulaması, taraflarca önceden belirlenen vadeye kadar ticari veya sınai bir ekonomik faaliyette kullanılan toplanan fonun elde ettiği kârın vadesi geldiğinde önceden anlaşılan miktarda taraflara dağıtılma uygulamasıdır. Vade sonunda kazanılan kâr, % 80'i tasarruf sahibine, % 20'si de aracılık eden bankaya dağıtılır. Bu uygulamada tasarruf sahiplerinden toplanan anaparanın kazandıracağı ve dağıtılacağı meblağ belli değildir. Çünkü aracılık edilen ticari faaliyetteki kar oranı vade sonunda netlik kazanacaktır. Tahsis edilen kredinin kullanılacağı proje zarara uğrama olasılığı bulunmaktadır. Özetle, kâr payı ile faiz arasındaki başlıca farklılık, faizde anaparanın kazancı vade bitiminde net olarak tasarruf sahibine taahhüt edilirken, kâr payında kazancın destek verilen projelerin vadesinin bitiminden sonra sağladığı verime göre oluşmasıdır.⁶⁶

b) Reel Sektöre Destek: Klasik bankaların temel fonksiyonu; mevduat toplama yoluyla para alımı, kredi vermek suretiyle para satımıdır. Karlarının temel kaynağı, verdikleri kredilerden almış oldukları faiz ile topladıkları mevduata verdikleri faiz arasındaki farktır. Faizsiz bankacılıkta ise paraya ticari bir mal gözüyle bakılmaz. Paralar kara ve zarara katılma şartıyla toplanır. Fon kullanırken de yine kara ve zarara ortaklık yöntemi kullanılırken bunun yanında mal alım-satım yoluna başvurulur. Bu yüzden bu kurumların karları; giriştikleri kar zarar ortaklıkları ve ticari faaliyetlerden elde ettikleri gelirler yoluyla oluşur. Faizsiz bankacılıkta fon arz eden kişi alacaklı değil, ortak durumuna geçmektedir.⁶⁷

c) Risk Paylaşımı Esası: Katılım bankaları, topladıkları fonları baz aldıkları İslami uygulamalarına göre, faiz esaslı işlem gören piyasalarda ve bono-tahvil piyasalarında değerlendirmemektedir. Bundan dolayı ekonomik kriz durumlarında faizlerin anormal seviyelere çıkması katılım bankalarını etkilememektedir. Toplanılan dövizin cinsine göre USD ve EURO yine aynı cins para birimi ile kullanılır. TL fonları da yine kendi cinsinden ihtiyaç duyulan projeler için tahsis edilir. Böylece bu bankalardaki fonlar döviz ve kur riski ile karşılaşmamaktadır. Kur riskinden arındırılmış bir değerlendirme enstrümanı kullanan katılım bankaları tasarruf sahipleri için bir güven sağlamaktadır.⁶⁸ Faiz odaklı hesapların kullanılmaması ve

⁶⁶ <http://www.bankasya.com.tr/hakkimizda/index.jsp>, (Erişim Tarihi: 20.02.2015).

⁶⁷ Güngör, a.g.e., s.236.

⁶⁸ <http://www.bankasya.com.tr/hakkimizda/index.jsp>, (Erişim Tarihi: 20.02.2015).

dolayısı ile faiz riski taşımayan bu hesaplara sahip katılım bankaları kriz dönemlerinde oluşabilecek kur dalgalanmalarından da çok az etkilenmektedir. Hatta en son 2008 krizinden olumsuz etkilenen bazı klasik bankalar bu süreçten çıkamayıp faaliyetlerine son vermiştir.⁶⁹

d) Katılım Bankalarının Sosyal Yönü: Katılım bankacılığının sosyal sorumluluğu sadece reel ekonomi içindeki yatırımlara sağladığı katkıyı artırmaktır. Katılımcılarının ve müşterilerinin tasarruf haklarını korumak için her türlü spekülasyondan uzak dururlar.⁷⁰ Ticari bankalarda ise amaç yalnızca paradan para kazanmaktır. Para ticareti yapan bu bankalar, mal ve hizmet karşılığı kullandırılan fonların reel ekonomiye bir faydası olmadığını önemsememektedirler. Oysaki katılım bankacılığında verilen krediye konu olacak unsur ancak ve ancak “mal”dır. Mal karşılığı fonlamanın sınai ve ticari olarak ekonomiye sağladığı katkı yadsınamaz. Katılım bankalarının gerçek bir alışverişe aracılık etmesi ekonominin akışını olumlu etkilemektedir.⁷¹

e) Ekonomik İstikrara Katkı: Ekonomik istikrarsızlığın en temel sebebi arz talep arasındaki uçurum ve buna bağlı olarak enflasyondur. Katılım bankaları üretimi teşvik etmenin yanında yeni istihdam alanlarının da oluşmasına doğrudan katkı sağlayarak enflasyonu azaltıcı etki yapmaktadır. Üretim için verilen bankacılık hizmeti böylece ekonomik istikrarı desteklemiş olur.⁷²

1.9. KATILIM BANKACILIĞI'NIN TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİLERİ

Türkiye’de katılım bankalarının ülke ekonomisine etkileri aşağıdaki başlıklarda incelenmiştir.

Bankacılık sisteminde verimliliği artırmaktadır: 1985 yılında ülkemize ilk kez giren Katılım bankacılığı mevcut hizmetlerden farklı olarak İslami esaslara dayalı metotlar ile mevcut bankacılık işleyişini daha verimli çalışmak zorunda bırakan ve rekabeti olumlu olarak artıran unsurlardan olmuştur.⁷³

⁶⁹ Emel İştar, Katılım Bankacılığı Tarihi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, s. 72, **(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

⁷⁰ Wouters, P., Katılım bankacılığı gerçek bir ihtiyaç, *Dünyada ve Türkiye’de faizsiz bankacılık*, TKBB Katılım Bankaları, 1, 2007.

⁷¹ İştar, a.g.e., s.73.

⁷² Güngör, a.g.e., s.240.

⁷³ Bilgin Yıldırım, “Türkiye’de Özel Finans Kurumları ve Türk Ekonomisine Katkıları”, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993, .s.94, **(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

Düzenli ve daha sağlıklı bir sisteme geçilmesine katkı sağlar: Bir ülkenin ekonomisinde faiz oranlarını indirebilecek her uygulama reel ülke ekonomisine doğrudan ya da dolaylı olarak katkı sağlar. Katılım bankaları da bu minvalde sunduğu kaynaklar ve faizi düşürecek finans hizmetleriyle, Türkiye’de ekonomik yapının daha düzenli ve sağlam bir yapıya kavuşmasında önemli bir rol oynar.⁷⁴ Ülkemizde faaliyet gösteren katılım bankalarının büyük kısmı yabancı ortaklardan oluşmaktadır. Sermayenin yabancı kaynaklı olması ülke ekonomisine ek bir tampon üstlenmektedir. OPEC üyesi ülkelerde fırsatlara rağmen yatırım kıtlığı varken, ülkemizde ise bol miktardaki yatırım fırsatları yerli sermaye kıtlığından değerlendirilememektedir. Bu bağlamda ülkemize kazandırılacak yabancı sermaye, Türkiye ekonomisi için daha az maliyetli kaynak oluşturarak tamamlayıcı faktör olacaktır. Son yıllarda hükümetin Arap ülkeleri ile olan işbirlikleri faiz hassasiyeti olan fonların ülkemize girmesine imkan sağlamıştır.⁷⁵ Yurtdışında yaşayan gurbetçilerimizin mevduatları yurtdışından transfer edilen kaynakların büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Bunun sebebi ise döviz işlemlerinde katılım bankalarının Türk işçiler tarafından daha iyi tanınması ve güven sağlamasıdır. Yurtdışındaki işçiler ülke ekonomisini gözettiğinden mevduatlarını ülkemiz katılım bankalarında değerlendirmektedir.⁷⁶ Türkiye’de yatırım yapmak isteyen Müslümanlar ülkemizdeki istikrar sayesinde birikimlerini katılım bankaları aracılığıyla ülkemiz ekonomisine kazandırmaktadır.⁷⁷ Ülkemiz için can simidi olacak bu yabancı kaynakları yerli ekonomiye kazandırmak için hükümet devlet destekli katılım bankalarının kurulmasını kararlaştırmıştır.

İhracat ve ithalat için gerekli kredinin temin edilmesine katkıda bulunurlar: Katılım bankalarının topladıkları fonların asgari % 25’ini döviz kazandırıcı işlemlere tahsis etme zorunluluğu olduğundan, ithalat ve ihracat işlemlerinin finanse edilmesine aracılık etmektedirler. Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları, yasal zorunluluk olan bu %25’lik oranın çok üstüne çıkarak ekonomiye can vermiştir.⁷⁸

---

⁷⁴ Yıldırım, a.g.e., s.94.

⁷⁵ Güray Küçükkocaoğlu, “*İslami Bankalar ve İslami Finans Kurumları*”, www.baskent.edu.tr/~qurayk/finpazcuma17.doc, (Erisim Tarihi: 12.02.2015).

⁷⁶ Güray Küçükkocaoğlu, “*İslami Bankalar ve İslami Finans Kurumları*”, www.baskent.edu.tr/~qurayk/finpazcuma17.doc, (Erisim Tarihi: 12.02.2015).

⁷⁷ Güven Sevil, “Faizsiz Bankacılık Sistemi ve Türk Ekonomi ve Bankacılığına Getirdiği Olanaklar”, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi. 1988, s.63, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

⁷⁸ Uçar, a.g.e., s.171.

Atıl fonları ekonomiye kazandırmıştır: Kurulduğu ilk yıldan itibaren, Katılım bankaları, petrol zengini Arap ülkelerinin sermayelerini ülkemize çekmekle kalmayıp, ülkemizdeki faize duyarlı kesimin atıl tasarruflarını da mali sisteme dahil ederek ekonomik büyümeye ivme kazandırmıştır.⁷⁹

Krizlerin olumsuz etkilerinden en az etkilenmeyi başarmışlardır: Türkiye ekonomisinin ve bankacılık sektörünün büyük hasar aldığı 4 ekonomik krizden (1990 yılındaki körfez krizi, 1994 yılındaki ekonomik kriz ve 1999 yılı Asya finansal krizi ve 2001 tarihindeki ekonomik kriz) Türk Katılım Bankaları önemli bir finansal kayıp yaşamadan, hiçbir mudisine ekonomik hasar vermeden ve Türk mali yapısına kattıkları desteğe bir yara vermeden atlatmışlardır. Saydığımız bu kriz dönemlerinde ülkedeki faizsiz kuruluşların gösterdikleri başarının bir ispatı niteliğindedir. Ülkemizin maruz kaldığı bu krizlerin çöküntüsü ele alındığında ve bu bankaların devlet desteğine ihtiyaç bile duymadan yoluna aynı ivme ile devam etmesi katılım bankacılığı uygulamalarının taktir gören başarısını gözler önüne sermektedir.⁸⁰

Türk mali sistemine fon temin ederek ekonomik gelişime destek vermektedir: Faizsiz bankalar kuruluş esasları sebebiyle Devlet İç Borçlanma Senetleri gibi sabit bir getiri sağlayan faiz enstrümanlı ürünlere girmemektedir. Bu tarz ürünler katılım bankalarının yapısına uygun değildir. Türkiye Merkez Bankası'ndaki zorunlu blokedeki fonlarla, günlük kullanılan nakit döngü haricindeki kalan fonlarla ekonomiye kredilendirmektedir.⁸¹ Bu bankalar milenyum kadar elde ettiği performansıyla yaklaşık 3 Milyar Dolar değerindeki fonu reel ekonomiye kazandırmışlardır. Ekonomik sıkıntının tavan yaptığı bu yıllarda Katılım Bankalarının ekonomiye kazandırdığı bu rakam düşünüldüğünde, verdiği katkıyı bir kez daha göstermektedir. Tüm bu etkiler ülkemiz için Katılım Bankalarının önemini vurgulamaktadır.⁸²

Türk finans sisteminde, ürün çeşitliliğini ve piyasa derinliğini artıran Katılım Bankaları fon toplama yöntemlerindeki esneklik ve ticaret odaklı finansman

⁷⁹ Recep Önal, "Türkiye'de Özel Finans Kurumlarının Dunu, Bugünü ve Yarını", B.Cemal Rodoplu, **Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayınları:17. ,İstanbul, 2000, s.18.

⁸⁰ Ahmet Ertürk, "Türkiye'de Özel Finans Kurumlarının Dunu, Bugünü ve Yarını", B.Cemal Rodoplu, **Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayınları:17, İstanbul, s.12.

⁸¹ M. Tosun, "Türk Mali Sisteminde Özel Finans Kurumları Deneyimi ve ÖFK'ların Türk Banka Sistemi İçindeki Yeri", B.Cemal Rodoplu, **Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayınları:17, İstanbul, 2000, s.189.

⁸² Sabri Orman "Tarih, Uygarlık ve İktisadi Politika Bağlamında Özel Finans Kurumları", B.Cemal Rodoplu, **Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama**, Albaraka Türk Yayınları:17. ,İstanbul, 2000, s.132.

metoduyla milli gelirimizin hacmini genişletmektedir. Ürün yelpazesindeki çeşitlilik arzı artırarak piyasa faizini aşağıya çekmektedir. Aynı zamanda üretilen malın kalitesini ve hizmet değerinin artırılmasında da dolaylı olarak katkı sağlamaktadır.⁸³

Personel istihdamı sağlayarak reel ekonomiye katkıda bulunur: Türkiye’de faaliyet gösteren 5 katılım bankası her geçen yıl şube sayısını artırarak yeni personel alımı yapmakta ve istihdama doğrudan katkıda bulunmaktadır. Kamu katılım bankalarının sektöre girmesiyle istihdam edilecek birey sayısı daha da artacaktır. Bununla birlikte personel rekabeti de oluşacaktır.

1.10. DÜNYADA FAİZSİZ BANKACILIK

Faizsiz bankacılığın temelleri atılırken bir kısım finansçılar bunu gerçekleşmesi imkansız bir hayal olarak görüyorlardı. Fakat son yıllarda finans sektöründe yaşanan gelişmeler bunun aksini kanıtlamaktadır. Mali sektörün parçası olan yatırımcılar, yasalara aykırı olmasa bile, ahlak dışı işlerde bulunan ve sosyal çevreye zarar verebilecek olan işletmelere finansman sağlayan Klasik bankalara kaynak oluşturmaktan kaygı duymaktadır. İnsanların bu tereddütleri faizsiz kuruluşların gelişmelerinde ve sektöre hızla yayılmalarında önemli bir etkidir. İnsanlar huzur ve riskin en aza indiği kurumları tercih etmektedir.⁸⁴

Faizsiz bankacılıktan önce Araplar, petrolden kazandıkları paraları mecburen Amerikan bankalarına yatırıyorlardı. İnançlarına uygun olmadığından verilen faizleri anaparalarına eklemeden iade ediyorlardı. Ancak Müslümanların farkında olmadan bu faizlerin Amerikan bankaları tarafından Hıristiyan Kiliseler Birliğine bağışlanmasına imkan tanımış oluyorlardı. Bu durum ortaya çıktıktan sonra Arap yatırımcılar kiliselere destek olmasındansa kendi kültürel faaliyetlerinde kullanılması için faizleri almışlardır. Faizsiz bankacılık sisteminin yaygınlaşmasındaki bir etken de sanayileşme sürecine giren ülkelerin projeleridir. İran, Pakistan ve Malezya gibi ülkelerde sanayi giderek gelişiyor ve bunun sonucunda da ekonomiye fon gereksinimi artıyordu. Böylece faizsiz bankaların kurulması desteklenmiştir. Malezya 1980’de İslami esaslara bağlı ilk finans modelini hayata geçirmiştir. Malezya ekonomisi kısa sürede sanayi için atıl fonlarını toplayarak gelişimini sürdürmüştür.⁸⁵

⁸³ Tosun, a.g.e., s.190.

⁸⁴ Güray Küçükkoçaoğlu, “İslami Bankalar ve İslami Finans Kurumları”, www.baskent.edu.tr/~qurayk/finpazcuma17.doc, (Erisim Tarihi: 12.02.2015).

⁸⁵ Melikşah Utku, “Faizsiz Bankacılığın Hızlı Yükselisi”, www.yenisafak.com.tr/yazarlar/?=:1623&y=Melikşah Utku, (Erisim Tarihi: 26.02.2015).

Faizsiz bankacılık dünyada artık önemli bir gereksinim olmuş ve bunun sonucunda Citicorp, HSBC, Morgan Stanley, Standard Chartered, Banque National de Paris, Bank of America, Sociate Generale gibi adı yer almayan birçok kurumsal bankalar faizsiz ürün ve hizmetleriyle faaliyete başlamışlardır. Bugün Almanya'nın en büyük bankalarından olan Commerzbank da faizsiz bankacılık ürünleri sunmak için girişimlerde bulunmuştur. Müslümanların bulunduğu ülkelerde bankalar müşteri sayısını artırmak için bu alanda adımlar atmıştır. Uluslar arası bankacılık sektöründe "murabaha ve "icara" gibi faizsiz uygulamaların bulunması, bu noktada atılan adımların ve gelişmelerin habercisidir.⁸⁶

Körfez ülkeleri başta olmak üzere, Endonezya ve Malezya gibi Müslüman ağırlıklı ülkelerde kurulan yeni kurumlarla sektörün tüm coğrafyaya yayılması sonucunda Almanya, ABD, Lüksemburg, İngiltere, İsviçre, Kanada gibi birçok ülkede faizsiz bankacılık yerini almıştır. Adı geçen bu ülkelerde İslami kesimin faizsiz bankacılığa olan talebi bu alandaki ürün ve hizmetin uygulanmasına olanak sağlamıştır. Faizsiz bankacılık ticaret ve yatırım üzerine olan ürünlerini Güney Afrika ülkeleri, Asya ve Avrupa'da sunarken, Amerika, İngiltere, Avustralya ve Almanya gibi büyük dünya ülkelerinde ise; hisse senedi, devlet tahvili gibi yatırım amaçlı fonlara aracılık işlemlerinde uygulamalarını yoğunlaştırmıştır. Son yıllarda Kanada ve İngiltere'de konut kredisine olan eğilim sektörün bu alanda derinleşmesine yön vermiştir. Gelişmiş ve gelişmekte olan tüm dünya ülkelerinde sektörden pay almayı başarmış ve bu oranı artırmıştır.⁸⁷ Bu uygulamanın müşteri kitlesi hitap ettiği din mensuplarının ötesine geçerek Avrupa, Amerika ve Uzak Doğu ülkelerine de ulaşmıştır.⁸⁸

Birikim ve fonlarının İslam'a aykırı kabul edilen alkol ve tütün ürünleri, masumların ölümüne sebep olacak silah, haksız kazanç sağlayan kumar ve toplum yapısını bozacak pornografi endüstrisinde değerlendirilmediğinden emin olmak isteyen İslami kesim, vicdanlarını rahatlatmak ve günaha ortak olmamak amacıyla, tasarruflarını İslami finans kurumlarında değerlendirmeye yönelmektedir. Katılım bankalarının müşteri kitlesinde Müslüman olmayan farklı inançlardaki kişilerde bulunmaktadır. Faizsiz bankalardaki gayrimüslim yatırımcı müşteri sayısı her geçen

⁸⁶TKBB Dergisi, 2005, *Faizsiz Bankacılığın Global Finansal Sistemdeki Payı Giderek Artıyor*, s. 26-31.

⁸⁷Güray Küçükkoçaoğlu, "İslami Bankalar ve İslami Finans Kurumları", www.baskent.edu.tr/~qurayk/finpazcuma17.doc, (Erisim Tarihi: 12.02.2015).

⁸⁸Güray Küçükkoçaoğlu, "İslami Bankalar ve İslami Finans Kurumları", www.baskent.edu.tr/~qurayk/finpazcuma17.doc, (Erisim Tarihi: 12.02.2015).

gün yükselmektedir. İngiltere gibi birçok dünya ülkelerinde faizsiz bankacılığın tercih sebebi olarak ahlaki nedenler ve bu bankalara duyulan güven gösterilmektedir. Hatta, katılım bankalarının hizmetlerinden yararlanan müşterilerin dörtte birine varan oranlarda Müslüman olmayanlardan oluşan kitle olduğunu söylenmektedir. Bu oran yapılan düzgün hizmetler ile her geçen gün yükselmektedir.⁸⁹ Bunu doğrulayan bir örnekte, faizsiz bir bankada işlem için hesap açan Ammei Dellaway ile yapılan röportajda, bu bankayı tercih etmesinin en önemli sebebi olarak bankadaki parasının insanlığa ve topluma zararlı yapılarda değerlendirilmediğinden emin olmanın rahatlığı olarak göstermiştir. İnsanlığa ve doğaya zarar verecek en ufak bir oluşuma destek vermek istemediğini ve parasının ahlaki yollarda kullanıldığını bilmenin mutluluğu içinde olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, sebebi ne olursa olsun parasının silahları finanse etmekte kullanıldığını düşünmekten utanç duyduğunu belirtmiştir. TSB bankasının İslami Finans Bölümü Başkanı Paul Sherrin'in de bunu doğrulayarak şöyle konuşmuştur: *"İslami banka hesaplarına ilgi dünyanın her yerinde artmakta, Malezya'da da İslami bankalarda hesap açtıranların yüzde 25'i gayrimüslimdir"* demiştir.⁹⁰

1.10.1.Mısır

MYT Gamr bankası 1963'te Mısır'da ilk katılım bankası olarak tarihe geçmiştir. Aynı zamanda bu bankanın şubeleşmesiyle katılım bankacılığına müsaade eden ilk ülke Mısır olmuştur. Sınırlı imkanlarla kırsal kesime ve onların ihtiyaçlarına hizmet eden bu banka yeterli ilgi görmediğinden 1977 yılında kapanmak zorunda kalmıştır.⁹¹ Mısır'da faizsiz bankacılık ve geleneksel bankacılık, Sanhuri tarafından gerçekleştirilen çalışma ve incelemelerin bir sonucu olarak, belirli bir oranı aşmamak şartı ile faize izin verildiğinden dolayı birlikte faaliyet göstermektedirler. Bu ortak hizmet İslam dünyasında eleştirileri de beraberinde getirmiştir. Ticari bankacılık uygulamalarına alternatif gösterilen faizsiz bankacılık, Mısır ekonomisine katkı sağlamaktadır. 1977 yılında Suudi Arabistan ortaklığıyla kurulan Mısır Faisal Bankası ve Uluslararası Yatırım Bankası, Mısır bankacılık sisteminde önemli bir yere sahip faizsiz banka kuruluşlarıdır. Ülkedeki toplam mevduatın % 17'sini sahip olmalarından ekonomi üzerindeki rolleri anlam kazanmaktadır.⁹²

⁸⁹ www.sinankara.wordpress.com.tr, (Erisim Tarihi: 12.03.2015).

⁹⁰ <http://www.gazetevatan.com/root.vatan?exec=haberdetay& tarih=>,(Erişim Tarihi: 23.12.2014).

⁹¹ Cihangir Akın, **Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma**, Kayihan Yayınları, Kayihan Yayınları, İstanbul, 1986, s.249.

⁹² Nihat Arabacı, "Katılım Bankalarının Türkiye'de Bankacılık Sektöründeki, Yeri, İşleyisi ve Performans Analizi", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s.69, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

1980 tarihinde Uluslararası İslami Yatırım ve Kalkınma Bankası(IIBID) kurulmuştur. Çok ortaklı bu bankanın ortaklık yapısı, 1928 Mısırlı özel sermayeli kişilerden meydana gelmiştir. Bu yıllardan itibaren Mısır'da geleneksel bankaların yanı sıra katılım bankaları faaliyetlerine başlamıştır.⁹³ Bu faizsiz finans kurumları özel kanunlar kapsamında faaliyet izni alırken diğer bankaların yasalarından farklıdır. Aslında faizsiz finans sisteminin 1963'te ilk işlerine başladığı, ancak ticari banka yetkileri bulunmadığından kredi kurumları gibi hizmet göstermişlerdir.⁹⁴

1.10.2. Ürdün

Ürdün'de faaliyet gösteren en büyük finans kurumu İslam Yatırım ve Finansman Bankası olduğu bilinmektedir. Ürdün'ün bu ulusal bankasının özelliklerini aşağıdaki gibi sıralanır:⁹⁵

- Bankalar, finansal işlemleri ve ihtiyaçları karşılamak maksadıyla hizmet sunmaktadır. Tüm bankacılık işlemleri, faizsiz sistemin prensiplerine göre uygulanır,

- Faizsiz yöntem ve metotlarla ülke ekonomisine ve sosyal çevreye katkı sağlamayı hedefler,

- Birikim ve mevduatları ülke ekonomisine dahil etmek ve toplanan fonları ülke kalkınmasına yardımcı olacak yatırımlarda kullanma,

- Bu bankalar prensiplerine uygun sektörlerdeki finansal gereksinimleri yerine getirmeyi hedeflerken, kesinlikle klasik faizli bankaların kar ve usullerine benzememelidir.

- Hükümet, faizsiz bankacılık sisteminin gelişmesi ve yaygınlaşması için desteğini hiçbir zaman esirgememiştir.

⁹³ Özel Finans Kurumları Birliği, *Dünyada ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık*, İstanbul. 2004, s.29.

⁹⁴ ÖFKB, a.g.e., s. 28.

⁹⁵ Uçar, a.g.e., s.51

1.10.3. Pakistan

1955 yılında Pakistan'da adı yeni yeni duyulan faizsiz bankacılık sistemi, 1970 yılından itibaren hız kazanmıştır. 1977 hükümeti, İslami değerlere uygun bir finans sistemi için çalışmalarını artırmıştır. Kur'an ve peygamberin sünnetin emrettiği bir iktisadi sistemi oluşturmak isteyen devlet başkanı Ziya ul-Hak, İslam ideolojisi konseyi başkanı olarak Dr. Tanzil ur- Rahman'ı görevlendirmiştir. Alanında uzman olan Dr. Tanzil 3 yıllık bir plan hazırlamıştır. Bu plan kapsamında Pakistan ekonomisi İslami değerlere uygun olarak şekillenmeye başlamıştır.⁹⁶Bankacılık sistemleri ilk etapta hem faizli hem faizsiz şekilde uygulanmakta iken, 1985'ten sonra tamamıyla faizsiz bankacılığa yönelmiştir. Hatta Pakistan, faizsiz bankacılığın devlet kanalıyla zorunlu tutulduğu ülkelerin başında gelir. Pakistan devleti, faizsiz devlet tahvillerinin yönetimi için Citigroup ve HSBC Bankaları ile anlaşmıştır. Pakistan hükümeti halkın faiz enstrümanlarından ve hizmetlerinden uzak tutulması için bu alanda çalışmalar yapmıştır. Yapılan bu çalışmalar ile Pakistan ekonomisinin ve mali sisteminin faizden uzak tutulabileceğinin mümkün olduğunu ispatlamıştır.⁹⁷Pakistan topraklarında 1983'te ilk olarak al-Rajhi Company, İslam Bankası olarak faaliyete başlamıştır. Hizmetlerinin kalitesi ve başarısı diğer ülkelere kadar uzanmıştır. Bu banka leasing alanında dünyada önde gelen finans kurumlarından biridir.⁹⁸

1.10.4. Bahreyn

Bahreyn bu alanda üst sıralarda yer almaktadır ve Bahreyn'deki en önemli faizsiz banka Kuveyt Finans Kurumu olarak bilinir.⁹⁹Metawa ve Almosawi (1998) çalışmalarında, faizsiz bankalar ile çalışan kişilerin üzerinde araştırmalar yapılmıştır. Bu bankaların tercih edilme sebeplerinin başında dini inançların geldiği gözlemlenmiştir.¹⁰⁰

---

⁹⁶ ÖFKB, a.g.e., s.29.

⁹⁷ ÖFKB, a.g.e., s.30.

⁹⁸ Uçar, a.g.e., s.50.

⁹⁹ Uçar, a.g.e., s.50.

¹⁰⁰ Sibel Doğan, "Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği", Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, 2008,s.36, (Yayınlanmış Doktora Tezi).

1.10.5. Suriye

Suriye faizsiz bankaları kontrolü altında tutmaktadır. Devlet yönetimine bağlı olan bankalar, Mısır bankacılık sistemine benzer olarak oluşturulmuştur. Mısır modelini uygulayan Suriye'de faizsiz bankalar faaliyetlerini devam ettirmektedir.¹⁰¹

1.10.6. Malezya

Diğer Müslüman ülkelerin aksine Malezya, faizsiz bankacılığın gelişimine büyük önem vermiştir. Diğer ülkelere model olmayı hedeflemiş ve bu doğrultuda yenilikler yapmıştır. Malezya'da faizsiz sistemle çalışan bankalar, diğer geleneksel bankalardan farklı bir model ve düzenlemelere tabi tutulmaktadır. Kanunlar ve denetlemeler, rezerv miktarı, ödeme sistemleri, likidite oranı, banka kredi kabulleri ve ikincil pazarlar göz önüne alınarak oluşturulmuştur. Malezya'da işlem yapan bu bankalar, tüm hukuksal gereklilikleri yerine getirmektedir. 1983'te İslam Bankacılık Kanunu çıkarılmıştır. Bu yasa ile ülkedeki katılım bankaları Malezya Merkez Bankası'nın denetimi altına girmiştir. Katılım Bankaları aracılığı ile yatırım sertifikası ve menkul kıymetler gibi faizsiz yeni ürünlerin ihracı başlamıştır. Likit özelliği bulunan bu ürünler ile bankaların likit ihtiyaçlarının karşılanması sağlanmıştır.¹⁰²

Malezya'daki ilk faizsiz banka olan Bank İslam Malaysia Berhad (BIMB) 1983 yılında kurulmasına rağmen, gösterdiği başarı ile 1992 yılına gelindiğinde Kuala Lumpur Borsası'nda işlem görmeye başlamıştır. 1994 yılında, varlığını devam ettirmek isteyen katılım bankaları için faizsiz bir para piyasası (Interbank) olan Islamic Interbank Money Market (IIMM) kurulmuştur. Bank Muamalat Malaysia Berhad (BMMB) bankası, 1999 yılında ülkede kurulan ikinci faizsiz banka olma hakkını kazanmıştır. Malezya 'da ikili(dual) mevduat bankacılık modeli uygulaması ile faizsiz bankaların ürünlerini diğer faizli bankalar müşterilerine sunabilmektedir.¹⁰³

1.10.7. Güney Afrika

Güney Afrika'da Müslüman halkın yoğun talebi doğrultusunda 1976 yılında ilk katılım bankası olarak Johannesburg'daki Jeame Ltd.Şti. kurulmuştur. Bir faizsiz finans kuruluşu olan bu bankanın hedefleri arasında Müslümanların işletmeleri için

---

¹⁰¹ ÖFKB, a.g.e., s.2.

¹⁰² Arabacı, a.g.e., s. 11.

¹⁰³ Özgür, a.g.e., s. 49.

büyük bir alışveriş merkezi kurmaktı. Müslümanların işletmelerinin bir arada bulunduğu Shura Trust Company 1982 yılında faaliyete geçti.¹⁰⁴

1.10.8. Katar

Katar bankacılık sektöründe faizsiz esaslara göre hareket eden iki katılım bankası bulunmaktadır. Bu bankalar Katar İslam Bankası ve Katar Uluslararası İslam Bankası'dır.

1.10.9. Birleşik Arap Emirlikleri

Shrajah, Abu Dhabi, Ras al-khaimah ülkeleri Birleşik Arap Emirlikleri'ne bağlı olup, Toptancı Bankacılık ve Kıyı Bankacılığı gibi uluslararası mali piyasalar alanında başarılı ülkelerdir.¹⁰⁵DIB(Dubai İslamic Bank)faizsiz bankacılık kurallarına uyarak faaliyet göstermektedir. Al Baraka Türk'ün sermayesinin de % 2 payına sahip olan bu banka, toplu konut sitelerinin inşası ve Dubai Alüminyum Dökümcülük Sanayisi gibi projelerde ortaklık yapmaktadır.¹⁰⁶

Birleşik Arap Emirlikleri çatısı altındaki ülkelerde faiz kavramı bazı koşullara bağlı olarak yasal olmaktadır. Bu koşullara göre ticari vasfı bulunmayan borç üzerinden faiz talep etmek, belirlenen kanunlara göre suç teşkil etmektedir. Ticari nitelikli borçlar kanununa göre taraflardan üzerinde anlaşılan bir faiz oranı ve gecikme faizi isteme hakkı tanınmaktadır. Bu kanun kapsamında üzerinde mutabık kalınan herhangi bir faiz miktarı yoksa, yıllık olarak yüzde on ikiyi geçmeyecek oranda faiz işletilmektedir.¹⁰⁷

1.10.10. Bangladeş

İngiliz sömürgesinin izlerini taşıyan Bangladeş'te faizli bankacılık ürünleri yaygın olarak kullanılmaktaydı. Ancak Mısır'da faizsiz bankacılığın başarısı diğer coğrafyalara da yayılıyordu. Bu faizden muaf olan bankacılık anlayışı Bangladeş'te iki kurumun faaliyete girmesi ile ivme kazanmıştır. Bu iki kurum İslami Ekonomik Araştırmalar Bürosu ve Bangladeş hükümetine ait İslami Bankacılar Birliği'dir. Bu ülkede faaliyet gösteren beş adet faizsiz banka (biri yabancı kaynaklı) ve iki şubesi

---

¹⁰⁴ Uçar, a.g.e., s. 60.

¹⁰⁵Doğan, a.g.e., s. 37.

¹⁰⁶ Uçar, a.g.e., s. 52.

¹⁰⁷ ÖFKB, a.g.e., s. 28.

bulunmaktadır. Ancak bunun yanında 40'a yakın geleneksel bankacılık hizmetleri sunan kuruluşlar bulunmaktadır. Ticari bankaların sayısının fazla olmasından ülkede faizli ve faizsiz bankacılık modelleri birlikte faaliyet vermektedir.¹⁰⁸

1.10.11. Sudan

Sudan'da çok sayıda bankacılık sistemi uygulanmaktadır. Sudan yerel ekonomisi Ulusal ticari bankalar ağırlıklı olmak üzere, yabancı bankalar ve joint venture olarak adlandırılan bankalar üç farklı bankacılık sistemini içinde barındırmaktadır. Faize esaslı milli bankalar ülkedeki sektör payının çoğunu elinde bulundurmaktadır.¹⁰⁹ Ülkede sayısı altıyı bulan yabancı sermayeli bankalar pastadaki payın ancak %5 gibi ufak bir kısmını yürütebilmektedir. Sudan da faizsiz ürünler sunan bankalar joint venture olarak adlandırılmaktadır. Katılım bankaları sermayelerini Ortadoğu ve Sudan kökenli yatırımcılardan oluşturmaktadır.¹¹⁰ Dünyada sayı olarak en fazla faizsiz kuruma sahip ülke Sudan olduğu bilinmektedir.¹¹¹

1.10.12. İngiltere

Dini inançlar sebebiyle katılım bankacılığının doğuşu Arap ülkelerinde meydana geldiği düşünülürken, yasal olarak bu faizsiz sistemin ilk tohumlarını İngiltere'nin attığı anlaşılmıştır. İngiltere bu kurumların ana iskeletini oluşturan düzenlemeleri hayata geçirmiştir. Diğer ülkeler bu ilk uygulamayı model alarak fikir edinmişlerdir. Bu açıdan konuyu ele aldığımızda faizsiz bankacılık yalnızca Müslüman toplumlar tarafından değil, ürün ve hizmet kalitesi ile her toplum tarafından tercih edilebileceği saptanmıştır.¹¹²

Londra, İslam finans hacmi yaklaşık 200 milyar dolar olan pazarın önde gelen merkezi haline gelmiştir. Ortadoğu ülkelerinden sonra en fazla faizsiz bankacılık işlemi yapan ülkedir. 2 milyon civarı Müslüman kesime faizsiz bankacılık hizmeti sunmaktadır.¹¹³ Bu hizmeti sunmaya başlayan ilk kurum İslam Finans Kurumu (Islamic Finance House: IFH)'dur. Merkezi Londra'da bulunan Islamic Finance

---

¹⁰⁸ Özgür, a.g.e., s. 48.

¹⁰⁹ Doğan, a.g.e., s. 38

¹¹⁰ Özgür, a.g.e., s. 48

¹¹¹ ÖFKB, a.g.e., s. 28

¹¹² www.zaferdergisi.com/article/?makale=1168, (Erişim Tarihi: 12.03.2015).

¹¹³ TKBB Dergisi, a.g.e., s. 26-31.

House faiz hassasiyeti olan insanların finansal taleplerini karşılamak için kurulmuştur.¹¹⁴

1.10.13. Rusya

Rusya'nın başkenti Moskova'da faaliyete başlayan Bedir Bank, devletin yasal yükümlülüklerine uyarak çalışmalarını sürdürmektedir. Cidde merkezli İslam Kalkınma Bankası'nın da desteğini alarak, Rusya'da ve diğer Orta Asya ülkelerinde hizmet verme girişiminde bulunmuştur. Müslümanların sık bulunduğu Asya ve Afrika ülkelerinde bağlantılarını geliştirerek faizsiz bankacılık hizmetlerini ulaştırmayı hedeflemiştir. Topraklarında 20 milyondan fazla Müslüman barındıran Rusya, katılım bankacılığını ve ürünlerini desteklemiştir. Böylece Rusya Federasyonu, Rusya ekonomisinin gelişmesine ve alternatif bir bankacılık hizmeti sunulmasına katkıda bulunmuştur. Rusya'daki Müslüman kitle hatırı sayılır bir çoğunlukta olduğun saptanmış ve onların tasarruflarını bu bankacılık anlayışı sayesinde ekonomiye kazandırılmak hedeflenmiştir.¹¹⁵

Moskova merkezli Bedir Bank'ın hizmet sunduğu kitle genellikle kurumsal kimliğe sahip firmalardır. Şubeleşme yoluna giderek hizmet ağını ulaşabildiği her yere götürmeyi hedeflemiştir. Bu yolda kendisine destek verecek içerisinde Rusya Bankalar Derneği, Moskova Bankalar Birliği ve İslam Kalkınma Bankası'nın da bulunduğu İslami Bankacılık Konseyi'ne üye olmuştur. İslami Bankacılık Konseyi, faiz kökenli ticari bankalara alternatif bir hizmet sunmak için faizsiz bankacılığın tüm dünyaya ulaşmasını desteklemektedir.¹¹⁶

1.10.14. Almanya ve Hollanda

Arap ülkelerindeki zengin fonları ülkeye kazandırmak ve ülke içerisindeki faize bulaşmaktan çekinen Müslüman gurbetçilerin birikimlerini işletmek için mevcut bankalarında diğer fonlardan faizsiz fonları ayıran bir bankacılık hizmeti sunmaktadır. Almanya'nın önde gelen bankalarından Dresdner Bank ve Deutsche Bank faizsiz kazanç getiren yatırım enstrümanları bulundurmaktadır. Hedef kitlesini artırmak ve yeni müşteriler kazanmak için Hollanda bankaları da faizsiz bankacılık uygulamalarını öğrenmek istemektedir. Amsterdam'da faizsiz tasarruf programlarını

---

¹¹⁴ Uçar, a.g.e., s. 58.

¹¹⁵ Doğan, a.g.e., s. 39.

¹¹⁶ www.cihandergi.com/detay.php?id=134&did=07, (Erişim Tarihi: 25.12.2014).

ülkelerinde uygulamaya geçirmek için projeler hazırlanmaktadır. Bu projelerden biri faizsiz bankacılık alanında araştırmalar yapan bir ekonomi fakóltesi kurulmasıdır.¹¹⁷

1.10.15. Bahama

Dünyanın güçlü faizsiz bankalarından olan Dar Al-Maal Al Islami Trust (DMI)'e ev sahipliği yapan ülke Bahama'dır. Ayrıca, Afrika ülkelerinde faaliyet gösterecek olan Suudi Arabistanlı zengin yatırımcıların sermayesi ile Afrika Arap Bankası Bahama'da kurulmuştur. Bu alanda önde gelen çalışmalarına devam etmektedir. Faizsiz bankaların ilham aldığı bir ülkedir.¹¹⁸

1.10.16. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

1982'de KKTC'nin ilk faizsiz bankası Kıbrıs İslam Bankası kurulmuştur. Lefkoşe'nin Türk kesimine hitap eden bu banka bilinen en ufak faizsiz bankadır. Milletlerarası İslam Bankacılığı ve Ekonomisi Enstitüsü, Kıbrıs'a faizsiz bankacılık alanında saygınlık kazandırmıştır. Ekonomi Enstitüsü, faizden arındırılmış bankacılık hizmetleri üzerinde çalışmalar yapmış ve teorilerini Kıbrıs İslam Bankası aracılığıyla faaliyete geçirmiştir.¹¹⁹

1.11. KATILIM BANKALARINDA FON TOPLAMA METHODLARI

Katılım Bankaları sermayeleri olarak kullanacakları fonları Özel Cari Hesaplar ve Katılım Hesapları olmak üzere iki farklı yöntem ile toplamaktadır.

1.11.1. Özel Cari Hesaplar Yöntemi

Özel Cari Hesap, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 3. maddesinde; '*Katılım Bankaları'nda açılabilen ve istenildiğinde kısmen veya tamamen her an geri çekilebilme özelliği taşıyan ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir getiri ödenmeyen fonların oluşturduğu hesapları ifade eder.*'olarak tanımlanmıştır. Belirlenen para birimlerinde açılabilen bu hesaplar, fon sahibinin istediği zaman kapatılabilme özelliğine sahiptir. Cari hesap açan tasarruf sahipleri, bu hesaplardan

¹¹⁷ www.cihandergi.com/detay.php?id=134&did=07, (Erişim Tarihi: 25.12.2014).

¹¹⁸ Uçar, a.g.e., s. 59.

¹¹⁹ Uçar, a.g.e., s. 58.

herhangi bir getiri elde edemezler. Cari hesaplardaki birikimler belli bir tutara kadar devlet güvencesi altındadır.¹²⁰

1.11.2. Katılım Hesapları Yöntemi (Kar-Zarara Katılma)

Katılma Hesabı, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 3. maddesinde; *"Katılım Bankaları'na yatırılan fonların bu kurumlarca kullandırılmasından doğacak kar veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesapları ifade eder."* şeklinde tanımlanmıştır. Kanundaki tanımından da anlaşılacağı gibi tasarruf sahibine vadesinden önce herhangi bir bedel ödenmez. Banka hesap sahibinin anaparasının dahi garantisini vermez. Bu hesaplar yapısı gereği belli bir kazanç veya getiri sağlamaz. Hesap sahibi ancak birim hesap değerine tekabül eden miktar kadar hak talep edebilir. Hesap sahibinin yatırdığı tutar, para birimine göre fonlara aktarılır. Bu fonlar İslami kurallara uygun ticaretlerde kullandırılarak, doğacak kar veya zarar hesap sahibi ve aracılık eden kurum arasında paylaşılacaktır. Katılım hesaplarını gerçek ve tüzel kişiler açabilir. Katılım hesapları sahipleri lehine oluşacak gelirler mevduat geliri sayılır. Katılım Hesapları, yatırılan para cinsine ve vadesine göre gruplandırılır. Bu hesaplar 30, 60, 90, 180, 360 gün gibi vadelerde gruplandırılarak muhasebeleştirilir ve ayrı ayrı işletilir. Bu kurumlardan alacaklı olan üçüncü kişilerin, işletmek için topladıkları fonlar üzerinde hiçbir hakkı yoktur. Yalnızca kuruma ait sermaye, ihtiyat ve dağıtılmamış karlar üzerinde talep hakkı bulunmaktadır. Fonların işletilmesinden oluşacak her türlü masraf aracı kurumlar tarafından karşılanır.¹²¹

Katılım Bankaları'nın sahip olduğu en verimli fon kaynağı katılım hesaplarıdır. Çünkü cari hesaplardaki paraların sahipleri tarafından çekilme olasılığı katılma hesaplarına göre çok daha yüksektir. Hesap sahibi vadesine az kaldığı için elde edeceği getiriyi kaybetmemek adına vade sonunu beklemeyi tercih etmektedir. Oysaki cari hesapların herhangi bir getirisi bulunmadığından kolayca hareket görebilir. Bu yüzden katılım bankaları müşterilerine cari hesaplarındaki bakiyelerin katılım hesaplarına dönüşmesi için pazarlama yapabilmektedir. Katılım hesaplarından elde edilecek kar veya zarar taraflar arasında önceden belirlenmiş oranlar nispetinde paylaşılmaktadır. Bu paylaşım bankadan bankaya ya da

¹²⁰İsmail Özsoy, *Türkiye'de Katılım Bankacılığı*, Asya Katılım Bankası. A.Ş Yayınları, İstanbul, 2009, s.34.

¹²¹Özsoy, a.g.e., s.38.

yatırılacak tutarın büyüklüğüne göre de değişebilmektedir. Genel olarak elde edilecek getirinin %70-%80'lik kısmı hesap sahibine, %20-%30'luk kısmı da fonu işleten kuruma şeklinde pay edilir. Dövizli katılım hesaplarında kur riski sebebiyle hesap sahibine verilecek yüzdelik, TL katılım hesaplarında verilecek yüzdeliğe göre daha düşüktür.¹²²

1.12. KATILIM BANKALARINDA FON KULLANDIRMA YÖNTEMLERİ

Faiz esaslı bankacılık sisteminden farklı olarak faizsiz bankacılık, anaparanın üzerine önceden belirlenen oranda kazanç sağlamaz. Getireceği gelir net olarak bilinemez. Ancak, bir önceki dönemde aynı tutarda ne kadar getiri elde ettiği bilinir ve aşağı yukarı o tartlarda getiri sağlayabileceği söylenebilir. İslam faizi yasaklar, fakat sermayenin kazanç sağlamayacağını ifade etmez. İslam, taraflarının üretime konu olacak bir ticaret sonucunda, ortaklık esasına göre sermayenin kazanç elde etmesine olanak tanır. Taraflar, yapılacak yatırımlarında getirilerini en uygun olacak şekilde belirlemesini önemsemek zorundadır. İslam'a uygun olmayan işlerde fon sağlamaz ve getiri riski yüksek ticaretlere aracılık etmez.¹²³

1.12.1. Kar-Zarar Ortaklığı (Mudaraba)

Mudaraba; sermayesi bulunan ancak yeterli tecrübesi, donanımı, fiziksel sağlığı olmayan ve az risk ile çok kar elde etmek isteyen kişi veya kurumlar ile yeterli sermayeye sahip olmayan ancak bilgi, tecrübe ve yetenek açısından donanımlı kişiyi bir araya getirir. Kısıtlı sermayesi olan ancak ticari eğilimi yüksek olan kişi, ticaret için gerekli kaynağa sahip tecrübesiz kişilerden sağladığı fon ile kazançlı bir ticaret yapabilir.¹²⁴

Katılım bankaları mudaraba akdi ile üçüncü kişilere fon kullandırır. Bu akidin tarafları katılım bankası rabbu'l mal (sermayedar), fon kullanan ise mudarib durumundadır. Mudarib, ticarete sadece emek ve ustalığını kullanır. Sermayedar olan banka ise emanet toplayıp aracılık ettiği fonları kullandırır. Ticareti için fon kullanan kişi veya kurum, mudaraba esnasında bankanın bildirdiği kar oranını kabul

¹²² Nazif Gürdoğan, “*Özel Finans Kurumlarının Fonksiyonları ve İşleyiş Mekanizması*”, Özel Finans Kurumları ve Türkiye Uygulaması Sempozyumu, M.Ü. Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Ekonomik Araştırma Merkezi Yayını, İstanbul, 1988, s.168.

¹²³ Mikali Altan, “Modern Bankacılık Fonksiyonları Açısından Özel Finans Kurumlarının Değerlendirilmesi”, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, 1998, s.198, (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

¹²⁴ Hamdi Döndüren, “İslam Ekonomisinde Faiz ve Finans Kaynakları”, *İslam Ekonomisinde Finansman Meseleleri*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1992, s.223.

etmiş olur. Kullanılacak fonun niteliği ve tutarına göre bankanın talep edeceği kar oranı değişiklik gösterebilmektedir.

Mudaraba yöntemi ile kendine kaynak sağlayacak olan kişi, yeteneğini kullanarak kazançlı bir ticaret yapması için gerekli finansal desteği elde etmiş olur. Getiri sağlayacağı işi yapmakta tecrübeli müteşebbisler için en uygun metot mudaraba yöntemidir. Ticaretin sonucunda elde edilen kar, akiddeki oranlar nispetinde iki taraf arasında pay edilir. Kar oluşmaması durumunda sermayedar anaparasını aynen alır. Taraflar kar elde etmemiş olurlar. Zarar durumunda sermayedar oluşan zararı mudaripden temin eder. Mudarip emek ve zamanının boşa gitmesinden zaten bir zarara uğramıştır. Ancak oluşan zararda kasıt varsa banka bu zararı tazmin etmekle yükümlüdür. Banka mudilerinden topladığı fonun sorumluluğunu taşıdığından zarar oluşturabilecek tüm olasılıkları en aza indirmek için gerekli her türlü tedbiri almakla yükümlüdür. Bu sebepten dolayı sermaye ihtiyacı için fon talep eden kişinin projesini inceleyip, verimini tespit eder. Projenin kar doğuracağını saptaması halinde fon desteği sunar. Fonun usullere uygun olmayan işlerde kullanılması ihtimaline karşı banka, müşterinin alış satış hareketlerini inceler.¹²⁵

Müslüman ekonomistler, geleneksel bankacılık işleyişinin de faizsiz bankacılık da olduğu gibi mudaraba ve muşaraka yöntemlerinin kullanılması gerektiğini savunurlar. Müşteri ile banka arasında kar zarar paylaşımı yapılmasının daha uygun olacağını dile getirmişlerdir.¹²⁶ Ancak, mudaraba yöntemi sermaye sahibini yasal olarak güvence altına almadığından bankacılık işlemlerinde yoğun olarak tercih edilmemektedir.¹²⁷

Konuyu fon toplama açısından ele aldığımızda, banka mudarib (işletmeci) tarafı, mevduat sahibi (mudi) ise rabbu'l mal (sermayedar) tarafı pozisyonundadır. Katılım bankaları topladığı sermayeleri vadelerine göre gruplandırarak işletirler. Toplanan sermayeyi katılım bankaları kendileri kullanarak işletme zorunluluğu taşımazlar. Katılım bankaları mudarebe yöntemiyle emanet aldığı mevduatı üçüncü şahıslara kullanırlar. Bu durumda ise katılım bankası rabbu'l mal (sermayedar), finanse edilen taraf ise mudarib (işletmeci) durumunda olur. Böylece katılım bankaları duruma göre hem mudarib (işletmeci) hem de rabbu'l mal (sermayedar)

---

¹²⁵ Özsoy, a.g.e., s.35-36.

¹²⁶ Altan, a.g.e., s. 199.

¹²⁷ Altan, a.g.e s.219.

rolünü üstlenebilmektedir. Katılım bankalarının sermayedarlarından topladığı kaynağı işletmeciyeye kullandırması ortaklık anlaşmasıdır.¹²⁸

1.12.2. Emek-Sermaye Ortaklığı (Müşaraka)

Müşaraka, İslam hukukçuları arasında şirket-i inan olarak ifade edilmektedir. Mudaraba anlaşmasında taraflardan birinin sermaye, diğerinin emek gücü yer alırken, müşaraka akdinde ise iki tarafında hem emeğini hem sermayesini birlikte işe katmalarıdır. Bu ortaklıkta her iki taraf önceden uzlaştıkları oranda kara ortak olurlar. Tarafların iş için ortaya koydukları sermaye miktarına bakılmaksızın farklı oranlarda karı bölüşebilirler. Emek ve sermaye sahiplerinin oran üzerinde rızalarının olmasına önem verilir. Bağlanan sermaye iki taraf için farklı tutarda olsa bile rıza olduktan sonra kar eşit oranda paylaşılabilir. Sermaye ve emek katan tarafların farklı miktarda kara dahil olmalarının sebebi olarak, iş üzerinde harcanan emek ve gösterilen kabiliyetin farklı olmasındandır. Bir taraf diğer taraftan işe daha çok emek ve tecrübesini katarsa, sermayesi az olmasına rağmen karı eşit paylaşma hakkına sahiptir. Tabi ki diğer tarafın rızası bulunması gereklidir. Müşaraka akdi mezheplere göre farklılık gösterebilmektedir. Şafi ve Maliki mezhebi, ortakların hak edeceği karın kattıkları sermaye ile doğru orantılı olarak pay edilmesi gerektiğini öngörürler. Katılım bankaları ise yapılacak olan ticarete kendi emek ve kabiliyetleri daha fazla olduğundan, alacakları kar miktarının da fazla olması gerektiğini savunmuşlardır. Hanbali ve Hanefi mezhepleri de katılım bankaları ile aynı görüşe sahiptir. Katılım bankaları müşaraka yöntemini uygularken, proje için gerekli olan sermayenin bir kısmını kendisi, kalan kısmını da ortağı durumundaki müşterisi katar. Sermayenin kullanılacağı proje müşterinin uzmanlık alanı olması sebebiyle, sermaye üzerindeki her türlü denetim ve gözetim sorumluluklarını üstlenmektedir. Bu sorumluluk müşteriye projeden elde edilecek karın fazlasını alma hakkı kazandırmaktadır. Müşteri proje alanındaki uzmanlığı ve tecrübesi ile proje gelirinden bir pay alır. Kalan gelir ise sermaye sahibi katılım bankası ve emek sahibi müşteri arasında önceden belirlenen oranlarda paylaşılır.¹²⁹

Projenin zarara uğraması durumunda, zarar ortakların kattığı sermaye nispetinde dağıtılır. Müşteri maruz kaldığı zarardan fazlasını karşılamak zorunda bırakılmaz. Dağıtılacak kar önceden belirlenirken, zarar paylaşımında böyle bir

¹²⁸ Mehmet Salih Kumaş, "Faizsiz Bir Finans Yöntemi Olarak Venture Capital Sistemi ve İslam Bankacılığı ile Mukayesesi", **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt:16, Sayı:1, 2007, s.289-290.

¹²⁹ Özsoy, a.g.e., s.36.

belirleme yoktur.¹³⁰ Çoğunlukla sanayi projelerine finansman kaynağı oluşturan müşaraka yöntemi ile üretim için gerekli makine ve aletlerin alımı gerçekleştirilir. Müşaraka yöntemi ile İslam'a uygun görülen ticaretlere finansman sağlanmaktadır. Müşaraka, hak olan bir ortaklık anlaşmasıdır.¹³¹ Ticari bankalar, müşteri analizi için ihtiyaç duyulan araştırma ve istihbarat yapma masraflarının fazla olmasından müşaraka yöntemini tercih etmemektedir. İslami esaslara uyma zorunluluğu taşımadığından müşaraka ve mudaraba yöntemlerini bankacılık ürünleri arasında bulundurmaz. Faizsiz bankalar oluşabilecek iş riskleri sebebiyle müşaraka uygulamasını çok sık tercih etmez.¹³²

1.12.3. Azalan Ortaklık (Müşareke-i Mütenakısa)

Müşareke yönteminin yeni bir uygulaması olan bu yöntem projenin gelir kazanmaya başlamasından sonra uygulanır. Katılım bankasının müşterisi ile işbirliği yaptığı projenin kara geçmiş olması neticesinde finansman olarak müşareke-i mütenakısa işlemi yapılabilir. Örneğin bir taşınmaz menkul alımı için tarafların ortaklık sermayeleri miktarında kar oranları belirlenir ve bu aşamaya kadar müşarakanın kuralları işletilir. Bu işlemten sonra, müşteri bu taşınmaza sahip olmak isterse, diğer ortak banka proje üzerindeki hisse ve haklarını yıldan yıla giderek müşterisine devreder. Banka ortaklık hisselerini yıllar itibari ile azaltarak mülk üzerindeki haklarını müşterisine geçirir. Sonunda finansman konusu gayrimenkulün tek sahibi müşteri olmuş olur. Bu durum, bir malın peşin alınıp taksitle satılması ile benzer özellik taşımaktadır. Banka mülk üzerindeki kendi payını taksitler halinde müşteriye satma işlemi yapmış olur. Bu uygulama günümüzde yaygın olarak kullanılmaktadır ve İslami prensiplere uygundur.¹³³

1.12.4. Üretim Finansmanı (Murabaha)

Ticaret yapabilmek için mala ihtiyaç duyan sermayesiz işletme, talep ettiği malı faizsiz çalışan bankasından talep eder. Katılım bankası bu malı müşterisi için piyasadan peşin bedelle tedarik eder. İslami ticaret hukukunun kabul ettiği gibi bu mala karını ekleyen tedarikçi konumundaki banka, müşterisine belirlenen vadelerde

¹³⁰İ. Uludağ, "Uluslar arası Sistem İçerisinde İslam Bankacılığı", *İslam Ekonomisinde Finansman Meseleleri*, İstanbul, Ensar Neşriyat, 1992, s.432.

¹³¹ Özsoy, a.g.e., s.36.

¹³²Hakan Berooğlu, " Nakit Yönetimi, Özel Finans Kurumları Açısından Teorik ve Uygulamalı bir Yaklaşım", İstanbul, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, 2002, s.22, **(Yayınlanmamış Doktora Tezi)**.

¹³³ Özsoy, a.g.e., s. 36.

taksitle satar. Taksitler müşterinin ödeme kabiliyetine göre belirlenir. Satışı üzerine eklenen kar, vadeye göre değişiklik gösterir. Vade arttıkça bankanın talep ettiği kar oranı da artar. Malı peşin alıp müşterisine vadeli satan banka ticarete doğrudan katıldığından talep ettiği kar payı faiz ile aynı değildir. Murabaha meşru bir uygulama olarak günümüz katılım bankalarının en çok tercih edilen hizmetlerindedir.¹³⁴

Müşterisinin ticarete konu edeceği ürünü piyasadan satın alan banka, maliyetinin üzerine karını koyar ve müşterisine satar. Alış-satış işleminden önce bu kar oranı taraflar arasında mutabık kalınarak belirlenir. Yapılan işlem gerçek bir ticaret olduğundan murabaha satış yöntemi olarak uygulanmaktadır. Faizin alışkanlık haline getirildiği bu dönemde, uygulaması kolay ve hızlı olan bu uygulama faiz hassasiyeti bulunan işletmelerin can simididir. Katılım bankaları murabaha yöntemi ile hem bireysel müşterilere hem de kurumsal kimlik taşıyan işletmelere finansman sağlayabilir. İşletmelerin ihtiyaç duyduğu hammadde, yarı mamul, makine gibi fiziki ürünlerin peşin alınıp vadeli satılmasına olanak sağlar. Bireysel müşterilere ise ticari nitelik taşımayan konut, taşıt ve diğer zaruri sayılabilecek ihtiyaçları için finansman sağlar. Peşin alıp vadeli satım için bankanın belirlediği kar oranı ile faiz oranları miktar olarak yaklaşık olduğundan toplum tarafından fark olmadığına dair eleştirilere uğramaktadır. Ancak İslami alimler tarafından gerçek bir alış satış işlemi gerçekleşmiş olması ve müşteriye hiçbir şekilde nakit sağlanmadığından uygulamanın tamamıyla meşru olduğu ispatlanmıştır.¹³⁵

1.12.4.1 Satın Alma Emriyle Murabaha Satışı

Ticaretinde kullanabilmek için mala ihtiyaç duyan ve tedarik etmekte sermayesi olmayan işletmeci, katılım bankasından malı almasını talep eder. Bu talep müşteri tarafından bankaya verilen bir emir niteliğinde olup, aynı zamanda müşterinin bu malı bankadan alma vaadinde bulunduğu kabul edilir. Müşteri bankanın malı alması için emir verir ve bankadan malı kendisi alması için vaadi birlikte yerine getirir. Talep edilen bu emri yerine getiren banka malı belli bir maliyetle alır. Oluşan maliyet üzerine müşterisi ile belirlediği tutarda karını ekler. Ticareti için gerekli ürünü elde eden müşteri belli şartlarda bankasına taksitlerle geri öder. Bir örnek ile konuyu anlamak istersek, mesleğine yeni kavuşmuş ve satın alma kabiliyeti oluşmamış bir doktor, kendi işletmesini kurabilmek için gerekli olan medikal

¹³⁴ Abdülaziz Bayındır, *Faizsiz Finansman Yolları*, İstanbul, Albaraka Türk Yayınları, 1997, s.2.

¹³⁵ Özsoy, a.g.e., s. 37.

ürünleri bankasından kendisine satması için almasını emreder. Doktor, bankadan bu ürünleri satın alma vaadinde bulunur. Banka emredilen ürünleri piyasadan peşin bir bedelle tedarik eder ve maliyetinin üzerine karını koyarak doktorun vaadine istinaden satışı yapar. Banka ile işletmeci arasında satış şartlarında anlaşma sağlanmıştır. İşletmesini kurup faaliyete başlayan doktor, ticaretini yaparak elde ettiği kardan bankaya olan borcunu belli taksitlerde öder. Borç bittiğinde alınan eğer bir makine veya teçhizat ise borçsuz olarak işletmecinin olur. Böylece hizmet sunup kar elde eden işletme faaliyetini sürdürürken, banka da karını tahsil etmiş olur.¹³⁶

1.12.4.2.Murabaha Yoluyla Dış Ticaretin Finansmanı

Murabaha yöntemi dış ticaretin finansmanında da sık olarak kullanılmaktadır. İşletmelerin hammadde ve yarı mamul gibi malların ulaşmasına aracılık eder. Örneğin; Katılım bankası, ülkemize satılmak istenen malı diğer ülkedeki ihracatçıdan belli bir maliyet ile satın alır. Bu işlemde, ithalatçı bankasına talep ettiği malın satın alınması ile ilgili bir emri ve kendisinin bankasından bu malı satın alacağına dair bir vaadi bulunmaktadır. Bu şartlara uygun olarak katılım bankası ihracatçıdan malı alır. İthalatçı olan müşterisine satar. Müşteri ile bankanın belirlediği ödeme tablosuna göre taksitlerle ödemeler yapılır.¹³⁷

Murabaha, faizli enstrümanlar ile faizsiz enstrümanları ayıran noktada bir ürün olarak karşımıza çıkar. Finansal ürünler faizliden faizsize doğru sıralandırılrsa, ikisi arasındaki geçiş bölgesinde yer alır. Finansal ürünleri faizli ve faizsiz olmak üzere iki küme olarak şematize edilse murabaha iki grubun kesişiminden elde edilen kümenin elemanı olur. Faizli ürün ile faizsiz ürün arasındaki sınırı bu ürün belirler.¹³⁸

Katılım bankaları finansman ve yatırım ürünlerini genellikle murabaha yöntemi ile hizmete sunmuştur. 2004 ile 2006 yılları arasında dünyada faaliyet gösteren 10 faizsiz bankanın (Al Rajhi Bank, Albaraka, Bank Bahrain, Bahrain Islamic Bank, Bank Islam Malaysia Berhad, Bank Muamalat Malaysia Berhad, Dubai Islamic Bank, Gulf Finance House, Kuwait Finance House, Qatar International Islamic Bank, Entire Banking Sector of Pakistan) gerçekleştirdiği yatırım ve finansman işlemlerinin

---

¹³⁶ Özsoy, a.g.e., s. 37.

¹³⁷ Özsoy, a.g.e., s. 37.

¹³⁸ Orman, a.g.e., s.136.

yaklaşık %55'i murabaha ile yapılmıştır. 1994-1996 yılları arasında ise toplam hacmin yaklaşık %65'i murabaha ile gerçekleştirilmiştir.¹³⁹

1.12.5.Kiralama (İcara -Leasing)

Katılım bankalarında kiralama mantığıyla uygulanan leasing ürünü müşterilere kullandırılmaktadır. Orta ve uzun vadeli bir finansman şekli olan leasing, genellikle üretim yapan işletmeler tarafından sıkça tercih edilen bir üründür. 1950'li yıllarda ABD'de orta vadeli finansman taleplerinin giderilmesi için leasing uygulaması kullanılmıştır. Kiralama işleminde kiraya veren ve kiralayan olmak üzere iki taraf vardır. Taraflar arasında yapılan kiralama işleminde kira bedeli ve süresi belirlenir. Kiraya veren taraf katılım bankası olduğundan malın mülkiyetine sahiptir. Kiralayan taraf ise müşteri olup, belli bir kira bedeli ile maldan fayda sağlar. Kira süresi sektör ve malın cinsine göre değişiklik gösterir. Gayrimenkul finansmanında da kullanılan bu yöntem günümüzdeki kullanım şekli ile ilgili örnekleme yapabiliriz. Kendi imkanları ile kaynak ayırarak sahip olamadığı bir bilgisayarı işletmeci, katılım bankası aracılığı ile bu ihtiyacını kiralayabilir. Banka, bilgisayarı alır ve müşterisine ulaştığı esasları uygulayarak kiraya verir. Müşteri de ihtiyacını kiralama ile ucuz ve pratik bir şekilde gidermiş olur.¹⁴⁰

Şirketler araç filolarını leasing ile bankadan kiralar. Bu sayede filo edinmek için sermayesini tüketmemiş olur. Kira olarak taksitler halinde ödeme yapar ve sözleşme maddelerindeki şartlara göre kira süresi sona erdiği zaman kiralanan ürünün mülkiyet hakkını ileriki aşamada almış olur. Kiralayan şirkete, bu yöntem ile ağır bir yükün altından kolayca kalkmış olur.¹⁴¹

1.12.6.İleriye Dönük Satış (Selem)

“*Semende acilen, müsememde te'cilen mülkü gerektiren akittir*” şeklindeki ifadesini daha iyi anlamak için, “para peşin mal veresiye tarzında yapılan akitlerdir.” Açıklamadan da anlaşıldığı gibi banka önceden ödeme yaparak gelecekte üretilecek malı satın alır. İran bankaları bu yöntemi yoğun olarak kullanır. Vadesi bir yıl ve üzeri olabilir. Selem yöntemi ile malı önceden alan banka, mala fiziki olarak sahip olmadan satışını yapamaz. Genellikle çiftçilerin tercih ettiği bu uygulama ile, banka

¹³⁹Khan M.M., Bhatti M.I., “Development in Islamic Banking: a Financial Risk- Allocation Approach”, *The Journal of Risk Finance*, Vol. 9, No:1, 2008, s.45.

¹⁴⁰ Özsoy, a.g.e., s.38.

¹⁴¹ Servet Bayındır, *Faizsiz Bankacılık*, İstanbul, Rağbet Yayınları,2005, s.135-136.

çiftçilerin mamullerini meydana gelmeden peşin bedelle alır. Çiftçi mahsulünü topladıktan sonra banka adına satar ve bankaya ödemesini yapar. Banka bu malı piyasa fiyatından daha fazla bir bedelle alamaz. İslam esaslarına uygun olduğu savunulan bir finansman şeklidir.¹⁴²

1.12.7.Uluslararası Murabaha (Tavarruk)

Tarifi, nakit ihtiyacının karşılanması için bir yerden vadeli satın alınan malın başka bir yere peşin olarak satılması şeklinde yapılır.¹⁴³ Katılım bankaları bu yöntem sayesinde müşterilerinin nakit ihtiyaçlarını karşılarlar. Müşteriler likidite problemlerini bu sayede aşarlar. Arap ülkelerinde sıkça tercih edilen bu enstrüman "Uluslararası Murabaha Uygulaması" şeklinde de ifade edilmektedir. Tavarruk yöntemi uygulanırken aşağıdaki süreçlerden geçer:¹⁴⁴

a) *Faizsiz esaslara göre faaliyette bulunan bir banka, faizli yahut faizsiz çalışan diğer bir bankaya, aradaki anlaşma uyarınca belli bir meblağı depo ederek, kendi nam ve hesabına emtia satın almasını sipariş eder.*

b) *İkinci banka söz konusu emtiayı, müşterisi olan banka nam ve hesabına organize bir piyasadan satın alır (Uygulama çoğunlukla Londra Metal Borsası'nda gerçekleşmektedir).*

c) *İkinci banka, müşterisi nam ve hesabına kendi uhdesinde tuttuğu emtianın vadeli olarak belirli bir kar marjı ilavesi ile kendisine satılmasını talep eder.*

d) *İkinci banka mülkiyetine aldığı emtiayı dilerse kendi uhdesinde tutar, ya da piyasada satar. Bu kısım tamamen kendi tasarrufundadır. Böylece bankalar arasında emtia ticaretinin izi kalmaz, arada sadece vadeli plasman ilişkisi kalmış olur.*

e) *Vade bitiminde birinci banka ikinci bankaya borcunu öder ve plasman ilişkisi de sona erdirilir. Benzeri yeni işlemler değişik meblağlar için farklı vadelerde tekrarlanarak sürdürülebilir.*

Tavarrukun bir diğer uygulaması ile müşterilerin bireysel finansman ihtiyaçları karşılanmaktadır. Katılım bankası müşterisinin nakit ihtiyaçlarını bu uluslararası finansman şekli ile giderebilmektedir. Ülkemizdeki katılım bankalarından bazıları bedelli askerlik yapmak için nakit paraya ihtiyacı olan müşterilerine bu yolu

¹⁴² Özsoy, a.g.e., s.39.

¹⁴³ Aktepe, a.g.e., s.109.

¹⁴⁴ Murat Türker, "Mena Bölgesi Faizsiz Bankacılık Fonlarının Ülkemiz Ekonomisine Kazandırılması: 'Tavarruk' ya da 'Uluslar arası Murabaha', *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, No: 35, 2004, s.1-8.

uygulayarak likidite problemlerini aşmalarına yardımcı olmuştur. Faizsiz banka müşterisi için Londra Metal Borsası'ndan emtia satın alır. Müşteri bu emtiayı aynı piyasalarda satarak nakde döner. Bu alış satış işleminden elde ettiği nakit ile bedelli askerlik ücretini öder. Bankaya olan borcunu önceden belirlenen vade ve şartlarda geri öder. Türkiye'deki bazı katılım bankaları, faize bulaşmak istemeyen müşterilerinin eğitim, tedavi ve evlilik gibi acil finansman ihtiyacı doğuran işlemlerini Bireysel Tavarruk yaparak karşılar.

Bu uygulamanın diğer bir amacı da dini inancı her ne olursa olsun rekabetin arttığı bu ortamda müşterilerinin fon taleplerini karşılamaktır. Bazı İslami bankalarca "Al Khair Financing" olarak isimlendirilmiş bu yöntem sayesinde müşterilerin kalkınması sağlanmıştır. Körfez ülkelerinde en çok tercih edilen ürünler arasında yer alır. Bireysel tavarruk enstrümanı uygulanırken şu aşamalardan geçilmektedir:¹⁴⁵

- a) *Banka, müşterisinin ihtiyacı olduğu tutar kadar emtiayı uluslar arası piyasadan satın alır.*
- b) *Alınan emtiayı üzerine karını ekleyerek sabit bir bedel ile kredi talep eden kişiye taksitli olarak satar. Bu aşamaya kadar normal murabaha uygulanır.*
- c) *Emtianın yeni sahibi olan müşteri, emtianın işlem gördüğü pazarda satışını gerçekleştirir veya bankasına vekalet vererek bu emtiayı başka birine satmasını ister.*
- d) *Satış işleminden elde edilen bedel, müşterinin hesabına aktarılır. Bankanın karı ise emtiayı piyasadan peşin aldığı bedel ile müşterisine verdiği vadeli fiyat arasındaki farktır.*

Arap ve Körfez ülkelerinde sıkça kullanılan bu yöntem uluslararası murabahanın doğmasına öncülük etmiştir. Bu uygulamayı örneklendirmek istersek, katılım bankası müşterisinin acil nakit finansman ihtiyacını herhangi bir mal alım satım işlemi olmayacağından prensipleri gereği karşılayamamaktadır. Ancak müşterisine murabaha yerine tavarruk limiti tahsis ederek, yeni bir tavarruk sözleşmesi imzalar ve faizsiz bankacılık esaslarına uygun bir yöntemi hizmete

---

¹⁴⁵ Türker, a.g.e., s.1-8.

sunar. Yeni sözleşmeye istinaden banka uluslararası piyasalarda işlem gören bir emtiayı peşin olarak 10.000 usd karşılığı satın alır. Müşterisine vadeli işlemden doğacak karını ekleyerek 10.500 usd gibi bir fiyat belirleyerek satar. Müşteri bu durumda bankasına taksitler halinde ödemek şartıyla 10.500 usd borçlanmış olur. Artık alınan emtianın yeni maliki müşteri olmuş olur. Bu aşamaya kadar yapılan her şey murabahanın uygulamalarıyla aynıdır. Banka müşterinin borçlanarak sahibi olduğu emtiayı 10.000 usd gibi bir bedel ile peşin alır ve müşterisine nakit öder. Banka da aldığı bu emtiayı aynı piyasada bir başkasına satarak elden çıkarmış olur. Müşteriden belirlenen taksitleri alacağı bitene kadar tahsil eder.

Tavarruk enstrümanı beraberinde iki zıt görüşü karşı karşıya getirmiştir. İslami esaslara tamamıyla uygun olduğunu savunanlar gibi aksine bu uygulamanın faiz ürünleri ile aynı olduğunu ifade edenlerde bulunmaktadır. Tavarruk işleminin faizi meşrulaştırdığı ve amacının dışına çıkabileceği söylenmektedir.¹⁴⁶ İslam dini, alım satım işlemlerini gerçek bir ticaret gibi göstererek hile yoluyla benzerlik oluşturarak iş yapmayı yasaklamıştır. Ancak, kişilerin nakit açıklarını mübah yollar ile kapatmasında yasak getirmemiştir. Gerçek ihtiyaç sahiplerinin sıkıntısını gidermek için uygulanabilecek bu yöntem, kredi ihtiyacı olan herkese uygulanmamalıdır. İstismar edilmemesi için kişinin gerçekten ihtiyacı olup olmadığı çok iyi araştırılmalıdır. Bu yüzden ülkemizdeki katılım bankalarında yok denilecek kadar az kullanılmaktadır.¹⁴⁷

1.12.8.Karşılıksız Borç (Karz-ı Hasen)

İslam hukukunda faizin her türüsü yasaklanmıştır. Ancak nakit sıkıntısından dolayı kişinin batma noktasına geleceği ve daha büyük kayıplara maruz kalacağı durumlarda bir bağışlanma söz konusu olabilecektir.¹⁴⁸ Bu gibi durumlarda kullanılacak krediler sosyal kredi niteliğindedir ve Kur'an-ı Kerim'de 'karz-ı hasen' olarak geçmektedir. Bu finansman şekli evlenmek için gerekli para, tedavi masrafları, eğitim masrafları gibi ihtiyaçlara kaynak oluşturmak için kullanılabilirdiği gibi ticaretin devamlılığı için de uygulanabilir.¹⁴⁹

Karz-ı Hasen ile kredi kullandıran banka müşterisinden kar talep etmez. Bankanın, müşterisinin sıkıntısını gidermek için yaptığı bu yöntem bir ödünç verme

¹⁴⁶ Türker, a.g.e, s.1-8.

¹⁴⁷ Aktepe, a.g.e., s.111.

¹⁴⁸ Altan, a.g.e, s. 223.

¹⁴⁹ Uçar, a.g.e., s. 151.

işlemdir. Borçlu bankaya taksitler şeklinde ödünç aldığı bedeli geri öder. Bankalar gelir kazanmayı amaçlamadıkları bu uygulama ile müşterisi için kolaylık sağlayacak her türlü imkanı sağlar. Ancak buna rağmen müşteri borcunu ödemeyi gerçekleştiremez ise banka zekat fonundan bu borcu kapatır. Katılım bankalarının bu uygulamalarına Bakara Suresi'nin 245. ve 280. ayetleri temel oluşturmuştur. "Yalnız Allah rızası için güzel bir şekilde (menfaat beklemeden) ödünç verene Allah mükafatını kat kat verecektir". *"Eğer borçlu ödemekte güçlük çekiyorsa sıkıntısı geçinceye kadar bekleyin. Bununla beraber alacağınızı tamamen sadak olarak bağışlamanız hakkınızda daha hayırlı olur"*.¹⁵⁰ İnsan fitratı hep satın alma içgüdüğü üzerinde yaratılmıştır. Her daim devam eden satın alma isteği borçlu olmayı da beraberinde getirmektedir. Bu borcun ödenmeme ihtimali her zaman bir olasılık olarak bulunur. Borç isteyen zor durumdan kurtulması için bir gelir bir menfaat beklemeden verilen borç İslamiyet'te güzel bir davranış olarak yer alır.¹⁵¹

1.12.9. Diğer Finansal Hizmet ve Ürünler

Katılım bankaları bütün işlemlerini faizsiz esaslara dayanarak hizmete sunmaktadır. Diğer bankacılık sisteminde olduğu gibi Havale, EFT, Çek Senet işlemleri yapar, özel kasaları kiraya verir, kredi kartı verir, POS verir, referans ve teminat mektuplarına aracılık eder. Bu hizmetlerin yanı sıra şirketlerin hisse senetlerini şirket adına dağıtır, müşterileri adına hisse senedi alır ve satar. Saydığımız tüm bu hizmetleri müşterisine sunarken, müşterisi üzerinden değerinden fazla bir gelir elde etmez ve büyük menfaatler amaçlamaz. Bu finans kurumlarının önceliği, müşterisinin ihtiyaçlarını gidermesinde kolaylık sağlayarak onları ekonomiye kazandırmaktır.¹⁵²

1.13. TÜRKİYEDEKİ KATILIM BANKALARI

2014'ün 6. ay verilerine göre 281 şubesi ile en çok şubeyi hizmete açan kurum Kuveyt Türk Katılım Bankası'dır. Bünyesinde 4.866 personel istihdam etmektedir. Kuveyt Türk'ün ardından 15 yeni şube açarak 280 şubeye ulaşan Bank Asya gelmektedir ve 4.819 kişilik personel kadrosu ile hizmet vermektedir. Türkiye Finans şube sayısını 34 şube daha ekleyerek 267'ye çıkarmıştır. Çalışan sayısının 4.397 kişiye ulaştığını belgelemiştir. Albaraka ise bu dönemde 38 şube ile en çok şube

¹⁵⁰ Özsoy, a.g.e., s.39.

¹⁵¹ Sabri Orman, "Modern İktisat Literatüründe Para, *Kredi ve Faiz*", *Para, Faiz ve İslam*, Der. Sabri Orman ve İsmail Kurt, İstanbul, İSAV Yayınları, 1992, s.54.

¹⁵² Özsoy, a.g.e., s.33-39.

açan katılım bankası oldu. 176 şube ve genel müdürlüğünde toplam 3.212 personel bulundurmaktadır.¹⁵³

1.13.1. Asya Katılım Bankası A.Ş.

“ASYA KATILIM BANKASI A.Ş., Türkiye'nin altıncı özel finans kurumu olarak 24 Ekim 1996 tarihinde, Altunizade'deki Merkez Şubesi ile faaliyetlerine başlamış ve 20 Aralık 2005 tarihinde "Asya Finans Kurumu Anonim Şirket"i olan şirket unvanı "Asya Katılım Bankası Anonim Şirketi" olarak değiştirilmiştir. Başlangıç sermayesi 2 milyon TL ve mevcut ödenmiş sermayesi 900 milyon TL olan bankanın, tabana yayılmış yerli sermayeye dayanan, çok ortaklı bir yapısı vardır. Yaklaşık 180 tane ortağı bulunan banka sermayedarları Türkiye vatandaşı ve firması olup, ortaklık yapısında zaman zaman değişiklikler olabilmektedir. Faizsiz bankacılığın gereklerine uyarak üretime destek olmayı kuruluş prensibi olarak kabul eden Bank Asya'nın temel amacı; müşteri odaklı hizmet anlayışından hareketle, teknolojinin getirdiği en son imkanları kullanarak, faizsiz finans sistemini daha geniş kitlelere ulaştırabilmektir. 2014 tarihi itibarıyla 202 şube ve yurt içinde 1 olmak üzere yurt dışında 1000'e yakın muhabir banka ile hizmet vermektedir.”¹⁵⁴

1.13.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş

“Kuveyt Türk, 16.12.1983 gün ve 831/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'nın tespit ettiği esaslara uygun olarak faaliyet göstermek üzere 1989 yılında Özel Finans Kurumu statüsünde kurulmuştur. Özel Finans Kurumları'nın faaliyetleri, 1999 yılında Bankacılık Kanunu kapsamına girinceye kadar geçen süreçte bir yanda Bakanlar Kurulu Kararı, diğer yanda Merkez Bankası ve Hazine Müsteşarlığı'nın tebliğleri ile yürütülmüştür. 1999 yılı Aralık ayından itibaren diğer Özel Finans Kurumları gibi Kuveyt Türk de 4389 sayılı Bankacılık Kanunu'na tabi hale gelmiştir. Mayıs 2006'da ünvanı, Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. olarak değişmiştir. Kuveyt Türk'ün sermayesinin %62'si Kuveyt Finans Kurumu'na (Kuwait Finance House), %9'u Kuveyt Devlet Sosyal Güvenlik Kurumu'na, %9'u İslam Kalkınma Bankası'na, %18'i Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne, %2'si de diğer ortaklara aittir.%62'lik sermaye payı ile Kuveyt Türk'ün en büyük ortağı konumundaki Kuveyt Finans Kurumu (Kuwait Finance House) milyarlarca dolarlık toplam fonuyla ve sunduğu çağdaş

¹⁵³ <http://www.katilimdunyasi.com/haber/353/katilim-bankalarinin-subesayisi-1000i-personel-sayisi-17-bjini-gecti.html> (Erişim Tarihi: 17.03.2015).

¹⁵⁴ <http://www.bankasya.com.tr/yatirimci-iliskileri-kisaca-bank-asya.aspx> ,(Erişim Tarihi: 17.03.2015).

bankacılık hizmetleriyle Kuveyt'in dev bir finans kuruluşu olmasının yanı sıra faizsiz finans kurumları arasında dünyada ilk sıralarda yer almaktadır.”¹⁵⁵

“Kuveyt Türk 2014 yılını, bir önceki yıla göre net karını yüzde 23,3 artırarak 370,5 milyon TL net kar ile kapattı. 2014 yılsonunda toplam aktiflerini 2013 yılsonuna oranla yüzde 31,3 artırarak 34,8 milyar TL'ye çıkararak Kuveyt Türk, öz varlıklarını da yüzde 31,3 artırarak 3,2 milyar TL'ye yükseltti. Toplanan fonlarda yine aynı döneme oranla yüzde 30,0 artış sağlayarak 22,1 milyar TL'ye ulaşan Kuveyt Türk, fon kullanımında ise yüzde 27,9 artış gerçekleştirerek 21,2 milyar TL'lik fon kullandı. Türkiye Katılım Bankalar Birliği(TKBB) verilerine göre Kuveyt Türk'ün yurt içinde 320 şubesi aktif olarak faaliyet göstermektedir.”¹⁵⁶

1.13.3. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.

“Türkiye'de faizsiz bankacılık alanındaki ilk banka olma özelliği taşımaktadır. 1985 yılında faaliyete başlayan Albaraka Türk 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na tâbi olarak hizmet vermektedir. Ortadoğu'nun ileri gelen gruplarından Albaraka Bankacılık Grubu (ABG), İslam Kalkınma Bankası (IDB) öncülüğünde kurulan Albaraka Türk Bankası'nın 30 Haziran 2014 tarihi itibarıyla ortaklık yapısının içinde yabancı ortakların payı %66,10 olmak üzere, yerli ortakların payı %10,48 ve halka açık olan pay ise %23,42'dir. Hakim ortağı Albaraka Banking Group'un faaliyet gösterdiği Körfez, Ortadoğu ve Kuzey Afrika coğrafyalarında finansal ürün ve hizmeti sunmada en iyi bölgesel banka olma vizyonu ile yola çıkan Albaraka Türk, Singapur'dan İngiltere'ye, Güney Afrika'dan Fas'a, Avustralya'dan Kazakistan'a kadar 80 ülkede geniş muhabirlik ağı sayesinde müşterilerine hızlı, kaliteli ve emniyetli dış ticaret hizmetlerini vermektedir. Albaraka Türk bireysel ve küçük işletme bankacılığında da müşterilerine değer kazandırmaya devam etmektedir. 30 Eylül 2014 tarihi itibarıyla ülke geneline yayılmış 186 ve yurt dışında da bir şubesi ile toplam 187 şubesi 3.323 personeli ile faaliyetlerini müşterilerine, ortaklarına, çalışanlarına ve Türkiye'ye değer katma misyonunu benimsemiş uluslararası bir katılım bankası olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.”¹⁵⁷

¹⁵⁵ <http://www.kuveytturk.com.tr/haberler.aspx>, (Erişim Tarihi: 17.03.2015).

¹⁵⁶ <http://www.kuveytturk.com.tr/tarihce.aspx>, (Erişim Tarihi: 17.03.2015).

¹⁵⁷ http://www.albarakaturk.com.tr/bizi_taniyin/detay.aspx?SectionID=AvW7CcOUELQIQzFWvBQMfQ%3d%3d&ContentID=SjpzafdvjZK8baQMqwSZQQ%3d%3d, (Erişim Tarihi: 17.03.2015).

1.13.4. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.

“BDDK’nın 28 Aralık 2005 tarihindeki 1764 sayılı kanun kararı ile Türkiye Finans Katılım Bankası, Family Finans ve Anadolu Finans kurumlarının birleşmesi ile kuruldu. Mobilya, ev tekstili ve kablo sektörünün önde gelen kuruluşlarının sahibi Boydak Grubu’na ait Anadolu Finans Kurumu ile bisküvi, çikolata ve çeşitli gıda ürünlerinde dünya devi Ülker Grubu’na ait Family Finans’ın birleştirilmesi ile Türkiye Finans Katılım Bankası yeni kimliği ile faaliyete başlamıştır. 250’yi aşkın şubesi ve 4.000’i aşkın çalışanıyla 1 milyondan fazla müşterisine hizmet veren Türkiye Finans’ın yüzde 60 hissesi 31 Mart 2008 tarihinde Ortadoğu’nun en önemli bankalarından ve Suudi Arabistan’ın en büyük bankası olan The National Commercial Bank (NCB) tarafından satın alınmıştır. Yeni ortaklık ile Boydak ve Ülker Grupları’nın yanına eklenen bu büyük güç sayesinde daha da gelişen Türkiye Finans, öncü katılım bankası olma vizyonunu sürdürmektedir.”¹⁵⁸

1.13.5. Ziraat Katılım Bankası A.Ş.

“Ziraat Katılım Bankası; tamamı T.C. Hazinesi tarafından ödenmiş 675 milyon TL sermayesi ile BDDK’nın 15 Ekim 2014 tarih ve 29146 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 6046 sayılı izniyle kurulmuş, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun 14/05/2015 tarih ve 29355 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 12/05/2015 tarih, 6302 sayılı kararı ile faaliyet izni almıştır. Türkiye’nin ilk kamu katılım bankası olan Ziraat Katılım Bankası’nın 22 şubesi faaliyet göstermektedir. 2018 yılsonuna kadar 200 şube ve 2.500 personel hedefi bulunmaktadır. Kurulacak olan diğer kamu bankalarına öncülük edecektir.”¹⁵⁹

¹⁵⁸ <http://www.turkiyefinans.com.tr/tr/hakimizda/tarihce.aspx> , (Erişim Tarihi: 17.03.2015).

¹⁵⁹ <http://www.ziraatkatilim.com.tr/bankamiz/Sayfalar/hakimizda.aspx> , (Erişim Tarihi: 24.11.2015).

Tablo 1 - Katılım Bankalarının Başlıca Finansal Büyüklükleri

Finansal Başlıklar		Albaraka Türk		Bank Asya		Kuveyt Türk		Türkiye Finans		Genel Toplam	Genel Toplam	(%)
		2014/Q3	2014-Q3/2013 (%)	2014/Q3	2014-Q3/2013 (%)	2014/Q3	2014-Q3/2013 (%)	2014/Q3	2014-Q3/2013 (%)	2014-Q3	2013	2014-Q3/2013
TOPLANAN FONLAR	TP	8.977.037	36,7	5.658.186	-48,9	11.552.791	32,7	11.043.962	24,6	37.231.976	35.199.752	5,77
	YP	6.422.103	48,0	4.416.467	-47,4	9.965.444	44,5	7.083.582	43,7	27.887.596	24.558.844	13,55
	TOPLAM	15.399.140	41,2	10.074.653	-48,2	21.518.235	37,9	18.127.544	31,5	65.119.572	59.758.596	8,97
KULLANDIRILAN FONLAR		14.660.177	31,6	10.913.971	-47,4	21.060.144	40,1	22.069.364	30,3	68.703.656	63.864.083	7,58
TAŞFIYE OLUNACAK ALACAKLAR (NET)		31.730	-30,0	1.387.416	217,9	105.189	12,5	161.044	21,7	1.685.379	707.608	138,18
TAŞFIYE OLUNACAK ALACAKLAR (BRÜT) / KULLANDIRILAN FONLAR (%)		2,1%	-	19,4%	-	2,3%	-	2,2%	-	26	12	120,34
TOPLAM AKTİF		21.720.609	40,8	16.493.460	-41,9	32.767.599	38,7	31.553.813	35,4	102.535.481	90.736.052	13,00
ÖZ VARLIK		1.659.773	21,5	2.271.660	-9,0	2.948.058	31,2	2.809.287	14,3	9.688.778	8.567.615	13,09
NET KAR ****		183.034	20,7	-249.565	-255,1	284.387	20,2	254.824	7,6	472.680	786.038	-39,87
PERSONEL SAYISI		3.323	12,2	3.807	-26,6	5.024	11,5	4.493	10,1	16.647	16.731	-0,50
ŞUBE SAYISI		187	29,0	281	0,0	296	13,0	280	12,0	1.044	938	11,30

Kaynak:<http://www.tkbb.org.tr/banka-ve-sektor-bilgileri-temel-gostergeler-banka-bazinda-mukayese-tablosu>

İKİNCİ BÖLÜM

MİKROKREDİ KAVRAMI ve DÜNYADAKİ GELİŞİMİ

2.1. MİKROKREDİ KAVRAMI

1997 yılındaki Washington'un ev sahipliğinde yapılan Mikrokredi Zirvesi'nde yapılan mikrokredi tanımı, yoksul kişilerin ve onların sorumluluklarındaki aile bireylerinin geçimlerini sağlayabilmeleri için verilen küçük tutarlı kredi projelerinin tamamıdır. Mikrokredi, gelirleri sınırlı ve yetersiz olan insanların hayatlarını devam ettirebilmeleri için verilen kredi, tasarruf hizmetleri, iş geliştirme programları gibi sunulan finansal desteklerin tümüne denir.¹⁶⁰

Mikrofinans, toplumdaki dar gelirli bireylerin yaşamlarını devam ettirebilmeleri için verilen bağışlar yerine banka, sivil toplum kurumları, kredi kooperatifleri gibi mali sistemin kolları aracılığı ile onların gelirlerini artırmak için gerekli üretimi yapabilmelerini sağlayacak ufak miktarlı kredilerin kullanılması, böylece üretime her koldan destek gelmesi ile ülkedeki kişi başına düşen gelirin artması, huzur ve refahın herkese ulaşmasını sağlama amacı taşıyan ekonomik sistemin bir ürünüdür.¹⁶¹ Mikrofinans'ın bir diğer tanımı, gelir kıtlığı yaşayan insanlara ve onların küçük girişimlerine fon sağlamak için oluşturulan bir sistemdir. Mevduat, kredi, transfer ve sigortacılık gibi her türlü finansal hizmetleri yoksullara ulaştırmayı hedefler.¹⁶²

Son çeyrek asırda mikrokredi ve benzeri uygulamaları, arzulan önemli sektörleri genişletmek ve belli bir noktaya getirmek için tahsis edilen arz odaklı kredilerden, talep odaklı ve sürdürülebilir kredi, tasarruf, sigorta hizmetleri gibi hizmetlere dönüşmüştür. Toplumdaki yoksul halkın gerek duyduğu kredi gibi maddi ihtiyaçlarını karşılayabilecek kurumları meydana getirmeyi hedefler. Tüm dünyanın en büyük problemlerinden biri olan yoksulluk için mücadele etme arayışları bu uygulamayı gündeme getirmiştir.¹⁶³

Mikrokredi Projesi; yoksulların ihtiyaçlarını karşılamak için yapmak istedikleri işi uygulamalarına imkan sağlayan bir projedir. Yoksulların kendi emekleri ile

¹⁶⁰ N. Erdoğan, Yoksullukla Mücadelede Etkili Bir Enstrüman Mikrokredi, **Finansal Forum Özel Eki**, 2004, s. 13.

¹⁶¹ Erdoğan, a.g.m., s.13.

¹⁶² Khwari, Aliya, Microfinance: Does It Hold Its Promise? A Survey of Recent Literature, **Hamburg: Hamburg Institute of International Economics**, 2004. p.3

¹⁶³ Erdoğan, a.g.m., s. 13.

buldukları darlık ve geçim sıkıntısından kurtulabilmeleri için bir fırsat ürünüdür. Bu strateji yoksullara bir umut ve iş yapabilme heyecanı vermiştir. Zorunlu ihtiyaçlarını dahi gerçekleştiremeyen kişilerin üretim yapmaları veya ufak işletmelerini geliştirip büyütmeleri için küçük tutarlarda kredi imkanı sağlayan sistem, mikrokredi olarak tanımlanmıştır. Finans kurumlarının müşterileri arasında yer alamayan bireylere kredi ve sigortacılık hizmetleri sunan bir uygulamadır.¹⁶⁴

Bir ülkenin gelişmesi ve büyümesi için en önemli etken olan üretim sisteminde yer alamayan, gelir açısından toplumun en alt grubundan çıkamayan kişilere yardımcı olmak için mikrofinans oldukça önemlidir. Mikrofinans sistemi, maddi olarak yoksun olmalarından sıyrılıp, toplum içinde üretici bir birey olup hayatlarını sürdürebilecekleri makul bir kazanç sağlamalarına destek olur. Aynı zamanda üretime katkısı olacak yeni iş gücüne ulaşarak, üretim kapasitesini artırmaya ve ekonomik büyümeye yardımcı olur.¹⁶⁵

Mikrokredi Sistemi “*Kişiyeye balık tutmasının öğretilmesinin ötesinde, balık tutmak için bir ağ veya kayık kiralamasını veya almasını sağlamak*” anlayışını benimser. Her insan doğuştan bir yeteneğe sahiptir ve bu yetenek açığa çıkarıldığında topluma olumlu katkılarda bulunabilir. Bu sistem, yetenekler sayesinde üretim kapasitesi çok daha yukarılara çıkarılabileceğini savunur.¹⁶⁶

Mikrofinans tüm dünyada uygulanması için kendini geliştirmeye devam etmelidir. Sadece bu sistemden faydalananların değil hükümetlerin, bağış yapanların, kalkınma ajanslarının, bankaların, vakıfların, kooperatiflerin, araştırmacıların, üniversitelerin, danışmanların, hayırseverlerin ve diğer kurumların da sürekli artan bir şekilde ilgilerini çekmeyi başarmıştır.¹⁶⁷

Mikrokredinin amacı yoksul kişilerin üretim sistemine katılmaları ile toplumdaki refah seviyesinin artırılmasıdır. Dünya Bankası'nın 1990 yılındaki kalkınma raporuna göre yoksulluğun azaltılması için kalıcı bir ekonomik büyümenin sağlanması gerekir. Toplumdaki potansiyelin en üst seviyeye ulaşması için mikrofinans gibi uygulamaların geliştirilmesi ve desteklenmesi gerekir.¹⁶⁸

¹⁶⁴ <http://www.e-konomistdergisi.com/makale.asp?id=>, (Erişim Tarihi: 23.12.2014).

¹⁶⁵ Demet Çak, “Kalkınmanın Finansmanının Sağlanmasında Mikrokredi Yöntemi”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, 2007, (Yayınlanmış Doktora Tezi).

¹⁶⁶ <http://www.e-konomistdergisi.com/makale.asp?id=>, (Erişim Tarihi: 23.12.2014).

¹⁶⁷ Latifee, Microcredit and Poverty Reduction, *Mikrokredi Vasıtasıyla Yoksulluğun Azaltılması Uluslar arası Konferansı (el kitabı)*, İstanbul 9-10 Nisan 2003, Ankara:TİSVA, s.32.

¹⁶⁸ Çak, a.g.e., s.32.

Yoksullukla mücadelede en büyük silah olan mikrokredi uygulamasında ipotek ve kefalet gibi teminatlar istenmediği gibi haciz ve icra gibi mağduriyet oluşturacak yaptırımlar da üyelere uygulanmamaktadır. Teminat vererek geleneksel finansal kurumların ürünlerinden faydalanamayan bireyler, küçük bir başlangıç sermayesi bulunmadığından dolayı kazanç elde edeceği bir işe girişemediğinden yoksulluk yaşamaktadır. Mikrokredi de bu düzenin değişmesi için uğraşır.¹⁶⁹

2.2. MİKROKREDİ SİSTEMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

1950'li yıllara gelindiğinde dünya ülkeleri yoksullukla mücadele konusunda yapılabilecek yolların arayışına girmişlerdir. Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası'nın da yardımlarına rağmen bu konuda tam anlamıyla başarıya ulaşılamamıştır. Ancak ülkeler bu sorunun gelişimleri için büyük handikap oluşturduğunun farkındadır ve mevcut politikalarını değiştirme çabasına girmişlerdir. Yoksullukla mücadele konusunda uluslararası kuruluşların ortak noktası mikrokredi uygulaması üzerinde yoğunlaşmıştır. Mikrokredi, toplumun en fakir tabakasında bulunan insanların, bir ülkenin kalkınmasında başarıya ulaştıracak olan üretim sürecine dahil edilmesi sistemidir.¹⁷⁰

1970'li yıllarda, toplumdaki en dar gelirli kesimin finansal kurumlardan yararlanamaması, yoksulluğun asıl sebebi olarak tespit edildi. Bunun üzerine bu insanlara geçici veya karşılıksız yardımlarda bulunmak yerine, onlara her durumda finansal bir hizmet sunacak sistemin oluşturulması gerektiği düşünülmüş ve bu alanda araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Mikrokredinin en belirgin uygulaması olarak Bangladeşli profesör Muhammed Yunus'un öncülüğünde başlayan Grameen mikrokredi projesi karşımıza çıkmaktadır. Bu proje Latin Amerika ve Güney Asya bölgesinin yoksul kadınlarına yapılan küçük ölçekli krediler olarak uygulamaya başlamıştır.¹⁷¹

1980'li yıllara gelindiğinde ise dünyanın birçok yerinde kar amacı bulunmayan mikrofinans faaliyetleri hızla yayılmaya başlamıştır. 1990 yılına ulaşıldığında, artık bu kurumlar kendi finansal kaynaklarını oluşturabilecek hacme

---

¹⁶⁹ Baki Aydın, Yoksullukla Mücadelede Mikrokredinin Türkiye Uygulamasının Ekonomik Açıdan Değerlendirilmesi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, 2012, s. 35, (Yayınlanmış Doktora Tezi).

¹⁷⁰ Çak, a.g.e., s.34.

¹⁷¹ Öner ve diğerleri, a.g.m., s. 58-59

ulaşmıştır.¹⁷²Washington, 1997 Şubat ayında organize edilen Mikrokredi Zirvesi Kampanyası (Microcredit Summit Campaign)'na ve 137 ülkeye ev sahipliği yapmıştır. Washington'un ev sahipliğinde gerçekleşen zirve toplantısında kabul edilen hedef üzerine 2005 yılına kadar dünyadaki en yoksul 100 milyon aileye ulaşılması planlanmıştır. Ulaşılan muhtaçlara girişimci ruhlarını açığa çıkararak hayallerindeki işi yapmaları ve gelir elde etmeleri hedeflenmiştir. Bu kampanya yoksul kadınlara yönelik gelmiş geçmiş en geniş alanlı platform olma özelliği taşır. Mikrokredi Zirvesi Kampanyası 2015 yılına kadar dünya üzerindeki yoksulluğu tamamen ortadan kaldırmak gibi büyük bir stratejiyi hedeflemiştir.¹⁷³

Bu toplantıda 100 milyon yoksula ulaşmak için yaklaşık 22 milyar dolar kaynağa ihtiyaç olacağı ve bu rakamın 2 milyar dolarlık kısmını kredi kullananların birikimlerinden karşılanabileceğine vurgu yapılmıştır. 2005 yılında Microcredit Summit Campaign tarafından yayınlanan raporda, 31 Aralık 2004 tarihi itibariyle 3.164 mikrokredi kuruluşunun 92.270.289 müşteriye ulaştığı ve bu müşterilerin 66.614.871'inin en yoksul olarak nitelendirilen kesimden oldukları ve ilk kez mikrokredi kullandıkları belirtilmektedir. İlk kez kredi kullanan bu kesimin % 83,5'ine denk gelen 55.622.406'sı kadın müşterilerden oluşmaktadır.¹⁷⁴Her geçen gün kendini yenilemek zorunda olan bu uygulama, yoksulluk minimuma inene kadar gelişim gösterecektir.¹⁷⁵

2.3. MİKROKREDİNİN UYGULANDIĞI ÜLKELER

Yoksulluğun ve fakirliğin yaygın olduğu Asya ve Afrika kıtalarında en çok kullanılan mikrokredi uygulaması, bugün 5 kıta ve 112 ülkede faaliyet göstermektedir. Mikrokredinin ulaştığı ve uygulandığı başlıca kıta ve onlara bağlı ülkeler:¹⁷⁶

- Asya Kıtası'nda yer alan Rusya, Çin, Hindistan, Afganistan, Pakistan, Azerbaycan, Bangladeş, Endonezya, Vietnam, Kamboçya, Sri Lanka, Kırgızistan, Lübnan, Malezya, Nepal ülkeleri mikrokredi ile tanışmıştır.

¹⁷² Öner ve diğerleri, a.g.m., s. 59.

¹⁷³ Münevver Soyak, "**Kadın Girişimciliği ve Mikrofinans: Türkiye Deneyimi**", Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE), Bahar 2010, Sayı 24, s. 134-135.

¹⁷⁴ [http://www.comcec.org/EN/belge/arsiv/pdf/TURKEY%202307%20CR\(1\)TR.pdf](http://www.comcec.org/EN/belge/arsiv/pdf/TURKEY%202307%20CR(1)TR.pdf) ,(Erişim Tarihi: 15.02.2015),

¹⁷⁵ Abdülmecit Karataş ve Aslı Deniz Helvacıoğlu, "Basel II Sürecinde KOBİ'ler İçin Alternatif Finansman Kaynakları: Mikrokrediler", **3.KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi Kongre Kitabı**, Güneş Gençyılmaz (ed.), İstanbul: Kültür Üniversitesi Yayınları, 2006, s.139.

¹⁷⁶ <http://www.mixmarket.org/mfi> ,(Erişim Tarihi: 09.01. 2015).

- Afrika Kıtası'nda yer alan Güney ve Orta Afrika Cumhuriyeti, Kenya, Mısır, Tanzanya, Çad, Etiyopya, Fas, Gana, Gine, Mali, Nijerya, Sierra Leone, Sudan, Uganda, Zimbabve, Burkina Faso, Malavi, Togo gibi ülkelerde uygulanmaktadır.
- Amerika Kıtası'nda bulunan Meksika, Arjantin, Bolivya, Brezilya, Peru, Dominik Cumhuriyeti, Şili, Ekvator, Guatemala, Guyana, Jamaika, Kolombiya, El Salvador ülkelerinde mikrokredi uygulamaları yapılmıştır.
- Avrupa ülkelerinden Türkiye, Polonya, Sırbistan, Arnavutluk, Bulgaristan, Bosna-Hersek, Karadağ, Macaristan, Makedonya, Romanya bu sistemi uygulamaya koymuştur.
- Avustralya Kıta'sında sadece Papua Yeni Gine ülkesinde yoksullukla mücadele adına mikrokredi uygulanmaktadır.

2.4. MİKROKREDİNİN TEMEL İLKELERİ

Consultative Group to Assist the Poor (CGAP) bir ortaklık olup düşük gelirli fakirlere finansal hizmetlerin ulaşmasını sağlamak için kurulmuştur. Bu ortaklık 28 tane kamu ve özel kalkınma kurumunun işbirliğinde ile sağlanmıştır. CGAP tarafından 2004 G-8 Zirvesi'ne sunulan ve ülke liderlerinin onayını almayı başaran mikrokredi uygulamasının başlıca özellikleri şu şekildedir:¹⁷⁷

- 1- *Yoksul kesim sadece kredilere değil, çeşitli finansal hizmetlere de ihtiyaç duyarlar.*
- 2- *Yoksulluğu azaltmakta mikrokredinin önemi çoktur.*
- 3- *Mikrokredi ve mikro finansmanın amacı yoksullara hizmet veren bir finansal sistem kurmaktır.*
- 4- *Mikrokredi ve mikro finansman programları geniş kitlelere ulaşmak için sürdürülebilir olmalıdır.*
- 5- *Mikrokredi ve mikro finansmanın başarısı için yerel ve sürekliliği olan kuruluşlar şarttır.*

¹⁷⁷ H. Şaduman Okumuş. *Dünyada ve Türkiye'de Mikro Finansman ve Yoksulluğun Azaltılması Teori ve Uygulamalar*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2010. s.146-149.

6- Mikrokredi her durum için en iyi çözüm yolu değildir.

7- Yüksek faiz oranları yoksul bireylerin kredi almasını daha da zorlaştırarak onlara zarar vermektedir.

8- Hükümetlerin görevi finansal hizmetleri doğrudan sağlamak değil, bu hizmetlere herkesin erişebilmesi için uygun ortamı sağlamaktır.

9- Bağış niteliğindeki fonlar özel sermaye ile rekabet etmemeli, aksine onların eksiklerini tamamlamalıdır.

10- Sağlam kuruluşların ve yöneticilerin yokluğu kritik bir sorundur.

11- Mikrokredi ve mikro finansman, performansın ölçüldüğü ve bunun kamuya açıklandığı durumlarda en başarılı örneklerini verir.

Mikrokredi uygulamasını en başarılı uygulayan kurum Grameen Bank'ın mikrokrediden yararlanan yoksulların yaşamlarına kazandırmaya çalıştığı şeyleri on altı karar altında belirlemiştir. Bu "On Altı Karar" şunlardır:¹⁷⁸

1- Grameen Bankası'nın disiplin, beraberlik, cesaret ve çok çalışmadan ibaret bulunan dört ilkesini hayatımızın her alanında uygulayacak ve ilerleteceğiz.

2- Ailelerimize refah getireceğiz.

3- Kırık-dökük ve bakımsız evlerde oturmayacağız. Evlerimizi onararak en kısa zamanda yeni evler inşa etmek üzere çalışacağız.

4- Yıl boyunca sebze yetiştireceğiz. Bu sebzelerden bolca yiyip arta kalanları satacağız.

5- Ekim mevsimlerinde mümkün olabildiği kadar çok tohum ekeceğiz.

6- Ailelerimizi küçük tutma planları yapacağız. Harcamalarımızı en aza indirecek ve sağlığınıza dikkat edeceğiz.

7- Çocuklarımızı eğiteceğiz ve onların eğitimini karşılamak için gerekli parayı kazanacağız.

8- Çocuklarımızı ve çevremizi daima temiz tutacağız.

9- Tuvaletler için fosseptik çukurları yapacak ve kullanacağız.

10- Kuyu suyu içeceğiz. Bulamadığımızda suyu kaynatarak ve içine şap katarak içilebilir hale getireceğiz.

11- Oğullarımızı evlendirirken başlık parası vermeyeceğimiz gibi kızlarımızın evlendirirken de başlık parası istemeyeceğiz. Başlık parası lanetinden merkezi uzak tutacağız. Küçük çocukların evlendirilmesine müsaade etmeyeceğiz.

---

¹⁷⁸ Şan, a.g.e., s.137-138.

12- Kimseye karşı haksız davranışlarda bulunmayacağız. Başkalarının da haksızlık yapmasına karşı çıkacağız.

13- Daha fazla gelir için hep birlikte daha büyük yatırımlarda bulunacağız.

14- Her zaman birbirimize yardım etmeye hazır olacağız. Birisi güç durumda kaldığında elbirliği ile ona yardım edeceğiz.

15- Herhangi bir merkezde disiplin ihlali olduğunu öğrendiğimizde hep birlikte oraya giderek orada disiplinin yeniden sağlanması için yardımcı olacağız.

16- Tüm merkezlerde beden eğitimi yaptıracağız. Ayrıca tüm sosyal etkinliklere de hep beraber katılacağız.

2.5. MİKROKREDİYE AİT ÖZELLİKLER

Mikrokredi uygulandığı ülkeye göre farklılık gösterebilmektedir. Ancak dünyadaki tüm mikrokredi uygulamalarının ortak özellikleri çoğunluktadır. Bu ortak özellikleri sıralandıracak olursak:¹⁷⁹

- Halkın yoksul tabakasına hizmet veren Mikrokredi yoksullukla başa çıkmak için güçlü bir araçtır.
- Mikrokredi hedef olarak toplumun yoksulun yoksulu kabul edilen kesimlerini seçmiştir. Bunlar arasında ilk sırayı kadınlar alırken, engelliler, işsizler, yoksul köylüler, küçük çiftçiler, sokaklarda dilencilik yapan çocuklar da hizmetlerden faydalandırılmaktadır.
- Mikrokredinin asıl hedef kitlesi kadınlardır. Kadınlar içerisinde özellikle eşini kaybetmiş, boşanmış, çocuklarıyla yalnız yaşayan veya özürli çocuğu olan kadınlar öncelikli hedef grubu oluştururlar. Ayrıca kredinin geri ödenmesi konusunda kadınların erkeklere oranla daha fazla sorumluluk sahibi olduğu düşünülmektedir.
- Mikrokredinin en önemli amacı kadınların ev ekonomisine katkıda bulunmalarını sağlayarak ek gelir kazanmasına yardımcı olmaktır.
- Mikrokredi geleneksel bankacılık sistemi tarafından dışlanmış ve dolayısıyla bu sistemden kredi alamayan kişilere kredi hizmeti sunmayı amaçlamaktadır.

---

¹⁷⁹ Aydın, a.g.e., s. 40.

- Mikrokredi müşterisi olmak için okuma-yazma bilmeye gerek bulunmamaktadır.
- Mikrokredi sistemi şartları az olan bir sistemdir kefil ve teminat koşulu olmadan kredi temini kolayca sağlanır.
- Mikrokredi iş yapmak isteyip faaliyet yapacak sermayesi bulunmayan yoksullara kaynak temin ederek, üretken bireyler olmasını sağlayan bir sistemdir.
- Mikrokredi özellikle kadınlara kendi işlerinin patronu olma imkânı sağlar.
- Mikrokredi kâr amacının güdülmediği bir sistemdir.
- Mikrokredinin hedefi ekonominin ve piyasanın canlanmasına yardımcı olmaktadır.
- Mikrokredi küçük tutarlı krediler dağıtır.
- Mikrokredi minimum 5'er üyeden oluşturulan gruplara kredi desteği vermektedir.
- Grubu üyelerinin aynı aileden ve yakın akrabadan olmaması gerekmektedir.
- Gruba ait üyelerin yakın kültür ve benzer ekonomik düzeye sahip olmaları çok önemlidir.
- Verilen mikrokredinin tahsilatı maddi yaptırımlar yerine "grup dayanışması", "ortak sorumluluk" , "grup baskısı" gibi yaptırımlar ile sağlanmaktadır.
- Verilen mikrokredinin tahsilatı üyeleri zor duruma düşürmeyecek tutarlarda ve bir yıl gibi kısa süre içerisinde olmalıdır.
- Ödemeler mikrokrediden bir sonraki hafta başlar ve taksitler eşittir.

- İkinci krediyi almak isteyenlerin ilk kredisini sorunsuz olarak geri ödemiş olması gerekmektedir.
- Üyelere “sermaye birikimi merdiveni” sistemi ile ilk aldıkları mikrokrediden daha fazla tutarda kredi alabilir.
- Kişinin aldığı krediyi hangi amaçla kullandığına karışılmaması temel prensiplerendir.
- Mikrokredide hesaplanan vade farkı oranları piyasa şartlarında oluşan faiz oranlarının üzerindedir.
- Mikrokredi uygulamasında faiz kavramı yerine “hizmet bedeli” gibi kavramlar yer alır.
- Mikrokredi uygulaması kayıt dışı olup, üyelere vergi alınmamaktadır.
- Grup üyelerinin sosyal güvenlik kurumlarıyla ilişkisini sağlayan bir sistem değildir.
- Sağlık ve eğitim gibi problemler karşısında mikrokrediden gelen kaynağın bir kısmı çıkabilecek bu alanlardaki riskin azaltılması için kullanılmaktadır.
- Yoksulluk kentsel bölgelerden ziyade gelişmemiş yerlerde daha fazla hissedilmektedir. Bir yıl içerisinde en fazla iki veya üç kez ürün alımı yapan kırsal bölge insanının geri ödemelerini haftada bir yapması çok zordur. Bundan dolayı gelişmemiş kırsal bölge insanı üretime yeterince destek verememektedir.
- Mikrokredi uygulaması daha hızlı nakit paraya dönebilecek seyyar satıcılık ve pazarcılık gibi sektörlere hizmet vermektedir. Veresiye çalışan kişiler ödeme sıkıntısı çekebileceğinden bu sisteme uygun değildir.
- Mikrokredi üyelerine ilk etapta bir eğitimden geçirmek zorundadır. Ancak üyelerin okuma yazması bulunmadığından ve diğer sebeplerden dolayı eğitim aşamasında zorluklar yaşanabilmektedir.

- Mikrokredinin uygulanma maliyeti bankalara göre daha azdır.
- Mikrokredi uygulamasında kredi kullanan veya kullanacak olan grup üyelerinin bankalarda olduğu gibi merkezlerine veya şubelerine gitme zorunluluğu yoktur. Mikrokredi yetkilisi müşterisinin ayağına giderek hizmet verir.
- Mikrokredi ile desteklenen işler çoğunlukla el işçiliğinin olduğu üretim alanlarında görülmektedir.
- Mikrokredide ürün farklılaştırması yapılması zordur.
- Üyeler arasında “dayanışma ekonomisi” oluşmuştur.
- Mikrokredi uygulaması iş kurup gelir elde etmenin yanında acil olan günlük gereksinimlerin temini için de hizmet verir.

2.6. MİKROKREDİNİN AMACI

Mikrokredi uygulamasının esas amacı; geleneksel bankacılık hizmetlerinden yararlanamayan kişilere geçimlerini sağlayacak ve temel ihtiyaçlarını karşılayacak geliri elde edebilmeleri için sermaye oluşturmalarını sağlamaktır. Teminatı ve sermayesi bulunmayan kişilerin üretim sürecinde yer almaları için kaynak sağlar ve bu sayede yoksulluğu, işsizliği, gelir dağılımındaki adaletsizliği azaltarak ekonomik ve sosyal kalkınmayı geliştirmeyi amaçlar. Ekonomik kriz dönemlerinde en çok etkilenen bu kesimin daha az zarar görmesine ve kendi kendilerine istihdam alanları oluşturmalarına yardımcı olmaya çalışır. Yaptıkları işte faaliyetlerini sürdürmeleri ve ekonomik olarak daha iyi seviyelere ulaşmalarını hedeflemektedir.¹⁸⁰

Mikrokredi, bankalar ve finans kurumları tarafından kredi ürünlerinden yararlandırılmayan yoksul kesimin girişimlerini destekleyerek fakirliği ortadan kaldırmayı amaçlar. Mikrokredi sisteminin kuralları resmi finans kurumlarının prensiplerinden farklı olarak uygulanmaktadır. Resmi kurumların aksine teminatı olmayan ve maddi durumu elverişli olmayan yoksullara öncelik ve kolaylık sağlayarak onların toplumda sosyalleşmelerini ve gelir elde etmelerine imkan

---

¹⁸⁰ Aydın, a.g.e., s.43

tanır.¹⁸¹ Mikrokredinin temel amaçları arasında, yüksek maliyetli resmi kurumların yoksullara vermediği hizmeti vererek bu açığı kapatmayı hedefler.¹⁸²

Mikrokredi sistemi ekonomik ve sosyal olarak iki şekilde etki göstermektedir. Ekonomik amaçları, gelir seviyesini artırmak, üretime ve istihdama katkıda bulunmak, kendilerini güvende hissetmelerini sağlamak, gelir kaynağı çeşitliliğini sağlamak gibi yoksulluğu azaltacak oluşumlardır. Sosyal olarak ise, insanların (özellikle kadınların) ekonomik olarak bağımsız hale gelerek sosyal açıdan daha bağımsız bir birey olmalarını sağlamaktır. Toplumda güven ortamı oluşturarak refah seviyesini artırmak sosyal amaçlarının başında gelir.¹⁸³

2.7. MİKROKREDİNİN HEDEF KİTLESİ

Mikrokredinin hedef kitesini resmi yollarla bankacılık hizmetlerinden yararlanamayan dar gelirli ve ekonomik bağımsızlıkları olmayan kadınlar oluşturmaktadır. Hayatlarının devamı için zorunlu ihtiyaçlarını karşılayamayan aşırı yoksullara finansal kaynak sağlamak yerine karşılıksız yardımlar verilmelidir. Yoksulluk sınırı kavramı ülkeden ülkeye değişebilecek özelliktedir. Fakat genel olarak yoksulluk sınırı, orta derece yoksulların günlük geliri 2 doların altında, en alt tabakadaki aşırı yoksulların günlük geliri ise 1 doların altında bulunan insanları ifade etmektedir.¹⁸⁴

Mikrokrediden faydalanabilecek olanlar, sadece az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerdeki yoksullar değil, finansal hizmetlere erişimde zorluk yaşayan veya bu hizmetlerden yoksun kalan tüm insanlardır. Yoksulun en yoksulu, yoksul, sosyal ve politik olarak dışlanmış göçmenler, dezavantajlılar, mikro işletmeler gibi finansal sektörden dışlanmış bu gruplar mikrokredi için hedef kitleyi oluşturur.¹⁸⁵ Yoksullukla mücadelede kullanılacak olan mikrokredinin hedefinde ise öncelikle şu gruplar yer almaktadır:¹⁸⁶

---

¹⁸¹ İkbal Begüm Kösemen, "Yoksulluk Çizgisinin Altındakilere Mikrokredi Uygulaması ve Türkiye'deki Gelişimi", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004. s.59, **(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

¹⁸² Fatma Özmen, "Türkiye'de Kadın İşgücü İstihdamının Gelişiminde Mikrokredi Uygulamaları", Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, 2011, s. 96, **(Yayınlanmamış Doktora Tezi)**.

¹⁸³ Özmen, a.g.e., s. 96.

¹⁸⁴ Öner ve diğerleri, a.g.m., s. 59-60.

¹⁸⁵ Okumuş, a.g.e., s. 154.

¹⁸⁶ TİSVA, **Mikrokredi Projesi Uygulama Esasları**, Ankara: Türkiye İsrافی Önleme Vakfı Yayınları, 2004, s. 43-44.

- a- Kadınlar,
- b- Özürlüler,
- c- Yaşlılar,
- d- İşsiz gençler,
- e- Topraksız köylüler,
- f- Küçük ölçekli çiftçiler,
- g- Sokak çocukları,
- h- Orman köylüleri.

Mikrokredi için en uygun kişiler, aldıkları bu küçük miktarlı krediyi geri ödeme noktasında güven sağlayan ve yapmak istedikleri girişimci faaliyeti en iyi şekilde yerine getirme hassasiyeti taşıyan kişilerdir. Bu kişiler üretim için yakaladıkları fırsatı en iyi şekilde değerlendirmek için üzerine düşen çalışma sorumluluğunun bilincinde olan kişilerdir. Kendilerine verilen bu desteği, hedefi vurmak için tek kurşunları olduğunu kavrayıp bu bilinçle hareket ederler. Nakit sermaye mağduru bu yoksul kişiler, geleneksel banka müşterilerinden daha sadık ödeme yeteneğine sahiptirler.¹⁸⁷

2.8. BANKALARIN YOKSULLARA KREDİ VERMEMESİNİN SEBEPLERİ

“Ne kadar çok paran veya teminatın varsa, o kadar çok kredi alırsın” ve “paran veya teminatın yoksa kredi alamazsın” prensibiyle hizmet veren kurumlar, buna aykırı özelliklere sahip kişileri “kredi verilemez” olarak diğerlerinden ayırırlar. Ancak, teminatsız kredi alan yoksulların geri ödeme yüzdesi teminat veren kişilerin ödeme yüzdesinden çok daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.¹⁸⁸ Çünkü bu yoksullar bu ufak fırsatı en iyi şekilde değerlendirmek için büyük çaba harcarlar.

Bankaların kuruluş amacı kar etme esasına dayandığından müşterilerini düzenli ve yüksek gelire sahip bireylerden seçer. Bu müşterilere yüksek limitli krediler tahsis edip yüksek faiz uygulayarak gelirlerini artırmayı hedeflerler. Bu sebepten dolayı sağlam bir geliri ve teminata verecek ipoteği bulunmayan kişileri müşterileri olarak kabul etmezler. Tek amacı kar elde etmek olan bu kurumlar küçük miktarlı kredileri yoksullara vermeyi riskli görürler. Teminatsız yoksul kesimin bankalar nezdinde riskli kabul etmesinin sebepleri şunlardır:¹⁸⁹

¹⁸⁷ Kösemen, a.g.e.,ss. 58-59.

¹⁸⁸ TİSVA, a.g.e., s. 13.

¹⁸⁹ Rasim Yılmaz ve Cüneyt Koyuncu, *Mikro Finansman ve Yoksullukla Mücadele*, Bursa: Ekin Kitabevi, 2006. s.20-21.

a- Kredi talebi bulunan yoksul bireylerin gelir seviyesi ve sürekliliği fakirliğin fitratı gereği daha risklidir. Buldukları kırsal bölgenin hava koşullarının bozuk olması gibi dışsal etkiler riski artırmaktadır.

b- Banka müşterileri ekonomik olarak aynı düzeyde olmaları ve benzer alanlarda iş yapmaları sebebiyle müşteri yapısı hep aynıdır. Yoksullar bu portföye girememektedir.

c- Yoksulların verecekleri maddi bir teminatı bulunmamaktadır.

d- Maddi yetersizlikler içinde yaşayan yoksul insanların buldukları şartlar gereği ölümcül hastalıklara yakalanma ihtimalleri yüksek olduğundan, ödemelerinde yaşanabilecek sorunlar riski artırmaktadır.

e- Kullanılacak kredilerin adet başına düşen maliyeti fazla olmasından mikrokredi gibi küçük miktarlı krediler vermek maliyet yüzdesini artırmaktadır.

2.9. ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE UYGULANAN MİKROKREDİ KURULUŞ MODELLERİ

Dünya ülkelerinde mikrokredi hizmeti sunan çeşitli kurumlar bulunmaktadır. Mikrokredi ve benzeri hizmetler veren kuruluşlar, dört gruba ayrılmıştır:¹⁹⁰

a-Teşkilatlanmamış kişiler: Arkadaş, yakın akraba ve tefecilerin sağladığı krediler bu grupta yer almaktadır.

b-Kooperatifler: Yardımlaşma maksadıyla kurulan bu kurumlar, üyelerine ufak meblağlarda krediler sunmaktadır.

c-Bankalar: Bankalar tarafından özellikle kırsal alanlarda bitkisel ve hayvansal üretim için faaliyete dayalı verilen tarımsal kredi, hayvancılık kredisi, balıkçılık kredisi, dokumacılık kredisi ve benzeri krediler verilmektedir.

¹⁹⁰H.Bayram Işık ve Nihat Işık, "Yoksullukla Mücadelede Başarılı Bir Araç: Mikrokredi", *IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı*, 19-21 Ekim 2007 Çanakkale, Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi yayını, s. 852.

d-Sivil Toplum Kuruluşları: Ülkemizdeki KEDV, TİSVA ve TOG gibi ufak ölçekli kredi hizmeti veren kurumlar bu sınıfta bulunmaktadır.

Belirtilen tüm bu mikrokredi kuruluşları birbirinden farklı yöntemlerle kredi verirler. Yoksullukla mücadele adına dünyada hizmet veren birçok mikrokredi kuruluşunun uyguladıkları birçok mikrokredi modeli bulunmaktadır. Bu modeller Birlik Modeli, Garanti Sağlayan Kuruluş Modeli, Topluluk Bankası Modeli, Kooperatif Modeli, Kredi Birlikleri Modeli, Grameen Tipi Kuruluş Modeli, Grup Modeli, Bireysel Model, Aracı Kuruluş Modeli, Sivil Toplum Kuruluşu Modeli, Grup Baskısı Modeli, ROSCA (Rotating Savings and Credit Associations) Döner Tasarruf ve Kredi Birlikleri Modeli, Küçük İşyeri Modeli ve Köy Bankacılığı Modeli olmak üzere 14 çeşittir.¹⁹¹

2.9.1. Birlik Modeli

Bu modelin adından da anlaşılacağı gibi topluluk içerisinde bir birlik oluşturma modelidir. Birlik modeli genç bireyler ve kadınlardan oluşabileceği gibi dini, politik veya kültürel görüşleri ortak veya yakın kişilerden de oluşabilir. Oluşturulan birlikler bazı ülkelerde, yasal hükümlülükler çerçevesinde vergi indrimi ve muafiyeti gibi avantajlardan yararlanma, sigortacılık hizmetleri gibi imkanlara sahiptirler.¹⁹²

2.9.2. Garanti Sağlayan Kuruluş Modeli

Bu modelde geleneksel bankacılık sisteminin aksine kredi için bir bankanın garanti sağlaması yerine bir devletin veya kuruluşun garantisi yeterlidir. Üyelerinin tasarruf ve birikimleri de kredi verilmesi için bir teminat niteliğinde kabul edilir. Bu yöntem ile sağlanan finansmandan kişiler yararlanabildiği gibi bir grupta yararlanabilir. Garanti kapsamındaki fonlar kredi ve sigorta gibi çeşitli mikrokredi hizmetleri için kullanılır.¹⁹³

2.9.3. Topluluk Bankası Modeli

Topluluk bankası modelinde resmi kuruluşlar oluşturularak ve tüm topluluk bir birim kabul edilerek mikrokredi hizmeti sunulmaktadır. Bu modelin en bilinen

¹⁹¹ Leyla Dolun, Mikro Finansman, *Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Araştırma Müdürlüğü Yayını*, Ankara, 2005, s. 3.

¹⁹² Dolun, a.g.e.,s. 3.

¹⁹³ Dolun, a.g.e., s. 4.

kuruluşu Sivil Toplum Kuruluşları olduğu bilinmektedir. Modelin üyeleri eğitimden geçerek yaratıcı fikirler ve projelere yönlendirilirler.¹⁹⁴

2.9.4. Kooperatif Modeli

Tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek ve geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve kamu tüzel kişileri ile özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküllere kooperatif denir.¹⁹⁵ Bu kooperatif modelinin temel amacı üyelerine kredi ve birikim faaliyetleri gibi hizmetleri ayağına getirmektir.¹⁹⁶

2.9.5. Kredi Birlikleri Modeli

Kar amacı taşımayan kredi birlikleri, üyelerinden topladıkları fonları yine kendi üyelerinin finansman ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için dağıtır. Üyelerinin dili ve dini ile ayırım yapmayan sadece onların yardımları için uğraşan bir mikrokredi model tipidir. Kendi aralarında ortak bir amaç için topladıkları birikimleri ihtiyaçları için dağıtan Kredi Birlik Modeli üyeleri, kredinin ödenmesi noktasında da birbirlerini uyarır ve takip ederler.¹⁹⁷

2.9.6. Grameen Tipi Kuruluş Modeli

Bangladeşli ekonomi profesörü Muhammed Yunus'un başlattığı bu model yoksullukla mücadele konusunda dönüm noktası olarak gösterilmektedir. Bir coğrafi bölgedeki 15-20 köyden sorumlu Grameen Bankası yöneticisi, bu köylerdeki ihtiyaç sahibi yoksulları tespit eder. Bu kişilerin ihtiyaçlarını belirler ve bu modelin işleyişini köylüye anlatır. Yoksul üyelerden beşer kişilik gruplar oluşturulur. Bu beş kişilik gruptan ilk önce yalnızca ikisine kredi verilir. Bir aylık zamanda bu üyelerin geri ödeme noktasındaki tepkileri ve sisteme uyumları gözlemlenir. Krediyi alan iki kişi eğer aldıkları krediyi kendisine tanınan elli haftalık vadede geri öder ise grubun diğer 3 üyesi de kredi almaya hak kazanmış olur. Bu sayede ilk krediyi kullanan iki kişiyi vadesinde kredisini ödemeleri için diğer üyeler baskı altına alır ve bir yaptırım

---

¹⁹⁴ Dolun, a.g.e., s. 4

¹⁹⁵ 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu madde: 1.

¹⁹⁶ Dolun, a.g.e.,s. 4.

¹⁹⁷ Dolun, a.g.e., s. 4.

uygularlar. Kredi kullanma hakkını kazanmayı bekleyen diğer üç üye, oluşturdukları ödeme baskısı ile teminat görevini yerine getirmiş olurlar.¹⁹⁸

2.9.7. Grup Modeli

Bu model tipinde toplanan fonlar bireyler yerine gruba kullanılır. Bireysel üyelerin maruz kaldığı sıkıntılardan dolayı grupları hedef alan bir sistemdir. Böylece grup üyeleri ortak bir teminat ve sorumluluk altındadır. Grup modeli Grameen Bankası Modeli, köy bankacılığı ve köy bankacılığı gibi modeller ile benzer özellikler taşır.¹⁹⁹

2.9.8. Bireysel Model

Bireysel model tipinde bir grup oluşturmaya gerek kalmadan direk bireylere mikrokredi verilir. Krediden farklı olarak eğitim ve beceri gelişimi gibi sosyal hizmetlerde sunmaktadır.²⁰⁰

2.9.9. Aracı Kuruluş Modeli

Krediyi alan ile veren arasındaki aracı görevi üstlenen kuruluş bu modele örnektir. Aracı kuruluş modelinde kredi mikrokredi talebi bulunan kişi veya gruplara kredi ile ilgili faydalı eğitimler verir. Uluslararası düzeylerde bilgi ve destek hizmeti sağlar. Bu modelde aracı durumundaki kuruluşlar sivil toplum kuruluşları ve mikrokredi programları olduğu gibi bireysel firmalarda olabilmektedir. Borç verenler konumundaki kuruluşlar ise devlet kurumları, uluslar arası kurumlar ve bankalardır.²⁰¹

2.9.10. Sivil Toplum Kuruluşu Modeli

Sivil Toplum Kuruluşları mikrokredi sisteminin oluşmasında ve gelişmesinde büyük rol sahibidir. Sivil Toplum Kuruluşları, resmi kurumlardan bağımsız olarak çalışan, kar sağlama amacı olmayan, fonlarını bağışlar ve üyelerinin desteğiyle oluşturan, siyasi, kültürel, sosyal, hukuki veya çevresel amaçlar etrafında çeşitli çalışmalarda toplumun faydası için çalışan kurumlardır. Sivil Toplum Kuruluşları

---

¹⁹⁸ Dolun, a.g.e., s. 5.

¹⁹⁹ Okumuş, a.g.e.,s. 182.

²⁰⁰ Dolun, a.g.e.,s. 5.

²⁰¹ Dolun, a.g.e., s. 6.

mikrokredinin öneminin halka anlatılması için çeşitli eğitim seminerleri düzenleyerek yoksulluğun azaltılmasında büyük rol oynar.²⁰²

2.9.11. Grup Baskısı Modeli

Bu model tipinde adından da anlaşıldığı gibi gruptaki üyelerin diğer üyelere kredi ödemesinde baskı ve teşvik yapması esastır. Grup baskısı modelinde, mikrokrediyi kullanan kişiler ile projedeki diğer üyelerin birbirlerine geri ödeme baskısı ve katılım artırmaya çalışılmaktadır. Baskı gruplarını borçlu grubun diğer üyeleri, topluluk liderleri, sivil toplum kuruluşunu ve bankalar oluşturur. Baskı uygulaması, projenin diğer katılımcıları tarafından borçluyu sık sık ziyaret ederek kontrol altında tutmak ve kalabalık toplantılarda isimleri anılarak borcunu istemek şeklinde yapılmaktadır. Böylece üyelerin ahlaki yapıları gereği korku ve baskı oluşumu sağlanmış olur.²⁰³

2.9.12. Döner Tasarruf ve Kredi Birlikleri Modeli (ROSCA: Rotating Savings and Credit Associations)

Bu model çeşidinde diğer modellerde çok karşılanmayan bir uygulama vardır. Döner tasarruf ve kredi birlikleri modelinde, üyeler ortak bir fona bağış yapar ve belirli zamanlarda her bireye fondan toplu para ödenir. Her ay her bireyden fon için bir miktar para toplanır ve önceden kura veya oylama ile belirlenen üyeye bu toplanan para verilir. Her ay bir üye kendine kaynak bulmuş olur. Krediyi alan üye her ay borcunu ve bağışını fona aktararak öder. Bir sonraki ay toplanan fondan belirlenen diğer üyeye kaynak sağlanır.²⁰⁴

2.9.13. Küçük İşyeri Modeli

Küçük ve orta ölçekli işletmeler istihdam sağladığı, milli geliri artırdığı ve toplumun ihtiyacı olan hizmetleri sunduğu için üzerinde daha çok durulmaktadır. Bu tip işletmeler için genellikle eğitim, teknik tavsiyeler, yönetim ilkeleri ve benzeri destekleme sistemleri gibi doğrudan müdahale ile piyasa koşullarına hazırlanmak veya satış imkânları gibi dolaylı müdahale politikaları uygulanmaktadır. Bu model

---

²⁰² Okumuş, a.g.e.,s. 183.

²⁰³ Dolun, a.g.e.,s. 6.

²⁰⁴ Dolun,a.g.e., s. 7.

tipi, küçük ve orta ölçekli işletmelere mikrokrediyi daha geniş işletme geliştirme programının bir parçası olmaları için tahsis etmektedir.²⁰⁵

2.9.14. Köy Bankacılığı Modeli

Köy gibi daha çok kırsal bölgelerde uygulanmaktadır. Bu modelinin özellikleri şöyle sıralanabilir:²⁰⁶

- *Köy bankasının ilk kuruluş sermayesi dış kaynaktan sağlanabilir.*
- *Sistemin idaresi grup üyeleri aracılığı ile yapılır.*
- *Üyelerini kendileri belirledikleri kriterlere göre seçerler.*
- *Proje çalışanlarını kendi içlerinden seçerler.*
- *Kendi tüzüklerini ve kurallarını kendileri belirleyip hazırlarlar.*
- *Yoksullara kredi verme işlemini bizzat kendileri gerçekleştirir.*
- *Kredinin geri ödemelerini elden tahsil ederler.*
- *Tasarrufları toplarlar.*
- *Maddi teminat yerine manevi kefaletle garanti sağlarlar.*
- *Grubun her bir üyesi bireysel kredinin arkasındadır.*

2.10. DÜNYADAKİ ÇEŞİTLİ MİKROKREDİ KURULUŞLARI

Yaklaşık 40 yıl önce Bangladeş ve Bolivya gibi ülkelerde başlayan mikrokredi uygulamaları 80'li yıllardan sonra Asya ve Afrika ülkeleri başta olmak üzere Avrupa ve Amerika'nın güney ülkelerinde gelişerek ulaşmayı başarmıştır. Dünya üzerinde sivil toplum örgütleri, kredi birlikleri, kooperatifler, özel ticaret bankaları, banka dışı finans kuruluşları ve devlet bankalarının bazı bölümlerince benzer türlerde mikrokredi uygulamaları yapılmakta ve değişik miktarlarda mikrokrediler dağıtılmaktadır. Dünyada mikro finansman hizmeti veren kuruluşlardan bazıları şunlardır: Grameen Bankası (Bangladeş), ACCION Ağı (Latin Amerika), Bank Rakyat (Endonezya), PRODEM / BancoSol (Bolivya).²⁰⁷

²⁰⁵ Dolun, a.g.e., s. 7.

²⁰⁶ Dolun, a.g.e., s.7.

²⁰⁷ Karataş ve Helvacıoğlu, a.g.e.,s. 139.

2.10.1. Grameen Bankası

Grameen Bankası (GB) Bangladeş dilinde “Köylü Bankası” manasına gelmektedir. Grameen Bankası Projesi 1976 yılında Chittagong Üniversitesi Ekonomi Profesörü Muhammed Yunus tarafından bir araştırma projesi olarak başlatılmıştır. Çığır açan bu proje ile Yunus’a 2006 yılında Nobel Barış Ödülü verilmiştir.

2.10.1.1. Grameen Bankası’nın Kuruluşu ve Gelişimi

Grameen Bankası Projesi 1976 yılında Chittagong Üniversitesi Ekonomi Profesörü Muhammed Yunus tarafından bir araştırma projesi olarak başlatılmıştır. İlk uygulamayı cebindeki 27 doları kullanarak Bangladeş’in Jobra Köyünde yaşayan yoksulun yoksulu 42 kadına yönelik olarak başlatarak Bangladeş Krishi Bankası (Bangladeş Tarım Bankası)’nın deneysel bir şubesi haline gelmiştir. Bu proje 1979’da ilk Tangail bölgesinde başlayarak 24 şubeye kadar ulaşmıştır. 1982’de Dakka, Patuakhali ve Rongpuar bölgelerinde de Grameen Bankası Projesi başlatılmıştır. 2 Ekim 1983 tarihindeki kanun ile Grameen Bankası bağımsız bir banka olma özelliğini kazanmıştır. 1986 yılındaki yasal düzenleme ile üyelerin hisse alma oranları %40’dan %75’e yükseltilerek daha fazla pay almalarına imkan sağlanmıştır.²⁰⁸

Kurulduğundan itibaren finansal gelişimine önem verilen Grameen Bankası’nda 1982 yılına kadar banka işleri, ticari bankalardan ve bazı devlet bankalarından alınan kredilerle sağlanmıştır. 1982’de ilk dış kredi IFAD-BM Kalkınma Finansmanı Ajansı’ndan almıştır. Bangladeş hükümeti bu krediyi 50 yıllığına ve yüzde 1 komisyon karşılığında alıp, 15 yıllığına ve yüzde 3 faizle Grameen Bankası’na kredi olarak vermiştir. O tarihten sonra Grameen Bankası, NORAD (Norveç Yardım Ajansı), SIDA (İsveç Yardım Ajansı), KFW ile GTZ (Alman Yardım Ajansı), CIDA (Kanada Yardım Ajansı), OECF (Japon Yardım Ajansı), Ford Vakfı ile Hollanda hükümetinden kredi ve bağış almıştır.²⁰⁹

Prof. Muhammed Yunus ve Grameen Bankası’na yoksullukla mücadeleye ve barışın kalıcı hale gelmesine yaptıkları katkılardan dolayı 2006 yılında “Nobel Barış

---

²⁰⁸ TİSVA, a.g.e., s. 14.

²⁰⁹ Şen, a.g.e., s. 342.

Ödülü” verilmiştir.²¹⁰ 2008’e kadar uygulandığı ülkelerde büyük bölümü yoksul kadınlardan oluşan yaklaşık 7,6 milyon üyesine 7,4 milyar dolar mikrokredi kullanırılmıştır. Bir kalkınma enstitüsü ve yoksullukla mücadele uygulaması olan Grameen Bankası, verdiği mikrokredileri %98,2 gibi yüksek bir oranla geri almıştır.²¹¹ Grameen Bank mikrokredi projesinin kurucusu olan Prof. Muhammed Yunus ABD Başkanı Barack Hussein Obama tarafından “Özgürlük Madalyası” ile ödüllendirmiş ve bu projesi 24 Mart 2008 tarihli Time dergisinde “Dünya’yı Değiştiren 10 Fikirden Biri” olarak övgü almıştır.²¹²

2.10.1.2.Grameen Bankası’nın Temel Özellikleri

“Grameen Ailesi” olarak adlandırılan Grameen Bank iştirakleri arasında 1989 yılında kurulan Grameen Trust şirketi, 1994 tarihinde faaliyete başlayan Grameen Fund şirketi, 1997 yılında açılan iletişim için önemli Grameen İletişim firması, Grameen Telekom, Grameen Enerji, Grameen Knitwear Limited, Grameen Eğitim, Grameen Cybernet Ltd. gibi çeşitli sosyal amaçlara hitap eden şirketler bulunmaktadır. Bu şirketler aynı çatı altında bulunmaktadır. Amaçları ve hedef kitlesi aynıdır. Bu iştiraklerden Grameen Telekom şirketi, Bangladeş’teki köylere mobil ve sabit olmak üzere her türlü telefon hizmeti götürmektedir. İletişimin önemini anlatan eğitimler verilmiştir. Grameen Knitwear Limited şirketi ise bir ülkenin cari dengesi için önemli olan ihracata yönelik çalışmalar yapmaktadır. Kadın ve çocuk trikosu ağırlıklı tekstil üretimi yapıp dış ticaret ile diğer ülkelere satmaktadır. Grameen Cybernet Ltd. şirketi de köylülere internet hizmeti sağlamaktadır. İnternet hizmeti sayesinde kırsal kesim halkı dünyadan haberdar olup, her türlü gelişmeyi takip edebilmektedir.²¹³

Yaklaşık 40 yıldır sadece güvene dayalı verilen mikrokredi geri ödeme oranı %100’e çok yakın bir seviyededir. Grameen Bankasının güncel öz sermayesinin % 94’ü yoksul banka müşterilerine, geriye kalan % 6’lık kısmı ise devlete aittir.²¹⁴ Grameen Bankası genel özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:²¹⁵

²¹⁰ Aydın, a.g.e., s. 64.

²¹¹ Lamia Morshed, “Yoksullukla Küresel Mücadele Çalışmalarına Mikrokredinin Katkısı”, **Mikrokredi ve Yoksulluk, Yoksulluğun Olmadığı Bir Dünyaya Doğru, İzzet Lofça v.d. (ed.)**, Kahramanmaraş Valiliği, 2010, s. 98.

²¹² Aydın, a.g.e., s. 65.

²¹³ Seher Ozan Dündar, Mikro Finansman, **Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü Yayını**, Ankara, Kasım 2007, s. 17.

²¹⁴ Işık ve Işık, a.g.e., s. 853.

²¹⁵ Morshed, a.g.m., s. 98.

- Üyelerinin yoksulluğun üstesinden gelebilmelerine yardımcı olmak için uygun finansal hizmetlere kolay erişim sağlamaktadır.
- Borç veren-borçlu arasında teminat-kefil arama ölçütlerini uygulamaksızın kapıda bankacılık hizmeti vermektedir.
- Borçlu ve banka arasında sadece güvene dayalı olarak yakın ilişkiler kurmaktadır.
- Bankanın sahibi yaklaşık % 95 oranında yoksullardır. Böylece bankanın tüm kârı, kâr payı olarak yine yoksul insanlara dağıtılmaktadır.
- Bankadan mikrokredi alan kadın müşterilerin oranı % 97'dir.
- Bankanın 12 kişiden oluşan icra kurulunda yoksul köylüler görev almaktadır.
- Merkez ve şubelerden oluşan ulusal ölçekte bir ağıdır.
- 1995 yılından itibaren dağıtılan kredilerin tamamı üyelerce yapılmakta olan kredi geri ödemelerinden elde edilmektedir.
- Bankanın dış fon bağımlılığı bulunmamaktadır.

Projenin yoksulların ve toplumun geneline hitap eden birçok önemli esasları vardır. Grameen Bankası'nın kullandığı mikrokredilerin genel özelliklerini sıralayacak olursak:²¹⁶

- 1- Kredi bir insan hakkı olarak sunulmaktadır.
- 2- Misyonu, ailelerin ve özellikle de kadınların yoksulluğu ile mücadeledir.
- 3- Kredi alanlar ile banka arasında yaptırımı olan bir sözleşme yapılmaz.

Bunun yerine "güven" esastır.

4- Kredinin hedefi, yoksul bireylerin kendi işgücünü kullanarak gelir getirici faaliyette bulunmasını desteklemek ve böylece kişinin tüketimlerini karşılamasını sağlamaktır.

5- Kredi müşterisi öncelikle geleneksel bankacılık sistemi tarafından güvenilir bulunmadığı için dışlanmış yoksul bireylerdir. Bunun sonucu olarak banka kendi yöntemini geliştirmiştir.

6- Öncelik bölgede herhangi bir finans kuruluşu bulunmayan ve bankalardan faydalanamayacak yoksul olanlara kredi verilerek o kişilerin ayağına gidilir. Bankacılık sistemindeki gibi şubeye gelinmesine gerek yoktur.

7- Bir müşteriye değil bir müşteri grubuna kredi sağlanır. Üyelerden oluşan bir grup oluşturulur.

---

²¹⁶ Dündar, a.g.m., s.17-18.

8- *Kredi sisteminde devamlılık ve süreklilik esastır. Kredi kullananlar birden çok kez kredi kullanmaya devam edebilirler. Ancak kişi, önceki aldığı kredinin tamamını ödemededen yeni kredi alamaz.*

9- *Geri ödemeler haftalık veya en fazla iki haftalık taksitler halinde yapılır.*

10- *Her borçlu için zorunlu ve gönüllü tasarruf programlarından ikisi birden uygulanabilir.*

11- *Krediler, kâr elde etmeyi düşünmeyen kuruluşların kaynaklarından verilir.*

12- *Uygulanan faiz oranı veya hizmet bedeli, piyasada uygulanan oranlara yakındır.*

13- *Çocukların eğitimi için burs verilmesi, daha yüksek eğitim alabilmeleri için kredi verilmesi gibi sosyal sermayenin oluşması sağlanır. İnsan gibi yaşamayı destekleyen her türlü teknolojik alt yapının kurulmasını sağlar. Üyelerin ve aile bireylerinin eğitimlerine önem verir.*

Yoksullukla mücadelenin en etkili silahı olan mikrokredi uygulamaları çeşitli kredi modelleriyle üyelerin ihtiyaçlarına yönelik en doğru türünü sunar. Grameen Bankası tarafından verilen mikrokredi çeşitleri şunlardır:²¹⁷

- 1- *Gelir Oluşturan Krediler (Income Generating Loans)*
- 2- *Konut Kredileri (Housing Loans)*
- 3- *Küçük Ölçekli İşletme Kredileri (Micro Enterprise Loans)*
- 4- *Taşınabilir Telefonlar İçin Krediler (Loans for Mobile Phones)*
- 5- *Dilenciler İçin Krediler (Loans for Beggars)*
- 6- *Burs ve Eğitim Kredileri (Scholarships and Education Loans)*
- 7- *Özendirici Tasarruf Programları-850 milyon ABD Doları (Attractive Savings Programs-US\$ 850 million)*

Uygulamada farklı sektörlerde kredilerin değerlendirildiği görülmüştür. Grameen Bankası üyeleri aldıkları mikrokrediyi genellikle şu alanlarda değerlendirmektedir:²¹⁸

- 1- *Pirinç Kabuğu Ayıklama,*
- 2- *Çiftlik Hayvanları Yetiştirme,*
- 3- *Dokumacılık,*

²¹⁷ Morshed, a.g.m., s. 98.

²¹⁸ TiSVA, a.g.e., s. 15.

- 4- *Bambu Kullanan İnşaatlar (Duvarlar, Hasırlar, v.b.)*
- 5- *Hardal Yağı Çıkarma,*
- 6- *Ağ Yapımı,*
- 7- *Taze Et Paketleme,*
- 8- *Mobilya İmalatı,*
- 9- *Onarım,*
- 10- *Ticaret.*

2.10.1.3. Grameen Bankası Müşterilerinin Yoksulluk Düzeyini Belirleme Kriterleri

Grameen Bankası müşteri kitlesini belirlerken bazı kriterlerden faydalanır ve üyelerinin sosyal ve ekonomik durumunu tespit eder. Üyelerin sosyal ve ekonomik seviyesinin belirlenebilmesi uygulama için çok önemlidir. Müşterilerinin bu durumunu belirlerken şu 10 ölçütü göz önünde bulundurur:²¹⁹

- 1- *500 usd civarı maddi bir değeri olan ve üstü teneke tarzı çatı ile kaplı hanelerde oturan ve hane halkının her birinin uyuyacağı bir yatağı olan aileler.*
- 2- *Hayat için gerekli içecekleri suyu kuyudan aldıktan sonra temizleyici ilaçlar kullanan kişiler.*
- 3- *Okula gitme çağı gelmiş çocukların okula gidebildiği ve en azından ilkokuldan mezun olan çocukların yaşadığı aileler.*
- 4- *Haftalık ödemesi 4 usd veya fazlasını ödeme imkanı olan aileler.*
- 5- *Tuvalet ve banyo ihtiyaçları için seyyarda olsa yeri olan aileler.*
- 6- *Kullanıma uygun giysilere ve soğuk havalarda giyebilecekleri kalın kıyafetler eve üşütmeyecek elbiseler ile ısıtacak battaniyeye sahip, hastalıkların yayılmasına sebep olan sineklerden korunmak için camına örtebilecekleri koruyucu tel veya tülü olan aileler.*
- 7- *Meyve sebze gibi tarımsal mahsulü olan, para lazım olduğunda ek gelir getirecek ürünlere sahip bulunan aileler.*
- 8- *Yıllık ortalama 97 usd ve muadili miktarda tasarruf yapabilen aileler.*
- 9- *Gün içerisinde üç öğün yemek yeme imkanı olan ve açlık yaşamayan aileler.*
- 10- *Zorunlu sağlık hizmetinden yararlanma gücü olan aileler.*

---

²¹⁹ Dündar, a.g.e., s. 18-19.

2.10.2. Köy Bankaları Kampanyası (FINCA: Foundation for International Community Assistance)

1984 yılında Bolivya’da FINCA Köy Bankacılığı Kampanyası başlatılmış ve 1985 yılında “John Hatch Uluslararası Yardım Toplum Yardım Vakfı” kurulmuştur. Genellikle düşük gelirli kadınları hedef alan El Salvador, Meksika, Honduras, Guatemala ve Haiti’de yeni Köy Bankacılığı programları hayata geçirilmiştir. 1991 yılına gelindiğinde Latin Amerika, Afrika ve Avrasya ülkelerine ulaşan bu proje 10 yılda 58.000 aileye ulaşılmıştır. Afrika’da Kongo Cumhuriyeti, Malavi, Tanzanya, Uganda, Zambiya, Latin Amerika’da Ekvator, El Salvador, Guatemala, Haiti, Honduras, Meksika, Nikaragua, Avrasya’da Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan, Kosova, Kırgızistan, Rusya, Tacikistan, Orta Doğu’da Afganistan ve Ürdün’de FINCA Köy Bankacılığı Kampanyası faaliyette bulunarak, 2010 yılında 725.000 kişiye hizmet vermiştir.²²⁰

2.10.3. KIVA Modeli

KIVA, borç verme uygulamasıyla dünyada yoksulluğun azaltılması için hizmet veren bir mikrokredi kuruluşudur. KIVA sistemi, ABD’li Mat Flannery ve Jessica Jackley tarafından 2005 yılında sanal ortamda oluşturulmuş bir sistemdir. Mikrokredi için fon toplama işlemini internet ortamında yapması, KIVA’yı diğer mikro finans yöntemlerinden ayıran en önemli özelliktir. İnternet sayesinde her birey bu programa finansal katkıda bulunabilmektedir. Bu programa katkıda bulunanlar, KIVA’nın web adresinde yer alan ihtiyaç sahibi kişilerin bilgileriyle diledikleri kişiyi seçerek, en az 25 ve en fazla 100 Amerikan Doları tutarında kredi verebilmektedirler. KIVA aracılığıyla toplanan fon, mikrokredi kuruluşlarına aktarılarak ihtiyaç sahiplerine ulaşması sağlanmaktadır. Verilen kredinin geri ödemesi yapıldığında kredi veren bu tutarın iadesini alabildiği gibi tekrar ihtiyaç sahiplerine ulaşmasını da tercih edebilmektedir.²²¹ 450 gönüllü çalışanı bulunan KIVA 131 ülkede faaliyet göstermektedir. KIVA’nın dağıttığı mikrokredi tutarı 2006 yılı sonunda 2 milyon dolar seviyesindeyken, 2011 yılı itibari ile 206 milyon dolara ulaşmıştır.²²²

²²⁰http://www.fince.org/site/c.6flGIXMFJnJ0H/b.6088911/k.5C7A/Key_Turning_Points_in_FINCAs_History.htm ,(Erişim Tarihi: 04.03.2015).

²²¹ Okumuş, a.g.e., s. 186.

²²² Aydın, a.g.e., s.73.

2.11. MİKROKREDİ UYGULAMALARININ EKONOMİK BOYUTLARI

Tamamen güvene ve tasarrufa dayalı mikrokredi uygulamasının öncüsü olan Grameen Bankası yoksullukla mücadelede yolunda önemli bir finansman aracı olarak dünyanın her yerine hızla yayılmaktadır. Grup üyelerinden beş farklı kaleme toplanan grup fonunun kalemlerini I numaralı grup vergisi, II numaralı grup vergisi, tasarruflar, cezalar ve faiz gelirleri oluşturmaktadır.²²³

Grameen Bankası'ndan kredi alan her üye, aldığı kredi tutarının % 5'ini vererek "I numaralı grup vergisi" kalemini oluşturur. Aynı şekilde "II numaralı grup vergisi" kalemi de üyelerin grup fonundan aldıkları kredi üzerinden %5'ini ödemek zorunda oldukları tutardan oluşmaktadır. Üyelerin zorunlu olarak yaptıkları kişisel tasarruflarından "Tasarruflar" kalemi oluşur. Ancak üyelere oluşan bu fon, üyenin gruptan ayrılmasıyla kendisine iade edilmek zorundadır.²²⁴

Grameen Bank uygulamasında iki farklı fon daha bulunmaktadır. Bunlardan birincisi olan "Merkez Acil Durum Fonu", üyeler için ölüm, sakatlık, hastalık gibi risk oluşturacak durumlarda kendilerini garanti altına alan bir sigorta fonudur. Üyelerin kredi geri ödemesinde verecekleri faiz tutarının % 25'i bu fona aktarmak zorundadır. Merkez Acil Durum Fonu'na aktarılan bu tutar kredi faizinden düştüğünden borçlu için ilave bir maliyet oluşturmamaktadır. Üyenin yaşamsal faaliyetinin sona ermesi durumunda bu fon yasal mirasçılara verilirken, sakat kalması veya ağır hastalığa yakalanması durumlarında ise kendisine yardım amaçlı verilmektedir.²²⁵ Bunlardan ikincisi olan "Çocuk Refah Fonu", Grameen Bankasının faaliyet gösterdiği bölgedeki bir ilkokulun ihtiyaçlarının ve giderlerinin karşılanması için üyelere haftalık bir takalık (Bangladeş para birimi-BDT) tutarın toplandığı fondur.²²⁶

2.12. MİKROKREDİ KURULUŞLARININ FON KAYNAKLARI

Yurtiçi tasarruflar ve yerli bankalar, mikrokredi sisteminin fon kaynağının büyük kısmını karşılarlar. Tasarrufların güvenli bir şekilde sisteme aktarılabilmesi

²²³ Korkmaz, Esfender (ed.), *Mikrokredi Modeli Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması: İstanbul Örneği*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası yayını, 2004. s. 61-62.

²²⁴ Korkmaz, a.g.e, s. 62.

²²⁵ Korkmaz, a.g.e., s. 62.

²²⁶ Tahsin Karabulut, *Yoksullukla Mücadelede Mikrokredi Uygulaması*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Şubat 2007, s. 91.

için yerli ve güçlü aracı finansal kurumlara ihtiyaç vardır. Mikrokredi sisteminin fon yapısında çok az oranda yabancı fonlarda yer almaktadır.²²⁷

Bölgesel kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için öncelikle hedeflenen amaçlara uygun finansal kaynakların belirlenmesi gerekmektedir. Bu finansal kaynakları ulusal kaynaklar ve uluslararası kaynaklar başlıkları altında sınıflandırabiliriz.²²⁸

1- *Ulusal Finansal Kaynaklar:*

- a. *Kamusal kaynaklar*
- b. *Özel sektörden sağlanabilecek kaynaklar*
- c. *Firmaların öz sermayeleri*

2- *Uluslararası Finansal Kaynaklar:*

- a- *Avrupa Birliği fonları*
- b- *Dünya Bankası, Asya Kalkınma Bankası gibi uluslararası finansal kuruluşların kaynakları*
- c- *Uluslararası özel finansal kuruluşlarının (bankalar, yatırım ve fon şirketleri gibi) kaynakları*
- d- *İkili ülke anlaşmaları ile sağlanan kredi, hibe ve benzeri finansal kaynaklar*

Belirtilen tüm bu kaynaklar, ülke hedefleri arasında finansal kurumsallaşma ve hedef odaklı bir kalkınma stratejisi bulunmasıyla etkin olabilir. Mikrokredi sisteminin etkili olabilmesi için en doğru zamanda düşük maliyetli fonun sağlanması gerekmektedir. Düşük maliyetli fonun taşıdığı riskin maliyete etkisi doğru tespit edilmelidir.²²⁹

Mikrokredi fonları dünya genelinde Birleşmiş Milletler, IMF, Dünya Bankası gibi çok uluslu kalkınma ajanslarından gelirken, Avrupa Birliği ülkelerinde ise Avrupa Birliği menşeli fonlar, özel sermaye grupları, yardım dernekleri gibi kurumların desteği ile oluşmaktadır.²³⁰ Mikrokredi programlarının uygulanması ve gelişmesine Dünya Kadın Bankası (WWB), ABD Uluslararası Kalkınma Kurumu (USAID), Uluslararası Zirai Kalkınma Fonu (IFAD), Norveç Uluslararası Kalkınma Kurumu

²²⁷ Karabulut, a.g.e., s. 106.

²²⁸ Şakir Sakarya, "Yerel Kalkınmanın Finansal Dinamiği: Mikro Finans ve Türkiye'deki Gelişmeler", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Muhasebe ve Finansman Öğretim Üyeleri Bilim ve Araştırma Derneği (MUFAD) Yayını, sayı: 37, İstanbul, Ocak 2008, s. 101-102.

²²⁹ Sakarya, a.g.m., s.102.

²³⁰ Karataş ve Helvacıoğlu, a.g.e., s. 141.

(NORAD), Kanada Uluslararası Kalkınma Kurumu (CIDA), İsveç Uluslararası Kalkınma Kurumu (SIDA) gibi kuruluşlar katkıda bulunmaktadır. Ayrıca Dünya Bankası tarafından 1995 yılında kalkınmakta olan ülkelerde mikrokredi programlarının desteklenmesi ve yayılması amacıyla kurulan “Fakirin Fakirine Yardım Etmede Danışmanlık Grubu (CGAP)”a 30 milyon dolar destek sağlanmıştır.²³¹

---

²³¹ Bahar Yiğitbaş-Akça, “Mucizenin Adı Mikrokredi Olabilir mi?”, *İktisat Dergisi (1/2006)*, Sayı 469, s. 31.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YOKSULLUKLA MÜCADELEDE TÜRKİYE'DEKİ MİKROFİNANS UYGULAMALARI

3.1. YOKSULLUĞUN TANIMI VE NEDENLERİ

Yoksulun tanımı, geçinmekte çok sıkıntı çeken (kimse, toplum, ülke), fakir, fukara olarak yapılmaktadır. Zengin ifadesinin karşıtı olan yoksulluk, yoksul olma durumuna da gelmektedir.²³² Ekonomik açıdan ele alındığında, belirli bir sınırın altında kalan kişi veya ailelerin temel ihtiyaçları olan gıda, barınma ve sağlık gibi gereksinimlerini karşılayamaması durumu yoksulluğun göstergesidir. Bilim adamlarının ifadesiyle açlıktan ölme ve barınacak yer bulamama durumu yoksulluğun manasıdır. Geniş çerçevede yoksulluk, gıda, giyim ve barınma gibi zorunlu ihtiyaçlarını asgari düzeyde karşılayabildiği halde gelirinin genel toplum gelir düzeyinin altında kalması olarak tanımlanmıştır.²³³

Olması gereken durum ile mevcut durum arasındaki fark karşılaştırıldığında yoksulluk ifadesi ortaya çıkmaktadır. Yoksulluk, temel beslenme ihtiyaçlarının yanı sıra insanlığın doğası gereği barınma, giyim, sağlık, kültür, eğitim gibi birçok sosyokültürel gereksinimlerin de kısıtlı olması durumudur.²³⁴ Yoksulluğun tanımına ilişkin üç farklı görüş bulunmaktadır. Bu konudaki üç farklı görüş şunlardır.²³⁵

Birinci görüş, yoksulluk, kişisel ihtiyaç duyulan kaynakların eksik olması veya olmaması durumudur. Zorunlu ihtiyaçların karşılanamaması yaşamsal faaliyetleri sonlandırabilir. Yoksul kişiler mevcut durumdaki fakirlikten kurtulmak için gerekli yaşamsal ihtiyaçlara ya çok sınırlı miktarda ulaşabilir ya da asla ulaşamazlar. Ulaşamamaları hayatlarını tamamen zor duruma düşürmektedir. Bu kaynaklar yaşamak için gerekli olan temel ihtiyaçları ve daha iyi bir hayat standardına sahip olabilmek için gereken her türlü maddi ve maddi olmayan ihtiyaçları içerir.

İkinci görüş, yoksulluk kavramı toplumun sosyal yapısı ile alakalıdır. Sosyal bütünlüğün içsel güçlerle arasındaki ilişki, ihtiyaç sahibi yoksul bireylerin sosyal

²³² <http://tdkterim.gov.tr/bts/> ,(Erişim Tarihi: 20.03.2015).

²³³ Yılmaz ve Koyuncu, a.g.e., s. 2-3.

²³⁴ Coşkun Can Aktan ve İ.Y. Vural, *"Terminoloji, Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri"*, Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara, 2002, s.2.

²³⁵ Korkmaz, a.g.e., s. 23.

yapısını ve bu kişilerdeki içsel güçlerin yoksulluk yarattığını ve oluşan yoksulluğun arttığını ifade etmektedir. Bireylerin içinde taşıdığı yoksulluk psikolojisi bu durumda kurtulmak için yeni fikirler üretmelerinin önüne geçmektedir.

Üçüncü görüş, yoksullar buldukları ortamın dış etkilerinden fırsat yapısının eksikliği oluşur. Olumsuz dışsal güçler, bireylerin hayatlarını değiştirip yoksulluktan kurtulmalarını sağlayacak fırsat ve şansları yakalayamamalarına sebep olur. Böylece yoksulluk kalıcı olacaktır.

3.1.1 Yoksulluğun Nedenleri

Yoksulluğun oluşumunda en önemli etken küreselleşme ve adaletsiz gelir dağılımı olarak bilinmektedir. Teknolojinin durmadan hızla gelişmesi insan emeğine olan ihtiyacın giderek azalmasına sebep olmuş ve doğrudan işsizliğin artmasına katkıda bulunmuştur. Küreselleşen dünyada aile yapısı değişmiştir ve ailede yalnız bir kişinin çalışması diğerlerinin tüketmesi geçim sıkıntısını doğurmuştur.²³⁶ Yoksulluğun bulunmasında elbette onlarca sebep sıralanabilir. Ancak yoksulluğa sebep olan başlıca kaynaklar şöyle sıralanır.²³⁷

- *Adaletsiz vergi sistemi ve düzensiz gelir dağılımı*
- *Doğal afetler ve enkazlar*
- *Uygulanan yüksek faiz*
- *İş hayatına giremeyen engelli sayısının yüksek olması*
- *Yetenek ve kabiliyetlerin kişiden kişiye farklılık göstermesi*
- *Aileden kalan miras gelirleri*
- *Piyasada tekelleşmenin olması ve rant ekonomisi*
- *Enflasyon oranları*
- *Kamu destekleri*
- *İşsizlik oranı*

Marksizm'e göre yoksulluğun temelindeki asıl sebep, işçi kesiminin harcadığı emek gücünün tam olarak karşılığını alamaması ve toplumdaki gelir dağılımının her zaman işçilerin aleyhine olmasıdır.²³⁸ Bir diğer düşünür Karl Marx'a göre ise,

²³⁶ Aydın, a.g.e., s.11-12.

²³⁷ Aktan, a.g.e., s. 551.

²³⁸ Şinasi Öztürk, "Kırsal Yoksulluk ve Neo-Liberal Ekonomi Politikaları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, cilt 1, sayı 5, Kasım 2008, s. 609.

toplumdaki yönetici kadronun yalnızca kendi çıkarını gözeterek aldığı kararlar ve bu yoldaki uygulamalar yoksulluğu meydana getirmektedir. Marksizm'e göre yoksulluğun bir diğer nedeni de işsizliktir. Kapitalist sistem, ekonominin büyümesini işsizlik ile kıyaslar.²³⁹Yoksulluğun diğer bir nedeni olarak J.S.Mill, topraktan elde edilecek gelirin haksız bir rant kapısı olması olarak gösterir. Malthus'a göre artan nüfus yoğunluğu doğrudan yoksulluğa etki etmektedir. Keynes'e göre ise yoksulluğun nedeni, etkin talep yetersizliğidir. İşsizliğin giderek arttığı ekonomik sistemde yoksulluk öne çıkacaktır. Liberal düşünörlere göre yoksulluğun temel nedenleri arasında israf, müsriflik, düşük hizmet kalitesi, savurganlık, vurdumduymazlık, düşük verim, yüksek vergi, elverişsiz yatırım ve elbette işsizlik olarak belirtilmektedir.²⁴⁰ Yoksulluğun meydana gelmesindeki yetersizlikleri şöyle sıralayabiliriz:²⁴¹

- *Gelir Getirici Bir Güce Sahip Olmada Yetersizlik*
- *Gelir ve İş Sahibi Olmada Yetersizlik*
- *Yiyecek ve Giyeceğe Ulaşmada Yetersizlik*
- *Tasarruf Yapmada Yetersizlik*
- *Tasarruf ve Kredi İmkânlarındaki Yetersizlik*
- *Sağlık Hizmetlerine Ulaşmada Yetersizlik*
- *Toprak Gibi Kaynaklara Ulaşmada Yetersizlik*
- *Eğitim ve Öğretime Ulaşmada Yetersizlik*
- *Cinsiyet Eşitliğindeki Yetersizlik*
- *İnsan Hakları ve Uygulamasındaki Yetersizlik*
- *Yoksullarla İlgili Kuruluşlardaki Yetersizlik*
- *Uygun Teknolojiye Ulaşmada Yetersizlik*
- *Ev Sahibi Olmadaki Yetersizlik*

3.1.2.Yoksulluk Sınırı

Yoksulluk sınırı; bir toplumda yoksul olanlarla olmayanları birbirinden ayırmak için kullanılan göreceli bir hattır.²⁴² Yoksulluk sınırını tespit etme noktasında birbirinden farklı düşünceler dile getirilmiştir. Yoksulluk sınırının belirlenmesinde

²³⁹ Karabulut, a.g.e., s. 34.

²⁴⁰ Öztürk, a.g.m.,s. 609-610.

²⁴¹ Aziz Akgöl, **Zenginliğin Yaygınlaştırılması İçin Mikrokredi Uygulaması: Türkiye Grameen Mikrokredi Projesi**, Türkiye İsrافی Önleme Vakfı Yayınları, Ankara, Ekim 2003, s. 5.

²⁴² Recep Dumanlı, **Yoksulluk ve Türkiye'deki Boyutları**, DPT Uzmanlık Tezleri, DPT Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü yayını, Ankara, Haziran 1996, s. 9.

sadece gıda masraflarının hesaplanması kimi uzmanlara göre yeterli iken, bazı uzmanlara göre gıda harcamalarının yanında bir toplumdaki gelişmişlik seviyesini artıracak eğitim, kültür gibi sosyal yaşamın unsurlarının da hesaplamalara dahil edilmesini savunmuşlardır. Genel olarak kabul edilen düşünce ise, ilk yaklaşımdaki gibidir.²⁴³ Sadece gıda harcamalarının hesaplanmasını dikkate alan bu yaklaşıma göre yoksulluk sınırı kabul edilebilir en düşük düzeydedir. Bu sınır birçok ülkede tüketim odaklı kabul edildiğinden fakirlik çizelgesi kalori miktarıyla ölçülmektedir.²⁴⁴

En temel ifadesiyle yoksulluk, temel tüketim ihtiyaçlarından mahrum olma durumu olduğundan, yoksulluk sınırı da temel tüketim için yeterli olacak en düşük miktara duyulan ihtiyacı ifade etmektedir. Yoksulluk sınırı belirlendikten sonra bu ihtiyaç duyulan temel gereksinimlerin hesaplanması aşamasına geçilir.²⁴⁵ Ayrıca, bir bireyin minimum alım gücü de yoksulluk sınırını ifade eder. Kişilerin gelir düzeylerine bakılmadan geçimlerini sağlama noktasında sorulan sorulara verdikleri cevaplara göre yoksulluk çizelgesi oluşturulur.²⁴⁶

Yoksul olmayanlar ile yoksullar arasındaki ayrımı yapmayı hedefleyen yoksulluk sınırı, bu konuda yapılan tüm analizlerin kesişim kümesini oluşturur. Yoksullukla ilgili bütün araştırmalar yoksulluk sınırına değinirler. Tespit edilen yoksulluk sınırının altında kalan kesim yoksuldur. Sınırın üstünde kalanlar ise yoksul olmayan kesim olarak adlandırılır. Kamu sunacağı transfer hizmetlerinden yararlanacak yoksulları bu sınır sayesinde belirler.²⁴⁷ Yoksulluk sınırı belirlenirken yoksulluk oranının ne amaçla kim tarafından kullanılacağına göre sınır noktasında değişiklik olabilecektir. Eğer ki sadece temel gıda ihtiyaçları dikkate alınacak ise yoksulluk oranının hem düşük hem yüksek çıkma olasılığı olduğundan sınır noktası değişmez olarak kabul edilir. Oysaki yoksulluk sosyal ve politik bir sorundur ve oranları da bunu yansıtmalıdır.²⁴⁸

Yoksulluk sınırı minimum temel gıda ve gıda dışı ihtiyaçları karşılamak için gerekli harcama düzeyi olarak düşünüldüğü takdirde öncelikle hane halkının tüketim değeri hesaplanmalıdır. Daha sonra hane halkının ne ölçüde yoksul olarak

---

²⁴³ Dumanlı, a.g.e., s. 9.

²⁴⁴ Dumanlı, a.g.e., s. 11.

²⁴⁵ J. Haughton ve S.R. Khandker, *Handbook on Poverty and Inequality*, USA: World Bank, 2009, s.40.

²⁴⁶ Güzin Erdoğan, *"Türkiye'de ve Dünyada Yoksulluk Ölçümleri Üzerine Değerlendirmeler"*, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara, 2002, s. 3-4.

²⁴⁷ Aktan, a.g.e., s. 19.

²⁴⁸ Haughton ve Khandker, a.g.m., s. 40-41.

tanımlanabileceğinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu tespit ile bir sınır belirlenir ve bu sınırın altında kalanlar için ne seviyede bir tüketin gerektiğini görürüz.²⁴⁹

3.1.3. Türkiye’de Yoksulluğun Boyutları

Yoksulluğun kapsadığı alan ülkeden ülkeye farklılık gösterebildiği gibi dönemden döneme de farklılıklar olabilir. Bu yüzden bir ülkedeki yoksulluğun detaylıca incelenebilmesi, o ülkedeki yoksulluk sınırının tespiti ile mümkündür. Yapılacak ilk belirleme yoksulluk sınırının boyutudur. Türkiye’de bunun ölçümü ile ilgili yüzlerce çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların en kapsamlı ve en güncel olanı Türkiye İstatistik Kurumu’nun hazırlamış olduğu “Yoksulluk Çalışması”dır. Ülkemizdeki yoksulluk sınırını ve boyutunu irdeleyerek geniş bir biçimde ele alan ilk çalışma 2002 yılında yapılmıştır. Bu çalışma TÜİK tarafından her yıl tekrarlanarak ülkedeki yoksulluk sınırını tespit etmeye imkan tanımıştır.

TÜİK’in en son hazırlamış olduğu 2014 Yoksulluk Çalışmasına göre; kişi başına düşen günlük harcama, cari satın alma gücü paritesine (SGP) göre 2,15 doların altında kalan birey oranı bir önceki yıla göre değişmeyerek %0,06 seviyesinde olduğu belirlenmiştir. Yoksulluk sınırı ise cari SGP’ye göre 4,3 dolar olarak alındığında, 2012 yılında %2,27 olan yoksulluk oranı, 2013 yılında %2,06 olarak tespit edilmiştir. Bu araştırma, yoksulluk riskinin kırsal alanlarda kentsel bölgelere göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. SGP’ye göre 2,15 dolar yoksulluk sınırı olarak ele alındığında, 2013’de kentsel yerlerin yoksulluk oranı %0,02 olarak saptanmış ve bir önceki yıla göre değişmediği gözlemlenmiştir. Kırsal alanlardaki yoksulluk oranı 2012 yılında %0,14 ve bu oran 2013 yılında %0,13 olarak hesaplanmıştır. Cari satın alma gücü paritesine göre 4,3 dolar sınırı için 2012 yılında kentsel yerleşim yerlerinde yaşayanlarda %0,60 olan yoksulluk oranı, 2013 yılında %0,64 olarak tahmin edildi. Aynı yoksulluk sınırına göre kırsal yerlerde yaşayanların 2012 yılı için %5,88 olan yoksulluk oranı, 2013 yılında ise %5,13 olarak belirlendi.²⁵⁰

²⁴⁹ Haughton ve Khandker, a.g.m., s. 40-41.

²⁵⁰ TÜİK, **Yoksulluk Çalışması**, 2013

Tablo 2 - 2002-2013 Yılları Arasındaki Yoksulluk Sınırını Belirleme Yöntemlerine Göre Fert Yoksulluk Oranları

Yöntemler	Fert yoksulluk oranı (%)											
	2002	2003	2004	2005	2006	2007 ⁽²⁾	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Türkiye												
Kişi başı günlük 2,15 \$'in altı ⁽¹⁾	3,04	2,39	2,49	1,55	1,41	0,52	0,47	0,22	0,21	0,14	0,06	0,06
Kişi başı günlük 4,3 \$'in altı ⁽¹⁾	30,30	23,75	20,89	16,36	13,33	8,41	6,83	4,35	3,66	2,79	2,27	2,06
Kent												
Kişi başı günlük 2,15 \$'in altı ⁽¹⁾	2,37	1,54	1,23	0,97	0,24	0,09	0,19	0,04	0,04	0,02	0,02	0,02
Kişi başı günlük 4,3 \$'in altı ⁽¹⁾	24,62	18,31	13,51	10,05	6,13	4,40	3,07	0,96	0,97	0,94	0,60	0,64
Kır												
Kişi başı günlük 2,15 \$'in altı ⁽¹⁾	4,06	3,71	4,51	2,49	3,36	1,49	1,11	0,63	0,57	0,42	0,14	0,13
Kişi başı günlük 4,3 \$'in altı ⁽¹⁾	38,82	32,18	32,62	26,59	25,35	17,59	15,33	11,92	9,61	6,83	5,88	5,13

(1) 1 \$'in satınalma gücü paritesine (SGF) göre karşılığı olarak 2002 yılı için 0,618 TL; 2003 yılı için 0,732 TL; 2004 yılı için 0,778 TL ; 2005 yılı için 0,830 TL, 2005 yılı için 0,921 TL, 2007 yılı için 0,926 TL, 2008 yılı için 0,983 TL, 2009 yılı için 0,917 TL, 2010 yılı için 0,990 TL, 2011 ve 2012 yılları için 1,004 TL ve 2013 yılı için de 1,10 TL kullanılmıştır.

(2) 2007 yılından itibaren yeni nüfus projeksiyonları kullanılmaktadır.

Kaynak: TÜİK, Yoksulluk Çalışması, 2013

TÜİK'in yapmış olduğu tüm bu çalışmalar ve tespitler, yoksulluğun Türkiye dahil tüm dünyada hala en önemli sorun olduğunu göstermektedir. Bu sorunun aşılabilmesi için hem ülkemizde hem tüm dünya ülkelerinde, yoksulların finansal hizmetlere ulaşmasını kolaylaştıracak ve yaşam standartlarını artıracak mikrokredi uygulamalarına ve kuruluşlarına ihtiyaç duyulduğu saptanmıştır.

3.1.4. Yoksullukla Mücadelede Türkiye'deki İlk Uygulamalar

Türkiye tarihinde mikrokredi benzeri ilk çalışmalar Osmanlı İmparatorluğu döneminde yapılmıştır. Para vakıfları nakit sıkıntısı çeken küçük esnaflara evlerini teminat almak şartıyla nakdi yardımlarda bulunmuştur. Bu vakıflar bunun yanında yoksullara gıda yardımında ve yollarının onarımı gibi işlerde destek olmuştur. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise nakit sıkıntısı çeken ufak esnaflara kredi sağlamak amaçlı kredi birlikleri, kooperatifler ve emanet sandıkları kurulmuştur. Aynı zamanda Ziraat Bankası, Halkbank ve Vakıfbank gibi devlet bankaları da küçük ölçekli işletmelere ve çiftçilere devlet destekli ve düşük faizli kredi vermişlerdir. Ayrıca Halkbank kadın girişimcileri desteklemek amaçlı kredi hizmeti sunmuştur. Garanti Bankası ve İş Bankası gibi bazı özel ticari bankalar da mikro işletmeler için özel kredi hizmeti vermiştir.²⁵¹

²⁵¹ Dündar, a.g.e., s. 24.

En büyük devlet bankalarından olan ve ülkenin her noktasında şubesi bulunan Halkbank, 1951'den itibaren Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri kefaleti ile kredi dağıtacağı bir sisteme geçmiştir. Bu sistemden yararlanabilmek için işletmelerin Türkiye Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu (TESK) kooperatiflerinden birine üye olması ve maddi teminat veya kefil göstermesi gerekmektedir.²⁵² Ayrıca Halkbank 1993 yılında ev kadınlarına hitap eden bir kredi programı başlatmıştır. Tekstil ve giyim gibi sektörlere yönelik kendi evlerinde bununla ilgili üretim yapabilecek kadınlara, gerekli araç ve gereçlerini temin edebilmeleri için küçük miktarlı kredi hizmeti vermektedir. Bu program aracılığıyla değerlendirilen 3.000 başvurudan yalnızca 900'ü kredi verilmeye değer görülmüştür. Gerekli talep ve verim alınmadığı için kadınlara yönelik olan bu uygulama 2 yıl sonra iptal edilmiştir.²⁵³

Çiftçi bankası olarak tanınan Ziraat Bankası, tarım sektöründe faaliyette bulunan yaklaşık 2 milyon kişiye kredi vermiş, ancak bu kredilerin yarısından fazlasını geri ödenmeyen veya yeniden yapılandırılan krediler oluşturduğundan tam olarak verimli olduğu söylenemez.²⁵⁴ Diğer bir devlet bankası olan Vakıfbank da mikrokredi tarzı kredilerle 32 kadına ortalama 1.800 USD dağıtılmıştır. Ayrıca banka tarafından 1-7 Mayıs 2004 tarihlerinde "Anneler Günü Kredisı" ve 1-18 Mart 2005 tarihlerinde "Dünya Kadınlar Günü Kredisı" gibi sadece kadınlara yönelik küçük miktarlı kredi uygulamaları yapılmıştır.²⁵⁵

Türkiye'de tam anlamıyla ilk mikrokredi uygulaması, 1986 yılında kurulmuş bir Sivil Toplum Kuruluşu olan Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV) tarafından 1995-1997 yılları arasında pilot bölge olarak seçilen İstanbul'da başlatılmıştır. KEDV tarafından başlatılan bu pilot uygulama ile 91 kadına 6-12 ay arasında değişen vadelerle toplam 200 Amerikan Doları mikrokredi dağıtılmıştır. Küçük ölçekli ticaret, üretim ve hizmet sektöründe faaliyet gösteren dar gelirli kadınlara yönelik olan bu projenin faiz oranı Halk Bankası'nın kredi faizi temel alınarak belirlenmiştir. Kendi evlerinde veya kiraladıkları dükkan ve tezgahlarda gelir elde etmeye çalışan söz konusu yoksul kadınlar aldıkları mikrokrediyi % 100 olarak geri ödeme başarısı

---

²⁵² Fikret Adaman ve Tuğçe Bulut, *Diyarbakır'dan İstanbul'a 500 Milyonluk Umut Hikayeleri Mikrokredi Maceraları*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, s. 119-120.

²⁵³ Adaman ve Bulut, a.g.e., s. 120.

²⁵⁴ [http://www.comcec.org/EN/belge/arsiv/pdf/TURKEY%2023-07%20CR\(1\)TR.pdf](http://www.comcec.org/EN/belge/arsiv/pdf/TURKEY%2023-07%20CR(1)TR.pdf) ,(Erişim Tarihi: 15.03.2015).

²⁵⁵ http://uncdf.org/english/microfinance/uploads/country_feasibility/turkeydb.pdf ,(Erişim Tarihi: 16.02.2015).

göstermişlerdir. Ancak, talihsiz 1999 Marmara Depremi KEDV'nin projelerini askıya almasına sebep olmuştur.²⁵⁶

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK)'nın 2002 yılında yapmış olduğu basın açıklamasında, Türkiye'de mikro işletmelere finansman sağlamak üzere oluşturulacak kuruluşlara ilişkin yasal altyapının hazırlanması gereğine dikkat çekilmiştir. Kobilerin yanı sıra küçük girişimcilerin de teşvik edilerek Türkiye'de istihdam ve kişi başına düşen düşük gelir gibi sorunlara çözüm olabileceği savunulmuştur.²⁵⁷

Türkiye İsrافی Önleme Vakfı tarafından 09 – 10 Haziran 2003 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen "Mikrokredi Vasıtasıyla Yoksulluğun Azaltılması Uluslararası Konferansı" sonuç bildirgesinin maddeleri şu şekilde oluşmuştur:²⁵⁸

1- *Yalnızca güven esasına bağlı, teminat talep etmeyen ve kefil şartı sunmayan küçük miktarda sermaye tarzındaki kredilere mikrokredi denir. Mikrokredi ve benzeri uygulamalar yoksulların içinde buldukları fakirlikten çıkmaları için etkili bir enstrümandır. Yoksulluğun toplum üzerindeki etkileri ancak bu şekilde ortadan kaldırılır. Mikrokredi; başta Amerika ve Avrupa olmak üzere dünyanın dört bir noktasında 110 kadar ülkede yoksulluk ile mücadele alanında başarıyla uygulanmıştır. Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan Türkiye, Mikrokredi uygulamaları için stratejik bir bölgedir. Projenin Türkiye'de başarılı sonuçlar vermesi diğer ülkeler için de umut olacaktır. Mikrokredinin ulaştığı ülkeler böylece sayı olarak artabilecektir.*

2- *Mikrokredi projesi yoksulun en yoksulu kişileri ve en başta kadınları hedef kitle olarak kabul etmelidir. Mevcut finansal hizmetlerden yararlanamayan yoksulları belirleme noktasında kesin ve hassas ölçütler olmalıdır. Bu ölçütler yoksulluk tanımına uygun bireylere göre şekillendirilmelidir.*

3- *Projenin süreçleri yoksullar için kolayca anlaşılabilir ve en hızlı şekilde ulaşılabilir olmalıdır. Mikrokrediyeye ulaşmak isteyen müşteriler zorlanmadan proje hakkında net bilgiler alabilmelidir.*

4- *Projenin çalışanları istekli, güvenilir ve alanında uzman olmalıdır. İşini profesyonelce yapabilecek bir yönetici ve şeffaf bir organizasyon yapısı olmalıdır. Yöneticiler ile çalışanlar arasında sağlam bir kültürel bağ kurulmalıdır. Ortak kararlar*

²⁵⁶ Okumuş, a.g.e., s. 331-332.

²⁵⁷ http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Duyurular/Basin_Aciklamalari/241525.10.2002%20BDDK%201.pdf ,(Erişim Tarihi: 16.02.2015).

²⁵⁸ http://www.israf.org/tisva.asp?Menu_ID=6&Sub_ID=10 ,(Erişim Tarihi: 02.02. 2015).

alınmalı ve yeni fikirlere açık olunmalıdır. Çalışanlar kendilerini her zaman geliştirmeli ve eleştirileri kabul ediyor olmalıdır.

5- Projenin sürdürülebilir olması gerekir. Eğer bu sağlanmaz ise mikrokredinin hedef kitlesi olan yoksullara ulaşması engellenmiş olur ve böylece gelişim sağlanamaz. Mikrokredi uygulamalarının devamı için gerekli plan çizelgesi oluşturulmalıdır.

6- Devlet program için üstüne düşen vazifeleri yerine getirmeli ve engel olabilecek her türlü sorunu gidermelidir. Projenin uygulanabilmesi ve gelişebilmesi için en uygun ortak devlet eliyle sağlanmalıdır. Ancak bunları yaparken mikrokredinin uygulama sürecinde fiili olarak yer almaması daha uygundur. Projenin kendi bünyesinde politikalarını belirlemesine imkan tanınmalı ve bağımsız olmalarını engelleyecek yaptırımlardan uzak durulmalıdır. Böylece programın devam etmesinin önü açılmış olacaktır. Daha fazla yoksula hizmet verebilmenin yolu budur.

7- 11.06.2003 tarihinde Diyarbakır'da Mikrokredinin kurucusu Prof.Dr. Muhammed Yunus'un da katılımıyla başlatılan "Türkiye Grameen Mikrokredi Projesi"nin uygulanmasında kredi kullanacaklara, mikrokredinin sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla, verilen mikrokrediye yıllık % 24 hizmet maliyeti eklenerek, 1 yıl süreyle verilen mikrokredilerin haftalık geri ödemelerle tahsil edilmesi esas alınmalıdır. Proje her ülkede benzer şartlarda hizmet vermektedir.

8- Projeye maddi destek verecek hayırseverlere ve kuruluşlara devlet eliyle vergi indirim gibi avantajlı imkanlar tanınmalıdır. Böylece projeye bulunacak kaynak sayısı artırılabilir.

9- Uygulamanın kurumsal bir yapıya dönüşmesi için destek verilmelidir. Mikrokredi programlarının ekonomi ve büyüme için sağlayacağı katkının farkında olunmalıdır.

10- Dünya Bankası'nın Sosyal Riski Azaltmaya yönelik olarak ve yoksullukla mücadele adına Türkiye'ye 2003 yılında ayırmış olduğu yaklaşık 114 milyon doların 75 milyon dolarının mikrokredi programlarında yoksullara verilmesi maksadıyla ayrılmasının doğru bir hareket olduğu bilinmelidir.

11- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu'nda 2003 yılında birikecek olan kaynağın yarısını mikrokredi olarak dağıtılması amacıyla tutulacağına doğru bir uygulama olacağı bilinmelidir.

3.2. TÜRKİYEDEKİ MİKROFİNANS KURULUŞLARI VE MİKROFİNANS UYGULAMALARI

3.2.1. Türkiye'deki Mikrokredi Kuruluşları

3.2.1.1. Türkiye Grameen Mikrokredi Programı (TGMP) ve TİSVA

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde uygulamaya başlayan pilot projenin adı Türkiye Grameen Mikrokredi Programı (TGMP)'dir. Dünya Bankası tarafından verilen 500 milyon Amerikan Doları ve Başbakanlık tarafından 130 milyon Amerikan Doları bütçe ile uygulama hayata geçirilmiştir.²⁵⁹

11 Haziran 2003 günü Yap-İşlet-Devret (YİD) Grameen modelini Türkiye'de uygulamak üzere bir protokol imzalanmıştır. Türkiye Grameen Mikrokredi Programı, 2003 yılının Temmuz ayında Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA) ile Grameen Trust'ın ve Diyarbakır Valiliği'nin işbirliğiyle ilk olarak Diyarbakır'da faaliyete geçmiştir. TGMP ilk kredi dağıtımını 18 Temmuz 2003 günü Diyarbakır'da yapılan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin toplantısında yapmıştır. Bu uygulama Grameen Bank modelinin esaslarını kabul etmiştir. Kâr amacı taşımayan bu mikrokredi uygulamasının asıl amacı yoksulluğu yok edip ortadan kaldırmaktır. Bu amaç doğrultusunda kadınlar başta olmak üzere girişimci bireylere yoksulluktan kurtulup kendilerine bir gelir elde etmeleri için mikrokredi dağıtılmaktadır. Ülkemizin kırsal ve kentsel bölgelerinde yaşayan yoksul kadınların gelir getirici küçük hacimli işlerini desteklemek amacıyla kredi desteği sağlanmaktadır. Bu programın uygulaması, ilgili şehirlerin valilikleri ile Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA) arasında imzalanan protokoller çerçevesinde sağlanmaktadır. TGMP'nin hedef kitle kırsal ya da kentsel bölgelerde yaşamakta olan yoksulun yoksulu kadınlardır. Mikrokrediden yararlanmanın şartı aynı köy veya mahallede yaşayan beş kadından oluşan bir grup oluşturmalarıdır.²⁶⁰

Türkiye Grameen Mikrokredi Programı şubeleri, projeye destek olmak isteyen kişilerin ve devletin desteği ile açılmaktadır. 24.09.2011 tarihinde 54 vilayette faaliyet gösteren 74 şube 41.807 kadına toplam 107.980.195 TL mikrokredi dağıtılmıştır. Bu

---

²⁵⁹ Dündar, a.g.e., s. 24.

²⁶⁰ Aydın, a.g.e., s.104.

kredilerin geri ödeme vadesi gelen kısmı olan 84.251.296,00 TL'si %100 oranda geri ödenmiş, kalan kısmının henüz vadesi gelmediği bildirilmiştir.²⁶¹

TGMP uygulamasının en önemli özelliklerinden birisi yoksul kadınların mikrokrediye başvurmak veya almak için şubelere uğramalarına gerek yoktur. TGMP çalışanları kredi talep eden üyelerin ayaklarına kadar giderek mikrokredi ödemesini evlerinde yaparlar. Evine gittikleri üyelerini herhangi bir maddi zarara uğratmamak adına su dahil hiçbir ikramı kabul etmezler.²⁶² Krediyi alan üyeler ödemelerini haftalık taksitler şeklinde yaparlar. Kazandıkları gelirlere haftanın belirlenen bir gününde ufak meblağlar ile geri öderler. Verilen mikrokredi tutarı ve limiti üyenin, grubun ve kredinin alınmış olduğu TGMP merkezinin performansına ve geri ödeme kabiliyetine göre değişmektedir. Oluşan performans değerine göre kredi limiti azaltılıp artırılabilir.²⁶³

Bu programın üyelerinin motivasyon gücünü ve başarı yüzdesini artırabilmek adına Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA) tarafından TGMP kapsamındaki 10 karar üyelere anlatılır ve ezberletilir. Bu kararlar yoksulların başarıyı yakalayabilmeleri ve kendi ayakları üstünde durmayı sağlayabilmeleri için rehberlik eder. Kılavuz niteliğindeki bu 10 karar şunlardır:²⁶⁴

- 1- *TGMP'nin dört prensibi olan "Disiplin, Birlik, Cesaret, Çok Çalışmak" ilkelerini her zaman takip etmek ve ilerletmek.*
- 2- *Ailelerinin ve kendilerinin refah seviyesini artırmak için en verimli şekilde çalışmak.*
- 3- *Aile nüfusunu mümkün olduğunca az tutarak harcamaları en aza indirmek ve kendi sağlıklarına dikkat etmek.*
- 4- *Ekilebilir arazileri olduğu takdirde, uzun yıllar kendi yetiştirdikleri sebzeleri yemek ve ihtiyaç fazlasını satmak.*
- 5- *Çocukları eğitmek ve onların eğitimi için gereken parayı kazanmak.*
- 6- *Her zaman birbirlerinin yardımı için hazırlıklı olmak. Grup üyelerinden herhangi biri ödemede zorlanır ise, hep birlikte ona yardımcı olmak.*
- 7- *Mikrokredi merkezlerinden birinde aksaklık ve disiplinsizlik varsa, oraya giderek durumu düzeltmek.*

²⁶¹ <http://www.tgmp.net/finansal.html> ,(Erişim Tarihi: 29.03.2015).

²⁶² TİSVA, **10000'inci Üyeye Mikrokredi**, Türkiye İsrافی Önleme Vakfı Yayınları, Ankara, s. 8.

²⁶³ Aydın, a.g.e., s.105-106.

²⁶⁴ TİSVA, **Mikrokredi Eğitim Rehberi**, Ankara: Türkiye İsrافی Önleme Vakfı Yayınları, 2004, s. 33-34.

8- Yardımlaşmayı sürdürerek birbirlerine destek olmak ve kimseye haksızlık etmeyerek başkalarının da kendilerine haksızlık etmesine izin vermemek.

9- Çocukları ve çevreyi her zaman temiz tutmak.

10- Sürekli olarak işleri ilerletmenin yollarını araştırarak, meydana gelebilecek korku ve endişeleri yok etmek.

Aynı zamanda belirtilen bu 10 karar, Bangladeş'te kurulan Grameen Bankası'na ait 16 prensibin TGMP'ye göre uyarlanmış şeklidir. Çünkü Grameen Bankası'nın amacı sadece yoksullukla mücadele için kredi sağlamak değil, toplumun insani gelişimine ve hayatlarına da katkı sağlayabilmektir.²⁶⁵

TGMP tarafından dağıtılan mikrokredi tutarı ilk yıl için 100 ile 700 TL arasında değişiklik göstermektedir. Yapılacak işin niteliğine göre başlangıç olarak ilk yıl en az 100 TL ve en fazla da 700 TL mikrokredi verilebilmektedir. Bu miktar Bangladeş'teki Grameen Bankasında ise 38 dolar karşılığı Taka, ABD'de ise 1.200 dolar olarak uygulanmaktadır. Türkiye'de "Sermaye Birikimi Merdiveni" modeli uygulanarak ilk yıl mikrokredi almış ve taksitlerini zamanında eksiksiz tamamlamış üyelerin kredi tutarı maksimum yıllık 1.000 TL'ye kadar artırılmaktadır. TGMP üyeleri arasında 2003 yılında işe başlayıp, 2008 yılında işlerini düzenli olarak ilerlettiği için 5.000 TL kredi kullanmış yoksul kadınlar bulunmaktadır.²⁶⁶

TGMP sistemi üyelerinden verdiği mikrokredi karşılığında faiz almamaktadır. Ancak mikrokredi uygulamasının devam edebilmesi, daha fazla yoksula ulaşabilmesi ve sistemin işletme maliyetlerinin karşılanabilmesi için verilen kredinin % 15 'ini hizmet bedeli adı altında tahsil etmektedir. Alınan bu hizmet bedeli enflasyonun düşmesiyle aşağı yönlü revize edilebilmektedir.²⁶⁷

3.2.1.1.1.TGMP Finansman Kaynakları

TGMP finansman kaynağını hayırsever bireylerin bağışları, çeşitli devlet kurumlarının hibeleri ve bazı özel kuruluşların bağışları oluşturmaktadır. TİSVA, il özel idareleri gibi kamu kuruluşlarının kamu fonu destekleri ile çeşitli vakıf, şirket ve şahısların bağışlarını TGMP'ye aktarır, toplanan bu kaynak TGMP tarafından özel fonlar hesabı altında takip edilmektedir.²⁶⁸

²⁶⁵ Adaman ve Bulut, a.g.e., s. 47.

²⁶⁶ TİSVA, a.g.e., s. 8.

²⁶⁷ TİSVA, *Mikrokredi Eğitim Rehberi*, 2004, s. 29.

²⁶⁸ TİSVA, Mikrokredi Merkezi – TGMP, *Yasal Mali Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu*, s. 8.

04.03.2005 tarih ve 25745 sayılı Resim Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 5302 sayılı “İl Özel İdaresi Kanunu”nun 6.maddesine göre il özel idarelerine yoksullara mikrokredi verilmesi görev ve sorumluluğu getirilmiştir. Buna göre 2008 yılından 05.05.2011 tarihine kadar Gaziantep, Batman, Bursa, Kahramanmaraş, Mardin, Erzincan, Şanlıurfa, Malatya, Manisa, Niğde, Aydın, Amasya, Eskişehir, Muğla, Isparta, Rize, Sivas, Yozgat, Samsun, Tokat, Hatay, Çankırı, Elazığ, Bilecik, Burdur, Aksaray, Trabzon, Bingöl, Zonguldak, Çorum, Balıkesir, Kırşehir, Şırnak, Kırıkkale, Iğdır, Bitlis, Sinop ve Denizli il özel idareleri olmak üzere toplam 38 il özel idaresi tarafından TGMP’ye toplam 9.860.210,00 TL bağışta bulunulmuştur. 05.05.2011 tarihi itibarıyla en çok bağışta bulunan kişi ve kurumlar arasında 1.250.000,00 TL bağışla Gaziantep İl Özel İdaresi Fonu birinci, 1.100.935,00 TL bağışla Kahramanmaraş İl Özel İdaresi Fonu ikinci, 1.021.425,00 TL bağışla Diyarbakır Valiliği üçüncü sırada yer almaktadır. TGMP’ye Diyarbakır Valiliği’nin yanı sıra bazı il belediyeleri ve valilikler gibi kamu kurumları tarafından, Hüsnü Özyeğin ve Tevfik Öz gibi gerçek kişiler, Açık Toplum Enstitüsü gibi sivil toplum kuruluşları, Whole Planet, HSBC Bank ve Citi Foundation gibi özel kuruluşlar tarafından da bağışta bulunulmaktadır.²⁶⁹Abdul Latif Jameel (ALJ) Vakfı ve Grameen Vakfı ABD arasındaki ortak bir girişim olan Grameen-Jameel 2010 yılında Türkiye’nin lider mikrokredi kuruluşları olan TGMP ve MAYA ile anlaşma yaparak kredi ve teknik yardım desteği sağlamaya başlamıştır.²⁷⁰

Türkiye Grameen Mikrokredi Programı’nın her grup üyesi isteğe bağlı gönüllü olarak haftalık 1 TL ödemede bulunurlar. Toplanan bu para mikrokredi finansmanı olarak kullanılabilir. Gönüllülerden toplanan bu fon, yeni üyelerin ilk altı ayı geçmesi şartıyla, üyelerin talepleri doğrultusunda istedikleri zaman iade edilmektedir. Yoksulların tasarruf bilincinin geliştirilmesi ve tasarruf alışkanlığının kazandırılması amacıyla gönüllü tasarrufta bulunmaları teşvik edilmekte ve TGMP, tasarruf bakiyesi üzerinden % 10 oranında yıllık nema ödemesi uygulamaktadır.²⁷¹

3.2.1.1.2. TGMP Mikrokredi Çeşitleri

TGMP’nin ihtiyacın çeşidine göre dağıttığı altı mikrokredi çeşidi bulunmaktadır. Bu mikrokredi türleri her çeşit yoksul bireye sunulan temel kredi, sözleşmeli kredi,

²⁶⁹ Aydın, a.g.e., s.111

²⁷⁰ Grameen-Jameel, *25 Ağustos 2010 tarihli Basın Bülteni*.

²⁷¹ TİSVA, *TGMP 31.12.2009 Bağımsız Denetçi Raporu*, s. 8.

girişimci kredisi, mücadeleci vatandaş kredisi, çiftçiler için mikrosera kredisi ve kırsal bölgedeki yoksullar için hayvancılık kredisidir. Bu krediler ihtiyaç sahibinin talebine göre farklı krediler olarak sunulmaktadır.

3.2.1.2. Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV)

Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV), 1986 yılında dar gelirli kadınların yaşam kalitelerini ve ekonomik durumlarını iyileştirmelerine yardımcı olmak amacıyla kurulan ve kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum örgütüdür. KEDV, ekonomik açıdan gelir sıkıntısı çeken kadınların yoksullukla başa çıkmalarındaki uzmanlıklarına, bu yöndeki inançlarına güvenmekte ve onlarla ortak olarak programı yürütmekte, tüm projelerini onların fikirleriyle geliştirmekte, yerel yönetimler ve toplumdaki diğer aktörlerle işbirliği içerisinde yapmaktadır.²⁷² 29.01.2001 tarihli, 2001-2009 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla kamu yararına kuruluş statüsü bulunmaktadır. İstanbul'daki yoksul semtlerde, 1999 depreminden zarar gören bölgelerde ve Güneydoğu Anadolu'da faaliyet göstermektedir. KEDV aynı zamanda Türkiye'den her noktasından gelecek talepler doğrultusunda eğitim ve danışmalık hizmeti de vermektedir. Kadınların toplum içerisindeki konumunu yüceltecek ortamlar sağlamak ve onların çocukları için eğitim fırsatı oluşturmak için çalışmalar yapar. Kırsal bölgelerdeki kadın gruplarına yönelik ekonomik gelişim programları sunar ve bu gruplara özel Kadın ve Çocuk Merkezleri kurarak erken çocukluk eğitim hizmetleri sunmaları için destek verir. Bu program dahilinde her yıl 3000 çocuk ve kadına eğitim ve diğer gelişim programları üzerine seminerler düzenlemektedir.²⁷² Çalışma İlkeleri:²⁷³

- Yoksul kadınların yaşadıkları tecrübelerine, yoksulluktan kurtulma yolundaki yaratıcı fikirlerine ve onların ayakta durmak için olan inançlarına inanır. Yoksullukla mücadele üzerindeki sorumluluk üstlenme haklarını kabul eder.

- Kadınların sahip olduğu tüm değerlere saygı duyar, toplumda yabancılaşma eğilimlerini ortadan kaldırır.

- Merkezi ve yerel yönetimler, üniversiteler, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yaparak kadınların sosyal, ekonomik ve politik karar verme haklarının olduğunu savunur.

- Tüm uygulamalarını yoksul kadınların ve çevrelerinin sinerjisiyle geliştirir.

²⁷² <http://www.kedv.org.tr/hakkimizda/>, (Erişim Tarihi: 11.04.2015).

²⁷³ <http://www.kedv.org.tr/hakkimizda/>, (Erişim Tarihi: 11.04.2015).

3.2.1.3. NAHİL

NAHİL, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı'nın (KEDV) iktisadi işletmesi olarak 2003 yılında kurulmuştur. Dar gelirli yoksul üretici kadınların ürettikleri ürünlerini pazarlayarak söz konusu kadınlara sürdürülebilir gelir kaynakları kazandırmak amacıyla kurulmuştur. Nahıl Dükkân'ın yapmış olduğu satışlardan elde ettiği gelirleri KEDV desteğiyle açılan 23 Kadın ve Çocuk Merkezi'nde okul öncesi eğitim hizmetlerinin verilmesinde, yoksul semtlerde yeni çocuk yuvalarının açılmasında ve girişimci dar gelirli kadınlara yeni ürünler geliştirme ve pazarlama alanında kullanmaktadır.

Nahıl, kadın üreticilere ve "Kadın ve Çocuk Merkezleri" ne yapmış olduğu destekle kadınların iş hayatında varlıklarını sürdürmelerine yardımcı olmakla birlikte onların kendilerine güvenen, üretken bireyler olarak toplumda yer almalarını amaçlamaktadır. Nahıl, üretici kadınlar ile müşteriler arasında bir köprü görevi yaptığı gibi bağış olarak gönderilen ikinci el giysi, her türlü aksesuar ve kitap da satışa sunmaktadır. Nahıl İstanbul ve 2008 yılında açılan Nahıl Mardin Dükkânları ile dar gelirli kadın üreticilerin ürünlerini hem kurumsal hem de bireysel müşterilerle buluşturarak " Üreten Kadının İş Ortağı" olmaya devam etmektedir.²⁷⁴

3.2.1.4. MAYA

2002 yılında Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı'nın (KEDV) bir iktisadi işletmesi olarak MAYA kurulmuştur. Türkiye'nin ilk mikrokredi kurumu olma özelliği taşır. Amacı, dar gelirli kadınların yaptıkları küçük çaplı işlerini geliştirebilmeleri ve ekonomik hayatta yerlerini alabilmeleri için küçük miktarlarda borç para vermektir. Merkezi İstanbul olan MAYA, 1999 depreminden en çok zarar gören ilimiz Kocaeli'nde başlamış, daha sonra İstanbul, Düzce, Sakarya ve Eskişehir'de faaliyet göstermiştir. Şu an Kocaeli, Sakarya ve Eskişehir'de faaliyetlerine devam eden Maya, bugüne kadar 12.000'den fazla üyesine toplam 11 milyon TL kredi desteği vermiştir.²⁷⁵

²⁷⁴<http://www.nahil.com.tr/hakimizda.aspx>, (Erişim Tarihi 11.04.2015).

²⁷⁵<http://www.kedv.org.tr/maya/>. (Erişim Tarihi: 11.04.2015).

3.2.1.4.1. MAYA'nın Hedef Kitlesi

MAYA kendi işini yapan ya da yapmak isteyen kadınlara borç para sağlamaktadır. Onların fikirlerinin hayata geçirilmesi ve mali sistemde yer alabilmeleri için sermaye sağlar. Kısıtlı gelire sahip olan kadın mikro girişimciler aldıkları maddi destek ile %66 ticaret, %26 üretim ve %8 hizmet sektörlerinde faaliyet göstermektedirler. Bu sektörler içerisinde küçük yiyecek işleri, evden satış, giysi dikişi/tamiri, el işleri ve kuaförlük yer alır. Yapılan işlerin büyük kısmı evden idare edilmekte olup, geri kalanlar da semt pazarlarında, sokak tezgahlarında ya da kendilerine ait olan veya kiraladıkları küçük dükkanlarda çalışmaktadırlar. Kadın girişimciler yaptıkları işlerin karşılığını aldığı anda daha çok çalışmakta ve yeni fikirler edinmektedir. Projeden yararlanan girişimci kadınlar, iş alanlarını geliştirmek, sabit varlıklar satın almak ya da işletme maliyetleri için finansmana ihtiyaç duymaktadırlar. Ulaşılabilir kredi kaynakları, ürün için kredi veren ve toptancılar ya da bankalar tarafından kayıtlı işlere verilen ya da 2 kefile verilen 1000TL ve üzerindeki ihtiyaç/tüketici kredilerinden oluşmaktadır. Oysa mikro girişimcilerin %80 gibi büyük kısmı herhangi bir yere kayıtlı değildir ya da kefil bulamamaktadırlar. Buldukları ekonomik durum onları kısıtlamaktadır.²⁷⁶

Maya, mikrokredi kuruluşlarına finansman desteği veren uluslararası kuruluşlarla işbirliği yaparak teknik ve mali destek sağlamaktadır. Ayrıca HSBC Türkiye'nin Türkiye'deki mikrokredi kuruluşlarına sağladığı kredi imkânından da faydalanabilmektedir. Verilen mikrokredilerden elde edilen gelir ile Maya'nın operasyon giderleri karşılanmaktadır.²⁷⁷

---

²⁷⁶ <http://www.kedv.org.tr/maya/mayanin-hedef-kitlesi/>, (Erişim Tarihi: 11.04.2015).

²⁷⁷ Aydın, a.g.e., s.120.

Maya'nın tarihçesi aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3 - Maya'nın Tarihçe Tablosu

1995-1997	Mikrokredi pilot projesinin uygulanması
Aralık 2000	İlk pazar araştırmasının yapılması ve iş planının oluşturulması
Ocak 2002	İkinci pazar araştırmasının yapılması
Haziran 2002	Maya'nın resmi kuruluşu
Ağustos 2002	Koceli'nde ilk kredilerin verilmesi
Haziran 2003	İstanbul'da ilk kredilerin verilmesi
Ağustos-Eylül 2003	Microsave Afrika yöntemiyle pazar araştırma yapılması
Kasım 2003	İlk bireysel kredinin verilmesi
Ağustos 2004	Düzce'de ilk kredilerin verilmesi
Kasım 2005	Sakarya'da ilk kredilerin verilmesi
Ocak 2008	Yeni YBS sistemine geçilmesi
Mart 2008	HSBC ile kredi sözleşmesinin yapılması
2009	Kartal Belediyesi ile işbirliği protokolü imzalanması
Mart 2010	Grameen-Jameel ile işbirliği protokolü imzalanması
Mart 2010	Eskişehir Belediyesi ile işbirliği protokolü imzalanması
Temmuz 2010	Eskişehir'de ilk kredilerin verilmesi

Kaynak: <http://www.kedv.org.tr/maya/borc-verme-metodolojisi/>

3.2.1.4.2.Borç Verme Metodolojisi

MAYA, bankaların koyduğu koşulları sağlayamayan, verecek teminatları olmayan, finansal sisteme erişemeyen ve mali yapıda yer almak isteyen dar gelirli kadınları hedef kitlesi olarak belirlemiştir. Teminat olarak kadınlar arasındaki dayanışmayı sunan "Dayanışma Grupları"na kredi vermektedir. Bu oluşturulan Dayanışma Gruplarında her bir üye kendi borcunun yanında tüm üyelerin borcunun da sorumluluğunu alır. Böylece Mayabu sosyal teminat ile riskini azaltır. Ayrıca bu uygulama ile kadınların sorunlarını paylaşmaları ve birbirlerine destek olmaları için bir zemin sağlayarak toplum içindeki dayanışma oluşturulur. Maya, dar gelirli kadınların kredi ve girişimcilikle ilgili temel bilgileri edinmeleri ve daha bilinçli kredi kullanıcıları olabilmeleri için, kredi öncesinde kadınlara eğitim de vermektedir. Maya'nın kredilerinin koşulları şu şekildedir:²⁷⁸

- Dayanışma Grupları en az 3 en fazla 5 kadından oluşmaktadır. Krediler gruptaki yoksul girişimci kadınlara verilmektedir.

²⁷⁸<http://www.kedv.org.tr/maya/borc-verme-metodolojisi/>, (Erişim Tarihi: 11.04.2015).

- Verilen ilk desteğin miktarı en az 100 TL, en fazla 800TL'dir. Miktar bu iki rakam arasında değişebilmektedir.
- Geri ödemeler haftalık taksitler şeklinde ve en fazla 12 ay vadeye kadar yapılmaktadır.
- Projenin faaliyet giderleri ve sürdürülebilir olması için miktara göre değişen bir hizmet bedeli alınmaktadır.
- İlk aldıkları krediyi düzenli bir şekilde ödeyerek, kurduğu ya da geliştirdiği işinde başarılı olanlar ikinci bir kredi talebinde bulunabilmektedir. Yeni kredinin miktarı üst sınırı aşmamak kaydı ile bir önceki krediden %25 daha fazla olabilir.

3.2.1.4.3.MAYA Mikrokredi Çeşitleri

Maya'da kadınlardan oluşan üyelerine 3 çeşit mikrokredi hizmeti sunmaktadır. Kredinin çeşidine göre verilecek kredi ve geri ödeme süresi değişebilmektedir. Maya tarafından verilen mikrokredi çeşitleri şunlardır.²⁷⁹

1. *MayaBiz Dayanışma Grupları Kredisi*
2. *MayaBen Bireysel Kredi*
3. *MayaAile İhtiyaç Kredisi*

Maya sahip olduğu fonlarının enflasyon karşısında değer kaybetmemesi ve çeşitli hizmet maliyetlerini karşılayabilmek amacıyla vade farkı talep etmektedir. Kredinin çeşidine ve geri ödeme vadesine göre değişen bu vade farkı aylık taksitlere eklenebildiği gibi kredi kullandırma safhasında da alınabilmektedir.²⁸⁰

3.2.1.4.3.1. MayaBiz Dayanışma Grupları Kredisi

"*Dayanışma Grupları*"na verilen bu kredi türünde, her üyenin gruptaki diğer üyelerin borcundan da sorumlu olduğu "*Grup Baskısı Modeli*" uygulanmaktadır. Bu modelin amacı oluşturulan bu sosyal teminat ile oluşabilecek riski en aza indirmek, kadınların sorunlarını paylaşmasını sağlamak ve birbirlerine sorunlar karşısında destek olmalarını sağlamaktır. Bu sayede toplum içindeki dayanışma oluşumu artmaktadır.²⁸¹

²⁷⁹ Aydın, a.g.e, s.121.

²⁸⁰ <http://www.kadingirisimidestek.blogcu.com/Maya+Kredisi> , (Erişim Tarihi: 17.04.2015).

²⁸¹ Okumuş, a.g.e., s. 333-334.

“MayaBiz Dayanışma Grupları Kredisi”nin koşulları şu şekildedir.²⁸²

- 1- En az 3 en fazla 10 kadından oluşturulan “Dayanışma Grupları”na kredi verilmektedir. Grup üyelerinin birbirini tanması ve güvenmesi önemlidir.
- 2- Verilen ilk desteğin miktarı 100 TL ile 900 TL arasında değişmektedir.
- 3- En az 3 ay ve en fazla 12 ay vadeli olarak verilen kredilerin geri ödemesi üyenin belirlediği günlerde aylık taksitler şeklinde yapılmaktadır.
- 4- Üyeler kredinin sona ermesinden sonra geri almak üzere, alacakları kredinin onda birini grubun tasarruf hesabına aktarmaktadır. Borcunu bitirdikten sonra acil ihtiyaçları için önceden yaptığı bu yatırımı kullanabilmektedir.

3.2.1.4.3.2. MayaBen Bireysel Kredi

Mayanın bu kredi türü, daha yüksek miktarda bir krediye ihtiyacı olan veya grup kuramadığı için grup kredisi alamayan kadınlara bireysel olarak kredi almalarını sağlar. Bu bireysel krediyi “Dayanışma Grupları Kredisi” kullanırken karşılaştığı bir iş fırsatını kaçırmak istemeyen ve bunun için ek kredi desteğine ihtiyacı olan Maya üyeleri de alabilme şansına sahiptirler.²⁸³

“MayaBen Bireysel Kredi”nin koşulları şu şekildedir.²⁸⁴

- 1- Teminat olarak bordrolu kefil, altın veya döviz, bazı durumlarda da makine rehin olarak alınabilmektedir. Grup kredisi kullanırken bireysel kredi almak isteyen üyelere diğer grup üyeleri kefil olabilirler ya da diğer teminatlardan birini verebilirler.
- 2- Kredi tutarı en az 100 TL, en fazla 2.000 TL’dir. Geri ödeme kapasiteleri uygun olan eski üyeler için kredi tutarı 2.500 TL’ye kadar çıkarılabilmektedir.
- 3- Krediler 3-12 ay vadeli olup, ödemeler aylık olarak yapılmaktadır.

3.2.1.4.3.3. MayaAile İhtiyaç Kredisi

Maya kredisi kullanan üyelerin işleri dışındaki bir ihtiyacından dolayı kullandırılan kredi türüdür. “MayaAile İhtiyaç Kredisi”nin şartları şunlardır.²⁸⁵

²⁸² <http://www.kedv.org.tr/index.php?page=maya> , (Erişim Tarihi:15.04.2015).

²⁸³ Aydın, a.g.e., s.123.

²⁸⁴ KEDV, a.g.r., s. 8-9.

²⁸⁵ KEDV, a.g.r., s. 9.

1- Güvence olarak muteber bir kefil, kıymetli maden veya nakit para talep edilebilir. Grup kredisi kullanırken "ihtiyaç kredisi" almak isteyen üyeler diğer grup üyelerini de kefil olarak göstererek kredi çekebilirler.

2- Tüm grup üyelerinin "ihtiyaç kredisi" almak isteyen üyenin kredisini onaylaması gerekmektedir.

3- Aynı anda birden fazla grup üyesi "ihtiyaç kredisi" kullanamazlar.

4- Verilecek miktar 100 TL ile 500 TL arasında işin niteliğine göre değişmektedir.

5- En az 2 ay en fazla 6 ay vadeli kredilerin geri ödemesi aylık taksitler şeklinde yapılmaktadır.

3.2.1.5. Kadın Kooperatifleri

Kadın Kooperatifleri, kadınların kendi ihtiyaçları doğrultusunda kendilerine özel hizmetler geliştirmek için kurdukları yapıdır.2000 senesinde başlayan bu hareket kadınların kendileri için kalıcı hizmetler yaratabilmelerine, önceliklerini ve ihtiyaçlarını karşılayabilmelerine, kadınları ekonomik ve sosyal açıdan güçlendirmesine olanak tanımıştır. 2001 yılında Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı ve vakfa bağlı kadın grupları, yoksul kadınların ihtiyaçlarına yönelik olarak kooperatifleşme modelini belirleyerek ilk kadın kooperatifini kurmuştur. Aynı zamanda Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı bu kooperatifleşme girişimleri üzerindeki deneyimlerini derleyerek Kadınlar için Kooperatif El Kitabı'nı hazırladı. Kadın Kooperatifleri her geçen gün yeni deneyimler edinirken, bu hareketin daha sağlıklı gelişmesinde kooperatifler arasındaki bilgi ve deneyim paylaşımının ne kadar önemli olduğu görüldü. Akabinde 2008 yılında ülkemizde faaliyet gösteren tüm Kadın Kooperatifleri toplanarak, Kadın Kooperatifleri İletişim Ağı'nı kurdular.²⁸⁶ Bu iletişim ağının esas amacı, kadın kooperatifleri arasındaki her türlü bilgi ve tecrübe paylaşımını sağlamak, iletişim gücünü artırmak, ekonomik girişimlerini geliştirmek ve ortak hedefleri için birlik olmalarını sağlamaktır. İlkeleri şu şekilde sıralanmıştır. ²⁸⁷İlkeleri:

- Kapsayıcılık
- Şeffaflık
- Hesap verebilirlik
- Katılımcılık

²⁸⁶ http://www.kadinkooperatifleri.org/koop/index.php?option=com_content&view=article&id=44&Itemid=115 ,(Erişim Tarihi: 11.04.2015).

²⁸⁷ http://www.kadinkooperatifleri.org/koop/index.php?option=com_content&view=article&id=48&Itemid=54 ,(Erişim Tarihi: 11.04.2015).

- Farklılıklara saygılı olmak
- Bağımsız bir kadın hareketi perspektifini paylaşmak

3.2.1.6. Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG) ve HSBC İşbirliği

2002 yılında kurulan ve bir sivil toplum kuruluşu olan Toplum Gönüllüleri Vakfı'nın kuruluş amacı, gençlerin enerjisini toplumsal faydaya dönüştürerek gençlerin öncülüğünde ve yetişkinlerin rehberliğinde toplumsal barış, dayanışma ve değişimi sağlamaktır. Gençlerin pozitif enerjisi ile yetişkin bireylerin tecrübesi bir araya getirilerek belirlenen ihtiyaçlara göre sosyal sorumluluk projeleri hayata geçirilmektedir. Gönüllü gençler bu projeler ile kişisel gelişimlerini tamamlayarak toplum için faydalı birer birey olurlar.²⁸⁸

Toplum Gönüllüleri Vakfı'nı mikrokredi uygulaması HSBC Bankası'nın desteği ile "Mikrokredi-Küçük Destek Büyük Çözüm Projesi" adıyla 2006 yılı Ekim ayında Samsun 19 Mayıs Üniversitesi Toplum Gönüllüsü gençler tarafından pilot olarak Samsun 19 Mayıs ilçesine bağlı Engiz Köyü'nde uygulanmaya başlamıştır. Toplum Gönüllüsü gençler bir araya gelerek belirlenen ihtiyaç sahiplerine mikrokredi desteği verir. Yoksulların ticari faaliyetlerde bulunmalarına ve gelir elde etmelerine sağladıkları katkı ile yoksullukla mücadele konusunda önemli bir projeyi hayata geçirmişlerdir. Toplum Gönüllüleri'nden bir grup genç Bangladeş'e giderek oradaki mikrokredi uygulamasını yerinde inceleme imkanı bulmuş, mikrokredi verilmesi ve kredi takibi sürecini yürütebilmeleri için eğitim almışlardır. Mikrokredi sürecinin tamamının Toplum Gönüllüsü gençler tarafından uygulanması "Mikrokredi-Küçük Destek Büyük Çözüm Projesi"nin dünyadaki diğer mikrokredi projelerinden farklı yönü olmuştur.²⁸⁹ En az 100 TL, en çok 700 TL olarak verilen mikrokredinin geri ödeme tablosu 15 günde bir ödemeli olarak şöyle hazırlanmıştır.²⁹⁰

- 100 TL için, 15 günde bir, 5 TL,
- 200 TL için, 15 günde bir, 10 TL,
- 300 TL için, 15 günde bir, 15 TL,
- 400 TL için, 15 günde bir, 20 TL,
- 500 TL için, 15 günde bir, 25 TL,
- 600 TL için, 15 günde bir, 30 TL,

²⁸⁸ Toplum Gönüllüleri Vakfı, **2010 yılı Faaliyet Raporu**, s. 2.

²⁸⁹ Toplum Gönüllüleri Vakfı, **2006 yılı Faaliyet Raporu**, s. 29.

²⁹⁰ Aydın, a.g.e., s.129.

- 700 TL için, 15 günde bir, 35 TL,

Kredinin geri ödemesi üzerinden %15 oranında vade farkı alınmakta ve ilk ay ödemesiz olmak üzere 13 aylık vadede 15 günde bir ve 23 eşit taksitte tahsil edilmektedir. Yani 100 TL kredinin geri ödemesi 115 TL olarak alınmaktadır. İhtiyaç sahibi ilk aldığı krediyi gecikmesiz bir şekilde geri öderse ikinci krediyi aynı şartlarda 1.500 TL olarak alabilmektedir.²⁹¹

Bu mikrokredi programı kapsamında 2008 Ocak itibarıyla Samsun ilinde 50 erkek ve 21 kadından oluşan 71 kişilik 19 grup oluşturulmuş ve toplam 46.100 TL kredi dağıtılmıştır. Aynı yıl bu proje ile Kütahya'da 45 kişiye toplam 31.500 TL, İzmir'de 3 kişiye toplam 1.700 TL mikrokredi verilmiştir. 2006-2008 yılları arasında sadece Samsun, Kütahya ve İzmir illerinde toplam 119 kişiye 79.300,00 TL mikrokredi kullanılmış ve geri ödemeleri bitene kadar başka kredi kullanılmamıştır.²⁹²

HSBC "Mikrokredi ile Topluma Destek Projesi" adını verdiği mikrokredi faaliyetlerini 2006 yılı sonundan itibaren Toplum Gönüllüleri Vakfı ve Türkiye İsrافی Önlleme Vakfı'na, 2008 yılı başından itibaren de Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı'na maddi destek sağlayarak hayata geçirmiştir. HSBC, mikrokredi konusundaki ilkelerini şu şekilde açıklamıştır:²⁹³

- 1- Sadece bağımsız denetimden geçmiş sivil toplum kuruluşlarına mikrokredi tahsisinde bulunmak ve STK'ların bu alanda gelişimine yardımcı olmak,
- 2- Mikrokredi sisteminin sürekliliğini sağlamak,
- 3- Mikrokredinin üç eşit parça halinde, kentsel ve kırsal yerleşimler ile üniversite mezunu gençlere tahsisini sağlamak,
- 4- Mikrokredi çalışmalarına uluslararası tecrübe ve bilginin yanı sıra kaynak da sağlayarak liderlik yapmak.

3.2.1.7. İçel El Sanatları ve Eğitim Vakfı (İÇEV) Mikrokredi Uygulaması

10 Mart 1998 tarihindeki 23282 sayılı resmi gazetede yürürlüğe giren ve "T.C.Mersin Asliye Hukuk Mahkemesi"nin 1997/925 sayılı kararı ile kurulan İçel El

²⁹¹ Karabulut, a.g.e.,s. 136.

²⁹² Toplum Gönüllüleri Vakfı, **2008 yılı Faaliyet Raporu**, s. 31.

²⁹³ HSBC, **9 Ocak 2008 tarihli Basın Bülteni**, s. 2.

Sanatları ve Eğitim Vakfı (İÇEV), 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 6. maddesi gereğince, Mersin İl Özel İdaresi-İçel El Sanatları ve Eğitim Vakfı (İÇEV) işbirliği ile Mersin ilinde mikrokredi uygulaması yürütülmektedir. Bu proje Mersin İl Genel Meclisi'nin 23.05.2007 tarih ve 216 sayılı kararına istinaden Mersin İl Özel İdaresi ile İÇEV Vakfı arasında imzalanan protokol ile faaliyetlerine başlamıştır.2008 yılında yeni bir protokol yürürlüğe sokularak önceki anlaşma hükmünü kaybetmiştir. Yeni protokole göre ihtiyaç duyulan krediyi vermek, mikrokredi kullanan bireylerin ürettikleri ürünlerin pazarlanabileceği il ve ilçe merkezlerinde satış alanlarının açılmasını sağlamak idarenin sorumluluğundadır. Vakfın diğer sorumlulukları arasında "İl Özel İdaresi İş Geliştirme Merkezi (ÖZİŞGEM)" kurmak, her türlü kurum ve kuruluşlardan bağış kabul etmek, mikrokredinin ihtiyaç sahiplerine ulaşmasını ve geri ödemesini sağlamak, mesleki eğitimleri ve satışları organize etmek, kurulacak ÖZİŞGEM'leri yönetmek ve proje ekibi toplantılarını organize etmek yer almaktadır.²⁹⁴

2007 yılında ilk kez dağıtılan ve "Yoksullar İçin Mikrokredi Projesi-(YİMİK)" adı verilen proje için Mersin İl Özel İdaresi tarafından 2007 yılında 150.000,00 TL ve 2008 yılında 100.000,00 TL olmak üzere 2010 yılı sonuna kadar toplam 450.000,00 TL kaynak aktarılmıştır.²⁹⁵

Bu projenin ürünü olan mikrokrediden faydalanmak isteyen yoksulların taşınması gerekli özellikler şöyle sıralanmıştır:²⁹⁶

- 1- Yoksul olmak,
- 2- Bir iş fikrine sahip olmak,
- 3- 5 kişiden oluşan bir grup oluşturmak,
- 4- Kredi almadan önce 5 gün süreli eğitime katılmış olmak,
- 5- Düzenli bir işe sahip olmamak,
- 6- Sosyal güvencesi olmamak,
- 7- Yıllık geliri 2.000 TL'nin altında olmak,
- 8- Adına kayıtlı 5 dönümden fazla gayrimenkulü olmamak,
- 9- Kendisine ait bir işyeri bulunmamak.

---

²⁹⁴ Aydın, a.g.e., s.131-132.

²⁹⁵ Mersin İl Özel İdaresi, Mali İşler Daire Başkanlığı Strateji Geliştirme Müdürlüğü, **2010 yılı Faaliyet Raporu**, Mart 2011, s. 92.

²⁹⁶ Neriman Açıkalın, "Toplumsal Değişim Projesi Olarak Mikrokredi Uygulaması: Mersin Örneği", **Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu: Deneyimler ve Yeni Fikirler Bildiriler Kitabı**, Mahmut Kardeş (ed.), SYDGM Yayınları, Mayıs 2011, cilt 1, Ankara, s. 604-605.

Tahsis edilecek kredinin tutarı yapılacak işin niteliğine göre 500 TL ile 1000 TL arasında değişebilmektedir. Geri ödeme vadesi 52 hafta olarak belirlenmiştir. Aldığı ilk krediyi sorunsuz ödeyen yoksullar, yeni alacakları kredi miktarını 1500 TL olarak artırabilmektedir.²⁹⁷

3.2.1.8. TEB, GYİAD ve UNDP İşbirliği

2007 yılında Ankara ve Bursa pilot bölge olarak seçilerek Türk Ekonomi Bankası (TEB), Genç Yönetici ve İşadamları Derneği(GYİAD) ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) işbirliği ile uygulamaya başlayan projeye “Altın Bilezik Mikrokredi Projesi” adı verilmiştir. Bu programın amacı Türkiye’deki 18-35 yaşları arasındaki gençlere ulaşabilmek, kendi işyerini kurmak veya mevcut işini geliştirmek isteyen genç girişimcilere destek olmaktır. Proje mikrokredi önceliğini meslek lisesi ve meslek yüksekokulu mezunlarına ve kadın girişimcilere vermektedir.²⁹⁸

“Altın Bilezik Mikrokredi Projesi” ile Türkiye’de üretim oranını artırmak ve girişimcilere fırsatlar verilmesi hedeflenmektedir. Bu amaçla TEB projeye 59.530,00 TL bağış yapmıştır. İki yıl devam eden uygulama küresel kriz nedeniyle durdurulmuştur.²⁹⁹

3.2.1.9. Avrupa Birliği Destekli SELP I ve SELP II Programı

Avrupa Birliği ile Alman Kalkınma Bankası (KfW-Kreditanstalt für Wiederaufbau) arasında 2004 yılında yapılan işbirliği Türkiye’nin gelişmesi için bu mikrokredi programı hizmete açılmıştır. Türkiye’de uygulamaya konulan bu projede kredi dağıtımı için Finansbank, Türk Ekonomi Bankası (TEB) ve Dışbank (Fortisbank) belirlenmiştir. “Küçük İşletmeler Kredi Programı (SELP-Small Enterprises Loan Programme)” adı verilen projenin uygulanması için pilot iller olarak İzmir, Gaziantep ve Kocaeli ele alınmıştır. Küçük ve orta boy büyüklüğündeki işletmelerin işlerini yürütmesi ve işyerlerini yenilemesi için mikrokredi dağıtılmıştır. Projeden yararlanan işletmeler, 30.000 Euro’ya kadar aldıkları kredileri 6 ay ödemesiz ve 36 ay vadede geri ödeyerek makul bir kaynak bulmuşlardır.³⁰⁰

²⁹⁷ Açıklan, a.g.m., s. 605.

²⁹⁸ Türk Ekonomi Bankası A.Ş., **2007 yılı Faaliyet Raporu**, s. 20.

²⁹⁹ Türk Ekonomi Bankası A.Ş., **2009 yılı Faaliyet Raporu**, s. 36.

³⁰⁰ Karataş ve Helvacıoğlu, a.g.b.,s. 144.

Bölgeler arasındaki farkı azaltmayı, yeni istihdam alanları oluşturmayı ve ülke ekonomisinin gelişmesini sağlamayı amaçlayan SELP II programı uygulamaya koyulmuştur.³⁰¹ Bu projenin hedef kitlesi kalkınma önceliği olan 49 ilden birisinde faaliyet gösteren, aktif büyüklüğü 1 milyon EURO'dan az olan, 30 bin EURO'ya kadar işletme sermayesi ihtiyacı olan ve 50 kişiden az personeli çalıştıran işletmeler bulunmaktadır.³⁰²

3.2.1.10. Kadın Girişimciliğini Destekleme Derneği Mikrokredi Projesi

2005 yılındaki 25745 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 5302 sayılı "İl Özel İdaresi Kanunu"nun 6.maddesi a fıkrası ile tüm il özel idarelerine yoksullara mikrokredi dağıtılması görevi verilmiştir. Ayrıca "İl Özel İdaresi Kanunu"nun 64.maddesi c fıkrası ile de il özel idarelerine, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, dernekler, vakıflar ve 507 sayılı "Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanunu" kapsamındaki meslek odaları ile ortak hizmet projeleri gerçekleştirme yetkisi verilmiştir. Verilen bu yetkiler ile Van Valiliği öncülüğünde Van İl Özel İdaresi, Van Belediyesi, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Van Ticaret ve Sanayi Odası, Van Ticaret Borsası, Van Ziraat Odası, Van Esnaf ve Sanatkârlar Odası, Van Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası, Vangölü Feneri Yardımlaşma Derneği, Kızılay Derneği, Van Sanayici ve İşadamları Derneği, Van Aktif Sanayici ve İşadamları Derneği, Akademi Tıp Merkezi ve bazı işadamları bir araya gelerek Van ilinde "Kadın Girişimciliğini Destekleme Derneği" kurmuşlardır. Mikrokredi projesi sunan bu derneğin üyeleri arasında mikrokredi projesi için bağış ve yardımda bulunan işadamları, sivil toplum kuruluşları ile belediye, valilik ve il özel idaresi gibi kurumların temsilcileri bulunmaktadır.³⁰³

Kadın Girişimciliğini Destekleme Derneği Mikrokredi Projesi'nin kuruluş hedefi, Van'da ikamet eden ve bankacılık hizmetlerinden yararlanamayan yoksul kadınlara iş yapma fırsatı vermektir. Van ilindeki yoksul ev kadınlarına mevcut bankacılıktan farklı olan mikrokredi sistemini anlatarak yoksullukla mücadele adına büyük adımlar atılmıştır.³⁰⁴ Bu projeden yararlanmak isteyen kadınların kendi akrabaları dışında beş kişilik bir grup kurması gerekmektedir. Bu grubun sağlaması gereken özellikler şunlardır:³⁰⁵

³⁰¹ Okumuş, a.g.e.,s. 327.

³⁰² <http://www.selp2.com/Enterprises.asp> ,(Erişim Tarihi: 26.03.2015).

³⁰³ http://vanmikrokredi.org.tr/sayfa.php?say_id=28 ,(Erişim Tarihi: 05.04.2015).

³⁰⁴ Aydın, a.g.e., s.136

³⁰⁵ http://vanmikrokredi.org.tr/sayfa.php?say_id=41 ,(Erişim Tarihi: 06.042015).

- Grup 5 üyeden oluşmalıdır.
- Grup üyelerinin tamamı aynı mahallede oturmalıdır.
- Grup üyelerinin sosyal ve ekonomik konumları aynı olmalıdır.
- Grup üyeleri bir iş yapmaya istekli olmalıdır.
- Grup üyelerinin birbirlerini tanımaları ve birbirlerine güvenmeleri gerekmektedir.

Bu proje ile ilk etapta 300 TL ile 1.000 TL arasında mikrokredi verilirken, ödemelerini düzenli yapan ve işini geliştiren üyeler “altın üye” unvanı alarak 2.kredilerini 700 TL ile 1.500 TL arasında kullanabilmektedir. 89.000 TL sermaye ile kurulan proje sermayesini 300.000TL'ye artırarak, 2006 yılı sonunda 201, 2007 yılı sonunda 646 ve 2008 yılı sonunda 1.000 kadına mikrokredi hizmeti sunmuştur. Bölge ekonomisine büyük katkı sağlayan proje yoksul kadınlara verdiği eğitimler ile bilinç seviyelerini yükselterek kendi gelirlerini elde etmelerine ve üretim sürecine girmelerine destek olmuştur.³⁰⁶

3.2.1.11. GAP-GİDEM Kadın Girişimciliğini Geliştirme Projesi

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı (GAP BKİ) tarafından yürütülen “Güneydoğu Anadolu Sürdürülebilir İnsani Kalkınma Programı”nın alt-projelerinden birisi olarak, 1997 yılında Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) -Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezi(GİDEM) Projesi başlatılmıştır. Projeye Avrupa Komisyonu maddi destek vermiştir.³⁰⁷ Pilot iller olarak belirlenen Adıyaman, Diyarbakır, Mardin ve Şanlıurfa illerinde GAP-GİDEM projesinin kurduğu ofislerde küçük işletmelere yönelik her türlü danışmanlık ve eğitim hizmetleri verilmektedir. Projenin en önemli amacı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin ulusal ve uluslararası rekabet gücünü artırarak ülke ekonomisine katkıda bulunmaktır.³⁰⁸ Bir diğer amacı, “Kadın Girişimciliğini Geliştirme Projesi” ile bölgedeki kadın girişimciliğinin önündeki engellerin kaldırılması ve kadın girişimcilere destek olunarak iş kurmalarının sağlanmasıdır. Bu amaç doğrultusunda kamu kurumlarından ve STK'lardan destek alınmaktadır.³⁰⁹

³⁰⁶ http://vanmikrokredi.org.tr/sayfa.php?say_id=27&sayfa=Amaç ,(Erişim Tarihi: 06.04.2015).

³⁰⁷ Şemsa Özar, *GAP Bölgesi'nde Kadın Girişimciliği*, GAP-GİDEM Yayınları, Ankara, Ocak 2005,s.

5.

³⁰⁸ Özar, a.g.e.,s.5.

³⁰⁹ Okumuş, a.g.e.,s. 360.

Kadınların toplumdaki konumunu sadece kredi vermek ile sağlamak mümkün değildir. Kadınların buldukları konumun güçlenmesi için ekonomik, sosyal, politik, toplumsal, kültürel ve yasal boyutlarıyla birlikte ele alınmak zorundadır. Bunun için de ülkenin ve özellikle GAP Bölgesi'nin sosyo-ekonomik yapısını da iyi analiz edip, bölgenin yapısına en uygun projeleri uygulamak gerekmektedir.³¹⁰

3.2.2. MİKROFİNANS'IN TÜRKİYE'DEKİ UYGULANMIŞ ÖRNEKLERİ

3.2.2.1. Diyarbakır İli Mikrokredi Uygulaması

İstanbul, Ankara, Diyarbakır ve Siirt illeri pilot bölge seçilerek Grameen Bank ve Grameen Trust yetkilileri tarafından bu illerde incelemeler yapılmıştır. Bu araştırma ve incelemelerden sonra, 11.06.2003 tarihinde Diyarbakır Valiliği ve Türkiye İsrافی Önleme Vakfı işbirliğiyle Türkiye Grameen Mikrokredi Programı Diyarbakır'da uygulanmaya başlandı. İlk mikrokredi uygulaması Diyarbakır'ın Elidolu Köyü'nde "yap-işlet-devret" modeli ile uygulanmıştır. 18.07.2003 tarihinde 7 günlük eğitimden sonra belirlenen 6 kişiye 500'er TL tutarında mikrokredi çeki verilmiştir.³¹¹ 18.09.2004 günü itibari ile Diyarbakır'daki toplam 823 kişiye 482.000 TL mikrokredi dağıtılmıştır. Bir ailede ortalama 5 kişi olduğu düşünülüğünde, bu projeden dolayı olarak 4.500 Diyarbakır vatandaşı yararlanmıştır.³¹² Türkiye'de en çok mikrokredi şubesine sahip Diyarbakır ilindeki altı şubenin kuruluş tarihleri şöyledir:³¹³

- 18.07.2003 Bismil Şubesi
- 18.07.2003 Sur Şubesi
- 01.07.2005 Bağlar Şubesi
- 01.09.2006 Hüsnü Özyeğin Ergani Şubesi
- 01.06.2007 Silvan Şubesi
- 01.12.2008 Kayapınar Şubesi

Diyarbakır'da faaliyet gösteren bu projenin hedef kitlesi mevcut bankacılık ve finans sisteminden mahrum olan yoksul bireylerdir. Diğer uygulamalarda olduğu gibi bu model de grup esasına bağlıdır.³¹⁴ Müşterilere "temel kredi", "girişimci kredisi" ve

³¹⁰ Okumuş, a.g.e., s. 360-361.

³¹¹ Yiğitbaş-Akça, a.g.e., s. 33.

³¹² Akgül, a.g.e., s. 3.

³¹³ Aydın, a.g.e., s.145.

³¹⁴ Çak, a.g.e., s.111.

“mücadeleci birey kredisi” olmak üzere üç farklı türde kredi ürünü sunulmaktadır. Bireylerin taleplerinin niteliğine göre farklı krediler kullanılabilir.³¹⁵

Temel Kredi, mikrokredi almak isteyen düşük gelirli yoksullara, maddi gelir sağlayacakları bir faaliyet yapmaları için sunulan, grup oluşturma zorunluluğu olan ve en yaygın uygulanan kredi ürünüdür. Temel kredi 100 TL ile 700 TL arasında grup modeli ile verilmektedir. Girişimci Kredi, daha önce temel kredi almış, ticari potansiyeli bulunan, yaptığı işi başarılı bir şekilde ilerleten, ilk yıldan sonra, yıllık en fazla 1000 TL arttırılarak verilen kredi türüdür. Diğer kredi türü Mücadeleci Birey Kredisi ise sokaklarda insanlardan dilenerek hayatını devam ettiren ve aşırı derecede yoksul olduğu belirlenen kişilere kadın erkek ayrımı yapılmaksızın verilen kredi türüdür. 50 TL ile 100 TL arasında değişen kredinin geri ödeme süresini krediyi kullanan yoksul belirlemektedir. Eğer borçlu kredisini kendi belirlediği zamanlarda eksiksiz olarak geri öderse, ikinci kredisi ilk kredinin iki katı olarak aynı şartlarda kendisine verilir.

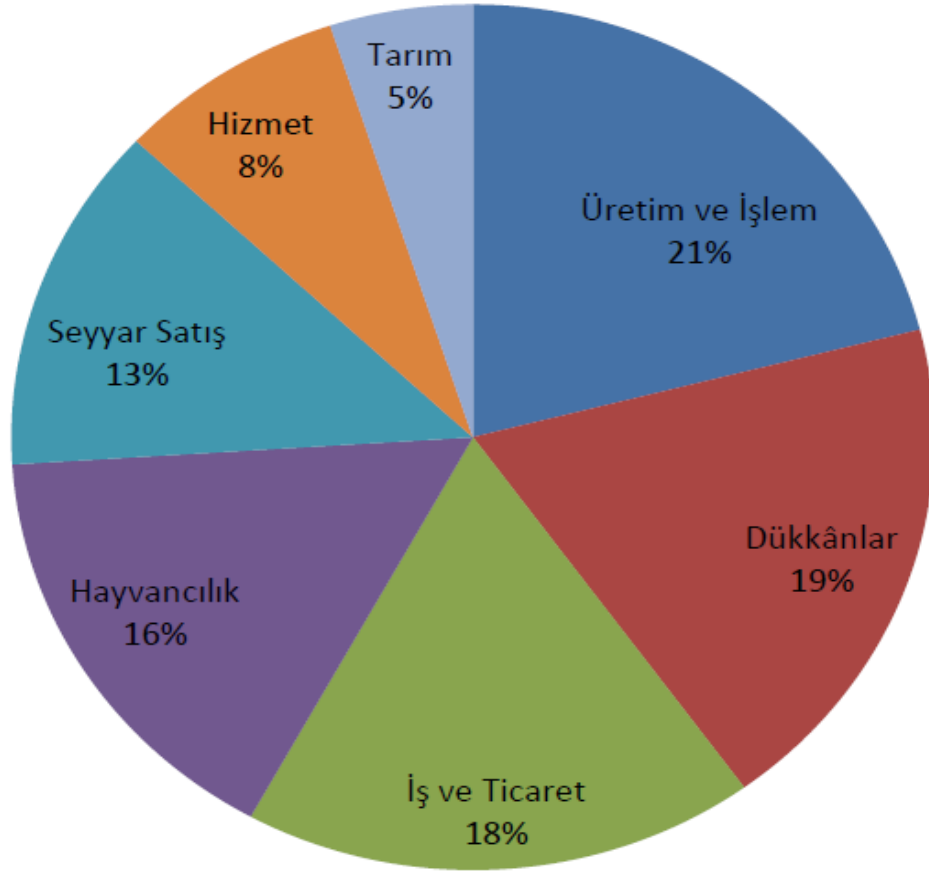
Tablo 4 - 28.02.2011 Tarihi İtibarıyla Diyarbakır’da Mikrokredi Kullanan Üyelerin Üyelik Çeşitleri

ŞUBE ADI	Temel Üye	Girişimci Üye	Çiftçi Üye	Mücadeleci Üye	TOPLAM ÜYE
Bağlar Şubesi	1.894	125	-	1	2.020
Bismil Şubesi	634	38	-	-	672
H.Ö.Ergani Şubesi	1.397	94	21	-	1.512
Kayapınar Şubesi	988	59	-	-	1.047
Silvan Şubesi	708	27	-	-	735
Sur Şubesi	1.908	54	-	-	1.962
TOPLAM	7.529	397	21	1	7.948

Kaynak: Baki Aydın, a.g.e., s.15

³¹⁵ Çak, a.g.e., s.112.

Grafik 1 - 31.12.2008 Tarihi İtibarıyla Diyarbakır'da Dağıtılan Mikrokredinin Sektörel Dağılımı

Kaynak: Hüseyin Avni Mutlu, "Türkiye'de İl Düzeyinde Mikrokredi Uygulamaları: Diyarbakır Örneği", *Mikrokredi ve Yoksulluk, Yoksulluğun Olmadığı Bir Dünyaya Doğru*, İzzet Loğça v.d. (ed.), Kahramanmaraş Valiliği, 2010, s. 183.

Tablodaki %21 paya sahip "Üretim ve İşlem" sektörünü el sanatları, ekmek yapımı, ayakkabı yapımı, yoğurt ve peynir yapımı, çocuklar için kıyafet imalatı, tatlı imalatı, çeyizlik eşya yapımı, tost yapımı ve kasap dükkânı faaliyetleri oluşturmaktadır. Büyük kısmını küçük ölçekli işletmelerin oluşturduğu "Dükkânlar" sektörü toplam sektörün %19'unu kapsamakta olup kuaför, sobacılık, terzi, cam, mermer, elektrik malzemesi dükkânının yanı sıra ayrıca hayvan ve hayvan yemi, kıyafet, ikinci el cep telefonu, sebze-meyve, odun-kömür alım satımı ve aşçılık gibi ticari faaliyetleri bünyesinde bulundurmaktadır. "Tarım" sektörü tablodaki en küçük payı alarak %5 payı sebze, buğday, tütün ve pamuk yetiştiriciliği gibi sektörleri kapsamaktadır. Geriye kalan sektör dağılımları % 8 ile "Hizmet", % 13 ile "Seyyar

Satış”, % 16 ile “Hayvancılık”, %18 ile de “ İş ve Ticaret” sektörleri olduğu tespit edilmiştir.³¹⁶

Tablo 5 - Diyarbakır’da Dağıtılan Mikrokredi Tutarları, 2003-2008

No	Yıl	Yıl İçinde Dağıtılan Mikrokredi Tutarı(TL)	Toplam Dağıtılan Mikrokredi Miktarı(TL)
1	2003	142.100	142.100
2	2004	677.337	819.437
3	2005	1.640.897	2.460.334
4	2006	2.538.602	4.998.936
5	2007	4.552.230,50	9.551.166,50
6	2008	3.728.966,79	13.277.133,29

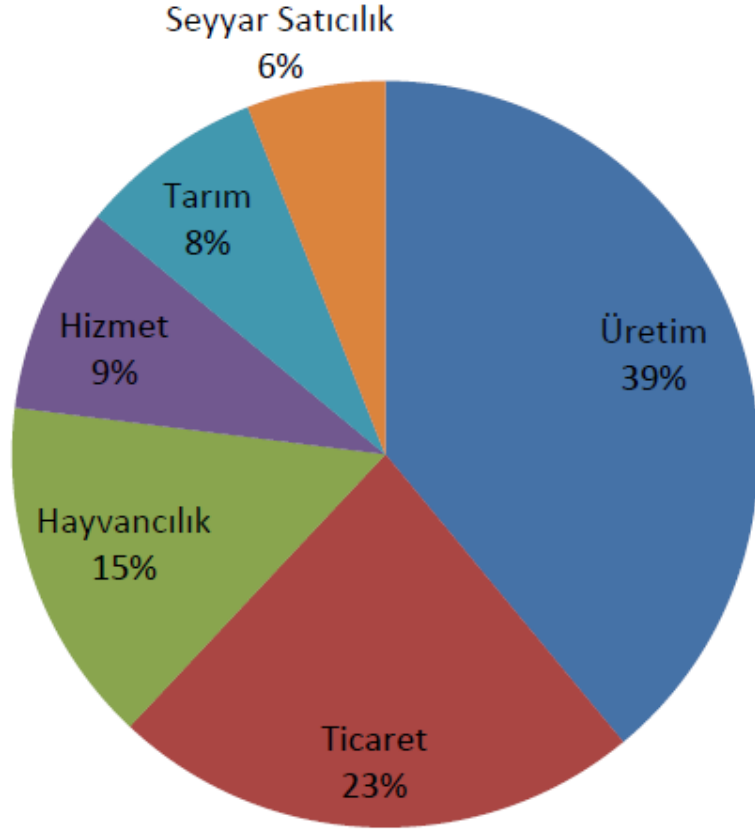
Kaynak: Hüseyin Avni Mutlu, “Türkiye’de İl Düzeyinde Mikrokredi Uygulamaları: Diyarbakır Örneği”, **Mikrokredi ve Yoksulluk, Yoksulluğun Olmadığı Bir Dünyaya Doğru**, İzzet Lofça v.d. (ed.), Kahramanmaraş Valiliği, 2010, s. 182.

Hazırlanan tabloda görüldüğü gibi Diyarbakır’da dağıtılan mikrokredi miktarı her yıl üstüne koyarak devam etmiştir. 2003 yılı sonunda 142.100 TL mikrokredi ihtiyaç sahiplerine verilmişken, 2008 yılı sonuna gelindiğinde 13.277.133,29 TL mikrokredi dağıtılmıştır. 2010 yılı verilerine göre yoksullara ulaşan mikrokredi tutarı 27.887.630 TL ve 2011 tarihi itibarı ile de toplam 34.806.613 TL olduğu bildirilmiştir. Bu rakamlardan 10 yıldan daha az bir sürede Diyarbakır’da yoksullara dağıtılan mikrokredi tutarı 210 katına ulaşarak, Diyarbakır ili TGMP kapsamında en çok mikrokredi dağıtılan iller arasında zirveyi almaktadır.³¹⁷

³¹⁶ Hüseyin Avni Mutlu, “Türkiye’de İl Düzeyinde Mikrokredi Uygulamaları: Diyarbakır Örneği”, **Mikrokredi ve Yoksulluk, Yoksulluğun Olmadığı Bir Dünyaya Doğru**, İzzet Lofça v.d. (ed.), Kahramanmaraş Valiliği, 2010, s. 182-183.

³¹⁷ Aydın, a.g.e., s.148.

Grafik 2 - 28.02.2011 Tarihi İtibarıyla Diyarbakır'da Dağıtılan Mikrokredinin Sektörel Dağılımı

Kaynak: Baki Aydın, 2012, a.g.e., s.153

Yapılan araştırmalar neticesinde 28.02.2011 tarihi itibarı ile Diyarbakır'da dağıtılan mikrokredinin kullanıldığı sektörlere baktığımızda, toplam sektörün pay dağılımı % 39'u üretim, % 23'ü ticaret, % 15'i hayvancılık, % 9'u hizmet, % 8'i tarım ve % 6'sı seyyar satıcılık olarak tespit edilmiştir. 2008 ve 2011 de yapılan çalışmalarda en çok mikrokredi üretim sektörüne verildiği görülmektedir. Üretim payı 2008 ile 2011 yılları arasında % 21 dilimden % 39'a yükselmiştir. Ticaretle uğraşanlarda % 5 ve hizmet sektöründe yaklaşık % 1 oranında artışlar meydana gelirken, hayvancılık yapanlar % 1 oranında azalmıştır. Tarım işleriyle uğraşanlarda yaklaşık % 3 oranında artış meydana gelmiştir. Seyyar satıcılık yapanlar % 13'lük paya sahipken, 28.02.2011 tarihinde % 6'lık paya düşmüşlerdir. Verilerdeki değişiklikler gösteriyor ki seyyar satıcılık yapanlar işlerini ilerleterek dükkân açmaya ve tarım veya üretim işleriyle uğraşmaya yönelmişlerdir.

Yapılan bir araştırmada, TGMP'nin Diyarbakır ilinde bulunan 104 üyesine 2006 yılının Temmuz ve Ağustos ayları arasındaki sürede anket yapılmıştır. Araştırmada ailelerin kişisel ve ailesel bilgilerinin yanında eğitim, gelir, tüketim ve

tasarruf bilgileri tespit edilmeye çalışılarak, mikrokredi kullanan ihtiyaç sahibi kadınlar ile aileleri üzerinde mikrokredinin nitel-nicel ekonomik yapısı incelenmiş ve sosyal olanaklara erişim imkanları değerlendirilmiştir. Ölçülen değerler üzerinde şu sonuçlara çıkarılmıştır:³¹⁸

1-Türkiye'deki mikrokredi uygulamalarının başarı oranı ile ekonomisi daha kötü ülkelerdeki benzer projelerin başarı oranının kıyaslanması uygun değildir.

2-TGMP'nin dağıttığı mikrokrediler sayesinde ihtiyaç sahiplerinin kar ve gelirleri artarak varlıklarında ciddi artışlar olmuştur. Bu gelişme ile aile bireyleri arasındaki bağlar kuvvetlenmiş ve sağlık şartları iyileşmiştir.

3-Projeden yararlananların % 48,1'i mevcut işlerini büyüttüğü ve % 22,1'i de yeni bir iş kurduğu belirlenmiştir. Bu tespitten TGMP'nin yeni iş kurmak isteyenlerden daha çok mevcut işlerini finanse etmek isteyenleri desteklediğini çıkarmaktayız. Yeni bir iş kuracak yoksulların gördüğü mikrokredi desteği yetersiz olduğundan projenin verdiği mikrokredi tutarının en azından bir iş kurmaya yetecek kadar yükseltilmesi gerekmektedir.

4-Mikrokredi alanların aldıkları finansal kaynağı işlerine gerekli yatırım yapmak veya işlerini büyütmek yerine, bu krediyi iş ortamlarının kalitesini artırmak için harcadıklarından dolayı krediyi doğru değerlendirme konusunda yetersiz oldukları saptanmıştır. Bu sebepten dolayı mikrokredi yetkilileri kredi kullananları yatırım yapmaya teşvik etmek için eğitimler düzenleyerek yanlış değerlendirmenin önüne geçebilmektedir. İşle alakalı alet ve donanıma yatırım yapan üyelere ilave krediler sunularak bu konuda önlem alınabilir.

5-Üyelerin çoğu bu mikrokredileri yatırım yerine önemli gördükleri ihtiyaçlarının temininde kullandıkları görülmüştür. Eğer aldıkları krediyi işleri dışındaki özel ihtiyaçları için kullanırlarsa kredinin geri ödenmesinde sorunlar çıkabilir. Böyle bir durumda TGMP'nin üyelerini yanlış belirlemede olduğunu ve yoksulun yoksuluna ulaşma amacından saptığını göstermektedir.

---

³¹⁸Adil Döşeyen, "Yoksullukla Mücadele Programlarından Mikrokredi ve Türkiye Diyarbakır Örneği Başarı Değerlendirmesi", İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s. 154-160. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

6-Kredi kullanan üyelerin ve ailelerinin beslenme şartları mikrokredi kullanımından önce çok kötü durumda olmadığından dolayı krediden yararlandıktan sonra da beslenme durumlarında önemli bir değişim olmamıştır.Proje kapsamında üyelerin beslenme şartlarına yönelik dengeli ve düzenli beslenme teknikleri üzerine eğitim ve seminerler verilmelidir.

7-Araştırmanın bir diğer sonucu TGMP'nin üyelerine ve aile bireyelerine eğitim konusunda yeterli desteği veremediği saptanmıştır. Projenin eğitimi teşvik edici aksiyonlar alması ve hatta çocukların eğitimi ile yeterince ilgilenmeyen üyelerin mikrokrediden yararlanamaması gibi kısıtlamalar yapmalıdır.

8-Mikrokredi kullanan üyelerin krediden sonra da toplumdaki saygınlıkları yeterince yükselmediği için bu alandaki pozitif değişim düşük çıkmaktadır. Ayrıca mikrokredi kullanıcılarının sosyal aktivitelere katılımında da düşük pozitif etki sağlanmıştır.

9-Mikrokredi uygulamasından yöre halkı sosyal açıdan faydalanmakta ve özgüvenleri artmaktadır. Mikrokredi programı sayesinde devlet eli ile yoksullar hatırlanmaktadır. Ayrıca ülkenin batısında yaşayan ve refah seviyesi daha yüksek insanların doğuda yaşayan yoksullara yardımda bulunması ile de toplumsal işbirliği sağlanarak insanların çoğunun daha iyi bir refah seviyesine yükselmeleri yolunda önemli adımlar atılmaktadır.

10-Projeden faydalanan bireylerin işleri geliştiğinden ve işlerine fazla mesai harcadıklarından aileleriyle birlikte geçirdikleri sürede düşme olduğu görülmüştür. TGMP, komşuluk ilişkisini artırmak için her hafta bir araya gelecekleri bir program hazırlamıştır. Böylece komşular ve aile bireyleri birbirlerinin sıkıntılarını dinleyip paylaşma imkanı bulmuştur.

11-TGMP üyelerinin iş yerlerinde istihdam edecekleri işçi sayısını artıracak kadar işlerini büyütmedikleri görülmektedir. Proje ödemelerinde sorun yaşamayan üyelerinin kredi miktarını artırarak işlerini büyütmelerini ve istihdam kapasitesini artırmalarını sağlamalıdır. İşsizliğin azaltılmasında önemli bir etkidir.

12-TGMP, mikrokredi kullananların ürettikleri mal ve hizmetleri değişik pazarlara ulaşması ve satılması noktasındaki yetersiz olan desteğini hızla

artırmalıdır. TGMP'nin ve üyelerinin başarısı ürünlerin yeni pazarlarda satılabilmesiyle artacaktır.

13-Eğitim seviyesi yükseldikçe nicel ekonomik göstergelerde anlamlı artışlar gözlenmiştir. Eğitim seviyesi yüksek yoksulların alabilecekleri mikrokredi tutarı artırılarak, TGMP'nin başarısı yükseltilebilecektir. Ayrıca nitel ekonomik ve sosyal göstergelerde de eski katılımcıların yeni katılımcılara oranla anlamlı bir şekilde daha başarılı oldukları tespit edilmiştir. Bu durumda da TGMP eski üyelerini elinde tutma yolunda daha fazla çaba harcamalıdır.

14-Katılımcıların TGMP ile çalışma süreleri uzadıkça evlerine aldıkları yeni eşya sayısında da önemli bir artış meydana gelmektedir. Bu durum mikrokredi projesine katılım süresi uzadıkça refah faktörlerinden olan ev eşyası alım gücünün arttığını göstermektedir.

15-Yapılan araştırma sonucunda daha yoksul insanların bulunduğu diğer bölgelerimizde de mikrokredi uygulamasının yaygınlaştırılabileceği kanaatine ulaşılmıştır. Bu durumda Türkiye'nin yoksulluk haritasının çıkarılarak öncelikle en yoksulların bulunduğu bölgelerde ve özellikle köylerde mikrokredi uygulamalarının başlatılması için çaba gösterilmelidir.

3.2.2.2. Kocaeli İl Özel İdaresi Mikrokredi Uygulaması

Yoksullukla mücadele konusunda önemli illerden birisi de Kocaeli'dir. Kocaeli Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın hedefi, herhangi bir kurumda çalışmayan, maaşlı bir geliri olmayan, eğitim ve küçük çaplı maddi yardım sağlanmasıyla toplum içinde faydalı bir üretken birey olmalarını sağlamak, toplumdaki sosyal adaleti pekiştirmek ve gelir dengesizliğini ortadan kaldırmaktır. Bu amaçla yoksullar için Kocaeli Büyükşehir Belediyesi de sosyal yardım politikası uygulanmaktadır. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi fakirlik belgesi olan yoksullara maddi yardım, yiyecek ve gıda yardımı, kıyafet yardımı ve her türlü sağlık yardımı gibi hizmetler sunmaktadır.³¹⁹

---

³¹⁹ Merve Akatay, Kentsel Yoksulluk Ve Mikro Finansman: Kocaeli Örneği,2011, s.82. (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

22 Şubat 2005 tarihli ve 5302 sayılı İl Özel İdareleri Kanunu'nun 6. maddesinin a bendine göre Valiliklere bağlı İl Özel İdareleri tarafından mikrokredi hizmetleri verilebilmektedir. Bahsi geçen kanunun maddeleri şunlardır:³²⁰

a) *“Sağlık, tarım, sanayi ve ticaret; ilin çevre düzeni planı, bayındırlık ve iskan, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi, sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikrokredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları; ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetleri il sınırları içinde, yapmakla görevli ve yetkilidir.”*

Yukarıdaki kanuna göre Valiliklere bağlı İl Özel İdareleri, yoksullar için mikrokredi desteği vererek, aile bireylerinin eğitim ve sağlık problemlerine de çözüm bulmayı hedeflemektedir. 01.07.2009 tarihinden itibaren 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 6. Maddesi uyarınca Kocaeli İl Özel İdaresi ihtiyaç sahibi girişimci kadınlar için mikrokredi projesi başlatılmıştır. Bu mikrokredi projesi tamamen İl Özel İdaresi bütçesiyle faaliyet vermektedir. 18 yaşını doldurmuş, 1 yıldan fazladır Kocaeli ilinde ikamet eden, iş yapma ve üretme üzerine fikri olan, yoksul beş kadından oluşan gruplar projeden yararlanabilmektedir. Proje kapsamında bir grup oluşturabilmek için grup üyelerinin tamamı aynı mahalleye bağlı olmalı, birinci derece akraba olmamaları, geleneksel bankacılık sistemine erişememeleri, yapmak istedikleri iş fikrini hayata geçirmek için yeterli azim, güven, bilgi ve beceriye sahip olmaları gerekmektedir. Sadece gruplara yönelik hizmet verilmesinin sebebi, mikrokredinin amacı dışında kullanılmaması ve grup üyelerinin birbirlerini takip ederek kontrol mekanizmasının sağlanmasıdır. Grup üyelerinden birinin taksitini ödeyememesi durumunda, diğer üyelerin sorumluluk bilinciyle devreye girmesi sağlanmaktadır. Böylece üyelerin yardımlaşma duygusunu kazanması sağlanmış olmaktadır. Projeden yararlanmanın diğer bir şartı da düzenli bir gelire sahip olmamak ve sosyal güvencesi olduğu halde hane içinde kişi başına düşen aylık geliri asgari ücretin üçte birini geçmemesi gerekmektedir. Programdan destek alabilmek için belirtilen ölçütleri sağlaması şarttır.³²¹

Mikrokredi kullanabilmek için mikrokrediyi ve projeyi tanıtan eğitimden geçmek gereklidir. Proje yetkilileri bu eğitimler esnasında, mikrokredinin doğru kişilere

³²⁰5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu (22./02.2005 tarihli, 25745 sayılı T.C. Resmi Gazete).

³²¹Kocaeli İl Özel İdaresi, **Mikrokredi Uygulama Yönetmeliği**, Madde 7.

ulaşması için grup üyelerinin sosyal ve ekonomik yapılarını incelemektedir.³²² Kredinin geri ödemesi 50 haftaya yayılmakta ve kredi verildikten hemen sonraki hafta başlamaktadır. Kredi geri ödemesinde anaparaya ilave herhangi bir masraf veya faiz kesinlikle alınmamaktadır. Yapılan mikrokredi yardımının tamamen faizsiz oluşu projeye olan ilgiyi misliyle artırmaktadır. Ödemeler proje görevlileri tarafından grubun mahalle merkezinde elden toplanmaktadır. İki ay süresince üyeler her hafta ödeme yapmakta, iki aydan sonra ise grup lideri her hafta grup adına üyelerin borçlarını ödemektedir.³²³

Tablo 6 - Kocaeli İlinde Mikro Finans Projesinin Gelişimi

Göstergeler	Temmuz 2009	Aralık 2009	2010
Kredi Kullanan Üye Sayısı	15	391	974
Dağıtılan Kredi Miktarı (TL)	13.900	352.200	1.070.700
Kişi Başına Düşen Ortalama Kredi Miktarı (TL)	926	900	1.099
Kredi Kullanan Kadın Oranı (%)	100	100	100
Kredilerin Geri Dönüş Oranı (%)	100	100	99
Personel Sayısı	3	4	6

Kaynak: Merve Akatay, a.g.e., s.88.

Kocaeli'nde 2009 yılının Temmuz ayında sadece 15 ihtiyaç sahibi kadına 13.900 TL verilerek başlatılan Mikrokredi Projesi ile aynı yılın sonunda toplam 391 yoksul kadına 352.200 TL mikrokredi dağıtılmıştır. Kredi alan girişimci kadınların 63 tanesi terzilik, el işi yapımı, çocuk giysisi üretimi, çeyizlik eşya yapımı ve satımı, yapma çiçek üretimi, halı dokumacılık, balık ağı örme işi, ayakkabı imalatı ve bökrek, ekmek, pasta yapımından oluşan işlem ve üretim alanlarında faaliyet göstermiştir. Kalan üyelerin 86'sı ise kıyafet, nevresim ve açık deterjan satışı, sebze ve meyve satışı, halı, kilim, kumaş alım ve satımı, ikinci el eşya alım satımında aldıkları mikrokredi desteğini değerlendirmiştir.223 tanesi seyyar satıcılık yapmakta, giysi, çeyiz eşyası, kozmetik malzeme, battaniye ve yorgan satışında; 19'u da güzellik merkezi, bijuteri ve kuaförlük gibi ticari alanlarda faaliyet gösterdiği bildirilmiştir. 2009

³²²Kocaeli İl Özel İdaresi, *Mikrokredi Kullandırma Talimatı*, s. 2.

³²³Kocaeli İl Özel İdaresi, *Mikrokredi Kullandırma Talimatı*, s. 3.

da dağıtılan bu mikrokredilerin geri ödeme başarısı % 100 oranında gerçekleşmiştir.³²⁴

Kocaeli'ndeki mikrokredi projesinin 2010 yılında kredi kullandırdığı kadınlardan 827'si ilk kez bir mikrokredi kullanımı yapmıştır. Projedeki üyelerin 147'si ise işini geliştirip, borcunu düzenli ödemiş olan ve ikinci kredilerini kullanan yoksullardır. Projenin uygulandığı Kocaeli'nin sekiz ilçesinde (İzmit, Kartepe, Başiskele, Gölcük, Dilovası, Derince, Gebze, Körfez ve Karamürsel) 2010 yılının sonuna kadar toplam 1365 kişiye 1.422.900 TL tutarında mikrokredi kullanılmıştır. Kredilerin geri ödemesinde yüzde yüze yakın bir oranda başarı sağlanmıştır.³²⁵

3.2.2.3. Mersin İli Mikrokredi Uygulaması Örneği

Mersin ilinde Mersin İl Özel İdaresi ve İçel El Sanatları ve Eğitim Vakfı (İÇEV) işbirliği ile uygulanan mikrokredi programı ilk kredilerini 21 Haziran 2007 günü verilmeye başlanmıştır. 2007 yılsonu verilerine göre yaklaşık ilk 5 ay içerisinde kişi başına 1.000 TL olmak üzere 129 kişiye mikrokredi dağıtılmıştır. 1.000 TL'lik kredinin geri demesi haftalık 20 TL şeklindedir. Vadesi gelen kredi ödemelerinin % 98'i tahsil edilmiştir.³²⁶

Tablo 7 - Mersin İlinde Toplam Dağıtılan Mikrokredi Miktarı, 2007-2010

Yılı	Mikrokredi Dağıtılan Kişi Sayısı	Dağıtılan Toplam Mikrokredi Miktarı (TL)
2007	129	129.000
2008	247	247.000
2009	298	298.000
2010	368	317.500
TOPLAM	1.042	991.500

Kaynak: Mersin İl Özel İdaresi, Mali İşler Daire Başkanlığı Strateji Geliştirme Müdürlüğü, **2010 yılı Faaliyet Raporu**, Mart 2011, s. 92.

2008 yılında dağıtılan 247.000 TL mikrokredinin yılsonunda vadesi gelen tutar 168.365 TL olmasına rağmen toplam 157.230 TL tahsil edilmiş olup, 11.135 TL zamanında ödenmediği tespit edilmiştir. Dağıtılan kredilerin geri dönüş oranı 2007 yılında % 98 olarak gerçekleşmişken bu oran 2008 yılında % 92'ye düşmüştür.³²⁷

³²⁴Kocaeli İl Özel İdaresi, **Mikrokredi Bürosu Haftalık Kredi Raporu**, 2010, s. 3.

³²⁵Kocaeli İl Özel İdaresi, **Faaliyet Raporu 2010**, Kocaeli İl Özel İdaresi Yayınları, Yayın No: 8, s. 68.

³²⁶Mersin İl Özel İdaresi İç Denetim Birimi, **14.03.2008 tarihli İnceleme Raporu**, s. 2.

³²⁷Mersin İl Özel İdaresi İç Denetim Birimi, **09.10.2009 tarihli İnceleme Raporu**, s. 4.

2009'da 298.000 TL ve 2010'da 317.500 TL mikrokredi yardımıyla bulunularak, projenin ilk başlatıldığı 21 Haziran 2007 tarihinden 31 Aralık 2010 tarihine kadar toplam 1.042 yoksul kadına 991.500 TL mikrokredi kullanılmıştır.³²⁸ Proje kapsamında mikrokredi kullanmış kadınların faaliyet gösterdikleri ticari alanlar şöyledir:³²⁹

- 1- *Bayan terziliği,*
- 2- *Ev mefruşatı ve dikimi,*
- 3- *Evde biber ve domates salçası yapımı,*
- 4- *Evde kuru nane, kırmızıbiber, sumak gibi baharat çeşitleri yapımı,*
- 5- *Ahşap boyama ile ilgili çalışmalar,*
- 6- *Takı tasarımı ile ilgili çalışmalar,*
- 7- *Mantı, yüksük çorba, içli köfte, sıkma börek, v.b. yöresel ev yemekleri imalatı,*
- 8- *El örgüsü yapımı,*
- 9- *Yağlı boya resim çalışmaları,*
- 10- *Tuhafiye, ev yemekleri lokantası, kafeterya, v.b. küçük işletmeler,*
- 11- *Evde ağma yapma,*
- 12- *Arma yapma ve isim yazma gibi makine nakış çalışmaları.*

Mersin'de uygulanan projenin sosyal ve ekonomik etkileri üzerinde sosyolojik bir alan araştırması yapılmıştır. Yapılan araştırmada mikrokredi kullananların % 52,6'sı el işiyle, % 21,6'sı ev yemekleri yapımıyla ve yine % 21,6'sı pazarlamacılıkla, % 2,6'sı ise eşinin yanında çalıştığı tespit edilmiştir. Grup üyelerinin yaklaşık % 70'i çekirdek aile yapısına sahiptir. Bu kadınların eşlerinin % 21,6'sının haftalık gelirleri 101-200 TL arasında olduğu ve düzenli bir iş ve gelirden yoksun olduklarını işaret etmektedir.³³⁰ Araştırmanın sonucunda mikrokredinin sosyal ve ekonomik etkileri şu şekilde tespit edilerek özetlenebilir.³³¹

1- *Mikrokredi projesi kadınların işe yaradıkları hissini ve özgüven duygusu kazanmalarını sağlamıştır.*

2- *Kadınlara kendi gelirini elde etme, yeteneklerini geliştirme ve dar toplumsal çevreden çıkarak sosyalleşme olanakları sağlanmıştır*

³²⁸ Aydın, a.g.e., s.162-163.

³²⁹ Aydın, a.g.e., s.163.

³³⁰ Açıkalın, a.g.m., s.605.

³³¹ Açıkalın, a.g.m., s. 609.

3- Kadınlar üzerindeki cinsiyet kısıtlamasının kaldırılmasıyla toplum içerisindeki statüleri gelişmiştir.

4- Kadınlara sunulan fırsat eşitliği ilkesi ile toplumsal adaletin sağlanması noktasında büyük adımlar atılmıştır.

5- Mikrokredi sisteminin kadınlar açısından sosyolojik anlamda kısa ve uzun vadede önemli kazanımlar sağlayan bir proje olduğu tespit edilmiştir.

6- Kadınların ev ekonomisine gelir getirici destekte bulunmasıyla çocuk oranı azalmış ve çocuklar çalışmak yerine eğitimlerine devam etme şansı yakalamıştır. Böylece çocuklara ekonomik değer biçilmesi yerine, onların psikolojik değerleri ön plana alınmıştır.

7- Kadınların projeye başvurmalarının sebebi genellikle eşlerinin düzenli bir iş veya gelire sahip olmamaları olduğu tespit edilmiştir. Mikrokredi uygulaması ile kadınların iş yaşamına girmelerine imkan tanınmıştır. Bu sayede istihdam olanakları düzenli bir gelir ve sosyal güvence sağlayan bir biçime dönüştürülmüştür.

3.2.2.4. İstanbul İli Mikrokredi Uygulaması Örneği

1995 ile 1997 yılları arasında Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV) tarafından İstanbul pilot şehir seçilerek Türkiye’de ilk mikrokredi uygulaması başlatılmıştır. Çoğu küçük çaplı ticaret olmak üzere üretim ve hizmet sektöründe evlerinde ya da kiralık dükkân ve tezgâhlarda faaliyet gösteren 91 yoksul kadına yapılan maddi destek ile proje uygulanmıştır. Bu kadınlara verilen mikrokreditinin tutarı 200 dolar olup, bir yılı geçmeyen vadelerde ödeme seçeneği sunulmuştur. Geri ödemelerde % 12 oranında gecikme yaşanmasına rağmen, tamamı tahsil edilmiştir. İki yıl pilot olarak uygulanan proje 1999 Marmara Depremi sonrasında askıya alınmıştır.³³²

Marmara Depremi’nin yaralarının sarılmasından sonra 2003 yılı Haziran ayında KEDV’in kuruculuğunu üstlendiği Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi hayata geçirilmiştir.³³³ Bu proje kapsamında 30.11.2003 tarihine kadar 303 yoksula

³³² Aydın, a.g.e., s.157.

³³³ Korkmaz, a.g.e., s. 90.

toplam 268.500 TL mikrokredi dağıtılmıştır. Bu kredilerin % 56'sı ticaretle, % 40'ı üretimde ve % 4'ü de hizmet sektöründe değerlendirilmiş olup tamamının geri ödemesi gecikmesiz gerçekleşmiştir. Kredi kullananların % 72'si kendi evinde, % 25'i açtıkları dükkânlarda ve % 3'ü de seyyar tezgâhlarda gelir getirici faaliyette bulunmuşlardır.³³⁴ Bu bireylerin % 25'i el işi, % 23'ü tuhafiyeye malzemesi üretimi ve satışı, % 20'si kozmetik ve temizlik malzemeleri satışı, % 10'u terzi ve % 5'i takı ve hediyelik eşya satışı ile kazanç sağlamışlardır.³³⁵

Türkiye Grameen Mikrokredi Projesi (TGMP) kapsamında 16 Aralık 2010 tarihinde "Bağcılar Vuslat Doğan Sabancı Mikrokredi Şubesi" açılmıştır. İstanbul'un Bağcılar, Esenler ve Güngören ilçelerine yönelik olarak mikrokredi çalışmaları için açılmıştır. Bu şube 28 Şubat 2011 tarihine kadar geçen zaman diliminde 71 üyesine toplam 50.900 TL temel kredi türünde mikrokredi vermiştir. Bu üyelerin % 41'i ticaret, % 26'sı hizmet, % 19'u üretim ve % 14'ü seyyar satıcılık alanlarında aldıkları kredi ile faaliyet göstermiştir.³³⁶

28 Temmuz 2011 tarihinde TGMP kapsamında İstanbul Valiliği ile Türkiye İsrافی Önleme Vakfı arasında imzalanan protokol ile "Çatalca Darülaceze-Rotary Mikrokredi Şubesi" kurulmuş ve Çatalca İl Özel İdare binasında faaliyete başlamıştır. Çatalca şubesine fon desteğini Darülaceze Vakfı ve Sarıyer Rotary Kulübü sağlamaktadır. Mikrokredi faaliyetlerini yürütmek amacıyla Sarıyer Rotary Kulübü tarafından "Rotary 2420.Bölge Mikrokredi Komitesi" kurulmuştur.³³⁷

İstanbul ilinin Ümraniye, Sancaktepe, Sarıgazi, Samandıra, Çekmeköy ve çevresi ilçelerinde ikamet eden yoksul bireylere hizmet edecek olan "Sancaktepe Mikrokredi Şubesi" de 2011 yılı Temmuz ayının son haftasında kurulmuştur. Eylül 2011 tarihinde Jameel Glopheil, BRJ Lubnatsi Danışmanlık A.Ş. ile Türkiye İsrافی Önleme Vakfı arasında yapılan protokol çerçevesinde faaliyetlerini sürdüren proje 24 Eylül 2011 tarihi itibarıyla şube üyesi 29 kişiye 20.300 TL mikrokredi desteği gerçekleştirilmiştir. Kredilerin tamamına yakını tahsil edilmiştir.³³⁸

İstanbul'un 32 ilçesinde yaşayan, 16 yaşından büyük, 505 erkek ve 495 kadından oluşan 1.000 kişi "Mikrokredi Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması" üzerine

---

³³⁴ Korkmaz, a.g.e., s. 98-99

³³⁵ Korkmaz, a.g.e., s. 100.

³³⁶ Aydın, a.g.e., s.158.

³³⁷ Aydın, a.g.e., s.159.

³³⁸ Aydın, a.g.e., s.159.

yapılan bir araştırma için rastgele seçilmiştir. Araştırmada anket, test, görüşme ve gözlem gibi tekniklerin birlikte kullanıldığı “survey” yöntemi uygulanmıştır.³³⁹ Yapılan araştırma neticesinde Türkiye’de mikrokredinin uygulanabilirliği ve çözüm önerilerine yönelik olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:³⁴⁰

1- Mikrokredi yöntemi, düşük eğitim seviyesi, düzensiz yerleşim şekli, kırsaldan kente yüksek oranda göç ve daha birçok sosyal ve kültürel nedenlerle finansal sistemden yararlanamayan kişileri tespit ederek, onların varsa yeteneklerini gösterebilmeleri için çaba gösterir. Böylece mali olarak gelir kazanmaları sağlanır ve öz güvenleri artar. Mikrokredi yoksulların sosyal topluma ayak uydurmaları için çok önemli bir rol üstlenir.

2- Türkiye’de mikrokredi genellikle ev üzerinden yapılan basit işlerde kullanılmak üzere gerekli alet ve makinelerin alınması için verilmektedir. Doğrudan nakit ihtiyaçlar için de verilen mikrokredi, kişiyi zora sokmayacak taksitler ile tekrar tahsil edilir.

3- Kültürel değeri olan mallara olan talep, gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Türkiye’de bu tür mallara olan ilgi yok denecek kadar azdır. Kültürel değere sahip ürünlere talebin az olması, kredinin geri ödenmesi noktasında problem oluşturur ve mikrokredi uygulamasının sürdürülebilir olmasını engeller. Tüm bu nedenlerden dolayı mikrokredi desteği sunularak üretilecek kültürel özelliği olan ürünlerin yurtdışına pazarlanması için, sivil toplum kuruluşları gibi gönüllü kuruluşlar tarafından eğitim, bilgilendirme ve organizasyon hizmetlerinin yapılması çok önemlidir.

4- “Fakir Fukara Fonu” yerine mikrokredi organizasyonları kurulmalıdır. Bu organizasyonların yönetimi Ticaret odaları, sendikalar, esnaf kooperatifleri ve üniversiteler gibi kuruluşların temsilcileri tarafından oluşturulmalıdır. Kurullar bağımsız olmalı ve kredinin yoksullara ulaşımını bu kurumlar sağlamalıdır.

5- Üyelere ortak sorumluluk bilinci kazandırılarak zincirleme kefalet sistemi uygulanmalıdır. Kullanılan krediler damga vergisi gibi ilave maliyetler oluşturacak vergilerden muaf tutulmalıdır.

6- Siyasetten uzak duran ve bağımsız olan kurullar tarafından oluşturularak kültürel ilişki ile uygulamanın etkinliği artırılabilir. Projenin amacı din ve etnik düşünce ayrımı yapmadan tüm yoksullara ulaşmak olduğundan bağımsızlık esastır.

7- Mikrokredinin İstanbul’daki uygulaması ile diğer ülkelerde yapılan uygulama karşılaştırıldığında birçok farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılığın sebebi

---

³³⁹ Korkmaz, a.g.e.,s. 101-103.

³⁴⁰ Korkmaz, a.g.e.,s. 176-179.

lkeler arasındaki kültürel yapının ve toplumsal olgunun farklı olmasıdır. Ayrıca uygulamanın yapıldığı bölgedeki bireylerin yaşları ve çağdaşlık seviyesi ile bağlantılı olarak farklılıklar oluşmaktadır.

8- Yoksulların yapacakları iş alanları kısıtlı olması ve risk alma cesaretleri düşük olmasından dolayı mikrokredi üyelerine bu alanda eğitim ve danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır. Verilen eğitimler ile üyelere hem risk alabilme cesareti kazandırılmış olur hem de yeni iş fikirleri oluşmasını sağlar.

9- Toplumdaki sosyal sermaye bilincini ortaya çıkaracak yasalar çıkarılmalıdır. Meslek odaları gibi organizasyon tecrübesi yüksek kurumlara gerekli yetkiler verilerek mikrokredi desteği ile kalkınma modelleri oluşturulmalıdır.

10- Yapılan araştırmada mikrokrediden faydalanmak isteyen yoksulların diğer ülkelerdeki yoksullardan farklı yapılara sahip olduğu tespit edilmiştir.

11- Dünyada uygulanan mikrokredi programlarında yoksullar arasından genellikle kadınların belirlenerek kredi verildiği tespit edilmektedir. Ülkemizde uygulanacak mikrokredi programlarında da öncelik yoksul kadınlara verilebilir. Ancak uygulamanın hedef kitlesi kaynağın yettiği ölçüde yoksul olan her bireye ulaşmaktır.

12- Grup içerisindeki üyelere otokontrol sisteminin benimsetilmesi önem arz etmektedir. Bu sayede üyeler birbirlerinden sorumlu olacakları için denetleme üyeler aracılığı ile sağlanmış olacaktır. Kredilerin geri ödeme başarısına bu uygulama ile ulaşılacaktır.

13- Üyeler aldıkları kredinin bir miktarını grup fonuna aktaracak ve böylece bireylerin biriktirme alışkanlığı kazandırılacaktır. Biriken fon, grup üyelerinin ekonomik bir sorun yaşaması durumunda bu sorunun üstesinden gelmesine yardımcı olacaktır.

14- Kredilerin geri ödemesi zorlanmayacakları taksitler şeklinde ve uzun vadede olmasından dolayı ödeme sorunu yaşamayacaklardır. Borçları taksitler ödendikçe azalacağından psikolojik olarak baskı unsuru olmayacaktır.

15- Mikrokredi uygulamasının asıl amaçlarından birisi de üyelere özgüven duygusunun kazandırılmasıdır. Mikrokrediden faydalanan yoksullar ödeme sorunu yaşadığında her türlü kolaylık sağlanmalı ancak kesinlikle borcu silinmemelidir. Aksi halde, ye özgüven kaybına uğrar ve diğer üyeler için olumsuz bir emsal teşkil eder. Geri ödemelerde sıkıntılarının oluşması kaçınılmaz olur.

3.2.2.5 Diğer İllerimizdeki Mikrokredi Uygulamaları

Cem Uluoğlakçı'nın 2009 yılındaki yüksek lisans tezi Ankara ilindeki mikrokredi uygulamaları üzerinedir. Ankara'da mikrokredi kullanan 321 TGMP üyesine yapılan anket sonuçlarına göre mikrokredinin gelir seviyelerini artırdığı görülmüştür. Ancak, hane halkının seviyesi ile ya da gelişimleri ile mikrokredinin etkisi arasında bir bağlantı kurulamamıştır. Semiha Arı'nın 2011 yılında tamamlamış olduğu tez çalışmasında Batman ilindeki mikrokredi deneyimleri araştırılmıştır. Bu çalışmada TGMP'nin dağıtmış olduğu mikrokredinin tek başına kadınların konumlarını geliştirmede etkin bir mekanizma olmayacağı sonucu çıkarılmıştır. Kayanur Karapınar'ın 2010 yılındaki tez çalışmasında mikrokredinin Bursa ilindeki uygulamaları ele alınmıştır. Bursa'da en eski 104 mikrokredi kullanıcılarına soru kağıt yolu ile ulaşılmış ve kullanıcıların kişisel, ailevi ve ekonomik durumları tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen anket sonuçları ile mikrokredi hizmetinden yararlanan yoksul kadınların genelde gelir düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir. Kredi geri ödemelerinde ya hiç zorlanmadıkları ya da nadiren zorluk çektikleri görülmüştür. Mikrokrediyi tercih etmelerindeki en büyük sebep, mikrokredi sisteminin cezai işlemlere başvurmaması ve yüksek kredi faizi uygulamamasıdır. Bu nedenle kadınların %85'i tekrar mikrokredi almak istemektedir.

Ömer Faruk Aslan'ın 2015 yılında tamamladığı tez çalışması Erzurum ilindeki mikrokredi uygulamaları üzerinedir. Çalışmada, Erzurum'daki 122 TGMP üyesine yapılan anket sonucunda mikrokredinin üyelerin gelir ve refah seviyelerini ciddi oranda artırdığı belirlenmiştir. Yapılan çalışmanın sonucunda, sermaye sorunu yaşayan yoksul kadınların mikrokredi sistemi ile ekonomik hayata geçiş yapmalarına yardımcı olunmuştur. Hasibe Ceylan ise yüksek lisans tezinde mikrokredinin Karaman ilindeki uygulamalarını ele almıştır. Karaman ilinde 2003 yılında uygulamaya başlandığı yıldan itibaren 2010 yılına kadar 4500 bireye toplam 5.589.983 TL mikrokredi dağıtılmıştır. Karaman ilinde ihtiyaç sahiplerine dağıtılan mikrokredinin geri ödemelerinde %100 başarıya ulaşılmıştır. Önder Tilci'nin 2014 yılında yaptığı tez çalışması ile Muş ilindeki mikrokredi uygulamalarının kadın girişimciler üzerindeki sosyolojik etkileri analiz edilmiştir. 2010 yılından itibaren 600 yoksul kadına mikrokredi verilmiştir. Bu üyelerden 100'ü ile anket çalışması yapılarak mikrokredi uygulamasının Muş ilinde yoksulluğu azaltma ve kadınların güçlendirilmesi üzerine etkili bir mekanizma olduğu sonucuna varılmıştır. Özlem Demir'in 2015 Doktora tezinde, Tokat ilinde tarama tekniği ile mikrokredi üzerine saha araştırması yer almaktadır. Mikrokredinin etkinliğinin ölçülebilmesi için

“Mikrokredi Etkinliği Ölçeği” geliştirilmiştir. Ölçeğin mikrokredi çalışmalarını alanında kullanılabilir ve geçerli bir araç olduğu savunulmuştur. Çalışmaya göre, mikrokreditinin temel amacı olan yoksullukla mücadele ve istihdam yaratma etkinliği sınırlı düzeyde kaldığı, mikrokreditinin uygulama etkinliği ve sistemin kendini geliştirme alanında etkin bir yapıya sahip olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ

Son küresel krizin faizsiz finansman metotlarının risk yönetimi üzerindeki etkisinin diğer geleneksel bankacılık uygulamaları ile kıyaslandığında olumlu ayrışan yapısı ve dünyada önemi ve büyüklüğü gittikçe artan bir trende sahip olması, mevcut Türkiye hükümetinin de katılım bankacılığı konusundaki girişim ve düzenlemelerinin hız kazanmasına neden olmuştur. Ülkemizde toplam kredi hacmi içerisinde %5'lik paya sahip katılım bankacılığının 2023 vizyonunda %15'e çıkarılması hedeflenmektedir.

Katılım bankacılığının 8 yılda 3 kat artırılması amacına yönelik olarak mevcut katılım bankaları yanında kamu katılım bankalarının kurulmasına karar verilmiş, bu kapsamda Ziraat Katılım Bankası faaliyetlerine başlamıştır. Ayrıca, İslam Kalkınma Bankası, Endonezya ve Türkiye'nin birlikte gerçekleştirdikleri toplantılarda Mega Bank adı verilen ve bir bakıma dünyadaki tüm katılım bankalarının merkez bankası olarak çalışması fonksiyonu yüklenen bankanın da yol haritası çizilmiştir.

İstanbul'un finans merkezi olmasına yönelik çalışmalar kapsamında katılım bankacılığı alanında atılan adımlar ile dünyada İslami bankacılık altında yönetilmekte olan ve ErnstYoung tarafından hazırlanan rapora göre dünyada halen 778 milyar dolar olan ve 2019 yılında 1.8 trilyon dolara ulaşacağı tahmin edilen piyasadan Türkiye'nin alacağı payın artırılmasına yönelik olarak da yine Sukuk adı verilen kira sertifikası ihracına başlanılmıştır.

İslami bankacılığın geleneksel ürünlerinin yanında Bangladeşli bankacı ve ekonomi profesörü Muhammed Yunus'a Nobel Barış Ödülü'nü kazandıran mikrokredi uygulamalarının katılım bankacılığının felsefesine olan uygunluğu nedeni ile pek çok ülkede ürün olarak kullanılmaya başlanıldığı görülmektedir.

Türkiye hükümetinin ortaya koymuş olduğu vizyon ve katılım bankacılığının toplam kredilerden aldığı payın artırılması amacına yönelik olarak Türkiye ve dünyada yapılmış olan çalışmaları derlediğimiz bu çalışmamızda Türkiye katılım bankalarının ürün portföyünde mikrokredi uygulamasının da bulunmasının katılım bankacılığının büyümesine olumlu katkı yapacağı, ayrıca hem gelir dağılımı adaletsizliği ve hem de genç ve kadın işsizliği sorunlarının çözümünde ise önemli bir enstrüman olarak kullanılabileceği kanaatine varılmıştır.

Kamunun katılım bankası kurma kararı aldığı, katılım bankalarının da mevcut beş katılım bankası arasındaki yerini alması sonrasında, sınırlı bir ürün yelpazesi içerisinde sıkışmış olan katılım bankacılığındaki rekabete yeni bir soluk getirilmesi, katılım bankacılığının tabana yayılması ve riskin azaltılması amaçları ile yeni ürün türlerinin sisteme hızla kazandırılması gerekmektedir. Bu nedenle sistemin gelişimine olumlu katkı sağlayacağı düşünülen ve dünyada son dönemde başarılı bir şekilde uygulanmakta olan mikrokredi kavramının ülkemiz katılım bankacılığı sisteminde de başarı ile uygulanabileceği düşünülmektedir. Çalışmamız bulgularının olumlu olması nedeni ile sisteme katkı sağlayacağı düşünülen ürün ile ilgili olarak bir katılım bankasının ürün geliştirme süreci içerisinde ürün önerisi olarak alınması sağlanmıştır.

Çalışmamız sonucunda toplam krediler içindeki gelişimine baktığımızda mikro işletmelerin aldığı payın, geleneksel bankacılık sisteminin talep ettiği teminat, sermaye, profesyonellik ve yüksek faiz gibi koşullar nedeni ile düşük kaldığı görülmektedir. Mikro işletmelerin geliştirilmesi, genç ve kadın işsizliği ile gelir dağılımı adaletsizliği gibi yapısal sorunların çözümünde ve 2023 hedeflerinin gerçekleştirilmesinde, dünyada henüz İslami bankacılık ürünleri içerisinde alınmaya başlanılan mikrokredi uygulamalarının önemli katkı sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Bundan sonra yapılacak çalışmalarda katılım bankalarının müşareke (sermaye ortaklığı) ve müdarabe (emek-sermaye ortaklığı) ana ürün başlıkları altında mikrokredi uygulamalarının geliştirilmesine yönelik özellikle Katılım Bankaları Birliği, KOSGEB ve Kredi Garanti Fonu'nun da içinde bulunacağı bir üst yapı organizasyonu ile mikro işletme, genç ve kadın girişimciliğinin teşvikine yönelik araştırmalara hız kazandırılmasının yerinde olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ADAMAN Fikret ve BULUT Tuğçe, Diyarbakır'dan İstanbul'a 500 Milyonluk Umut Hikayeleri Mikrokredi Maceraları, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.

AKIN Cihangir, Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma, Kayıhan Yayınevi Umumi Neşriyatı No:21, İlmî Araştırmalar Serisi No:1, İstanbul, 1986.

AKTAN Coşkun Can ve İ.Y. Vural, " Terminoloji, Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri", Hak-İş Konfederasyonu Yayını, Ankara, 2002.

AKTEPE İsak Emin, İslam Hukuku, Çerçevesinde Finans ve Bankacılık, Erkam Matbaası, İstanbul, 2010.

AKTÜÇ Öztin, 100 Soruda Türkiye'de Bankacılık, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1989.

AYDIN Nurhan, Sermaye Piyasası ve Finansal Kurumlar, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi yayınları, 2. Baskı, Eskişehir, 2004.

BATTAL Ahmet, Bankalarla Karşılaştırmalı Olarak Hukuki Yönden Özel Finans Kurumları, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayını, 1999.

BAYINDIR Abdülaziz, Ticaret ve Faiz, Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul, 2007.

BAYINDIR Abdülaziz, Faizsiz Finansman Yolları, Albaraka Türk Yayınları, İstanbul, 1997.

BAYINDIR Servet, Faizsiz Bankacılık, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2005.

CHAPRAM. Umer, Towards a Just Monetary System, The Islamic Foundation, London: Leicester, 1985.

DÖNDÜREN Hamdi, "İslam Ekonomisinde Faiz ve Finans Kaynakları", İslam Ekonomisinde Finansman Meseleleri, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1992.

ERSOY Arif, İktisadi Düşünceler Tarihi, Ankara: Nobel Yayıncılık, Ankara, 2012.

ERSOY Arif v.d., Faizsiz Yeni Bir Banka Modeli [Faizsiz Kredileşme Sistemi], İslami İlimler Araştırma Vakfı Yayınları, Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi, İstanbul, 1993.

EYÜPGİLLER Servet, Banka ve Mali Kuruluşlar, Yargı Kitap ve Yayınevi, Ankara, 1988.

GÖKALP Mehmet F. ve TURHAN Güngör, İslam Toplularının Ekonomik Yapısı, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul, 1993.

İŞİK H.Bayram ve İŞİK Nihat, "Yoksullukla Mücadelede Başarılı Bir Araç: Mikrokredi", IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı, Onsekiz Mart Üniversitesi yayını, 19-21 Ekim 2007.

KARABULUT Tahsin, Yoksullukla Mücadelede Mikrokredi Uygulaması, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, Şubat 2007.

KARATAŞ Abdülmecit ve HELVACIOĞLU Aslı Deniz, "Basel II Sürecinde KOBİ'ler İçin Alternatif Finansman Kaynakları: Mikrokrediler", 3.KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi Kongre Kitabı, Güneş Gençyılmaz (ed.), Kültür Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2006.

KHAN M.M., BHATTI M.I., "Development in Islamic Banking: a Financial Risk-Allocation Approach", The Journal of Risk Finance, Vol. 9, No:1, 2008.

KORKMAZ Esfender (ed.). Mikrokredi Modeli Yoluyla Yoksulluğun Azaltılması: İstanbul Örneği. İstanbul Ticaret Odası yayını, İstanbul, 2004.

LATİFEE, Microcredit and Poverty Reduction, ,Mikrokredi Vasıtasıyla Yoksulluğun azaltılması Uluslar arası Konferansı (el kitabı), İstanbul, 9-10 Nisan 2003.

MUTLU İsmail, Faiz, Mutlu Yayıncılık, İstanbul, 2003.

OKUMUŞ H. Şaduman, Dünyada ve Türkiye'de Mikro Finansman ve Yoksulluğun Azaltılması Teori ve Uygulamalar, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul, 2010.

ÖZAR Şemsa, GAP Bölgesi'nde Kadın Girişimciliği, GAP-GİDEM Yayınları, Ankara, Ocak 2005.

ÖZSOY İsmail, Faiz ve Problemleri, Nil Yayınları, İstanbul, 1994.

ÖZSOY İsmail, Türkiye'de Katılım Bankacılığı, Asya Katılım Bankası. A.Ş Yayınları, İstanbul, 2009.

ÖZSOY İsmail, Türkiye'de Özel Finans Kurumları ve İslam Bankacılığı, Timaş Yayınları, İstanbul, 1987.

TİSVA, Mikrokredi Projesi Uygulama Esasları, Türkiye İsrافی Önleme Vakfı Yayınları, Ankara, 2004.

TİSVA, 10000'inci Üyeye Mikrokredi, Türkiye İsrافی Önleme Vakfı Yayınları, Ankara, 2004.

TİSVA, Mikrokredi Eğitim Rehberi, Türkiye İsrافی Önleme Vakfı Yayınları, Ankara, 2004.

UÇAR Mustafa, Türkiye'de-Dünya'da Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri, Fey Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992.

ULUDAĞ İ., "Uluslar arası Sistem İçerisinde İslam Bankacılığı", İslam Ekonomisinde Finansman Meseleleri, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1992.

YILMAZ Rasim Yılmaz ve KOYUNCU Cüneyt, Mikro Finansman ve Yoksullukla Mücadele, Ekin Kitabevi, Bursa, Şubat 2006.

YUNUS Muhammed, Yoksulluğun Bulunmadığı Bir Dünyaya Doğru, Gülden Şen (çev.). 2.Basım. Doğan Kitapçılık A.Ş., İstanbul, Nisan 2003.

ZEYTİNOĞLUN Erol, İslam'da ve Diğer Sistemlerde Faiz, Para, Faiz ve İslam Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi, İlmî Neşriyat A.ş., İstanbul, 1992.

ZİAUDDİN Ahmed, Iqbal MUNAAWAR, M.Fahim KHAN, Money and Banking in Islam, Islamabad: Institute of Policy studies 1983.

MAKALELER

AÇIKALIN Neriman, "Toplumsal Değişim Projesi Olarak Mikrokredi Uygulaması: Mersin Örneği", Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu.

AKGÜL Aziz, Zenginliğin Yaygınlaştırılması İçin Mikrokredi Uygulaması: Türkiye Grameen Mikrokredi Projesi, Türkiye İsrافی Önleme Vakfı Yayınları, Ankara, Ekim 2003, 7-8.

BÜYÜKDENİZ Adnan, "Ekonomik Bir Geçerlilik Olarak Özel Finans Kurumları", Özel Finans Kurumları Birliği Dünyada ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık Dergisi, 2003, 3-4.

ERTÜRK Ahmet, "Türkiye'de Özel Finans Kurumlarının Dunu, Bugünü ve Yarını", B.Cemal Rodoplu, Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları:17. ,İstanbul, 12.

ERDOĞAN N., Yoksullukla Mücadelede Etkili Bir Enstrüman Mikrokredi, Finansal Forum Özel Eki, 2004, 13-14.

ERDOĞAN Güzin, "Türkiye'de ve Dünyada Yoksulluk Ölçümleri Üzerine Değerlendirmeler", Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara, 2002, 3-4

DOLUN Leyla, Mikro Finansman, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Araştırma Müdürlüğü Yayını, Ankara, 2005.

DÜNDAR Seher Ozan, Mikro Finansman, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü Yayını, Ankara, Kasım 2007, 17.

GÜNGÖR Kamil, Bir finansal araç olarak katılım bankacılığı: tespitler-teklifler, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 1, 2009.

GÜRDOĞAN Nazif, "Özel Finans Kurumlarının Fonksiyonları ve İşleyiş Mekanizması", Özel Finans Kurumları ve Türkiye Uygulaması Sempozyumu, M.Ü. Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Ekonomik Araştırma Merkezi Yayını, İstanbul, 1988, 168-170.

HAUGHTON J. ve S.R. Khandker, Handbook on Poverty and Inequality, USA: World Bank, 2009, 40.

HENRY, C. M., "Islamic Financial Movements: Midwives of Political Change in the Middle East?", Paper presented at the 2001 meetings of the American Political Science Association, San Francisco, 2001, September.

KARDAŞ Mahmut, Deneyimler ve Yeni Fikirler Bildiriler Kitabı, SYDGM Yayınları, cilt 1, Ankara, Mayıs 2011, 604-605.

KUMAŞ Mehmet Salih, "Faizsiz Bir Finans Yöntemi Olarak Venture Capital Sistemi ve İslam Bankacılığı ile Mukayesesi", Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:16, Sayı:1, Bursa, 2007, 289-290.

KHWARİ, Aliya, Microfinance: Does It Hold Its Promise? A Survey of Recent Literature, Hamburg: Hamburg Institute of International Economics, 2004, 3.

ORMAN Sabri, "Tarih, Uygarlık ve İktisadi Politika Bağlamında Özel Finans Kurumları", B.Cemal Rodoplu, Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları:17. ,İstanbul, 2000.

ORMAN Sabri, "Modern İktisat Literatüründe Para, Kredi ve Faiz", Para, Faiz ve İslam, Der. Sabri Orman ve İsmail Kurt, İstanbul, İSAV Yayınları, 1992, 54.

ÖNER Emine, OKAN Pınar, GÖKTEN Soner ve AYPEK Nevzat. "Mikrofinans Sistemi ve Ticari Bankaların Mikrofinans Sistemindeki Yeri", Sosyoekonomi Dergisi (Temmuz-Aralık, 2008-2). Hacettepe Üniversitesi PEGEM Yayını, Yıl 4, Sayı 8, Ankara, 2008, 55-74.

ÖZTÜRK Şinasi, "Kırsal Yoksulluk ve Neo-Liberal Ekonomi Politikaları", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, cilt 1, sayı 5, Kasım 2008, 609.

ÖNAL Recep, "Türkiye'de Özel Finans Kurumlarının Dunu, Bugünü ve Yarını", B.Cemal Rodoplu, Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları:17. ,İstanbul, 2000.

Özel Finans Kurumları Birliği, Dünyada ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık, İstanbul. 2004, 29-32.

MUTLU Hüseyin Avni, "Türkiye'de İl Düzeyinde Mikrokredi Uygulamaları: Diyarbakır Örneği", Mikrokredi ve Yoksulluk, Yoksulluğun Olmadığı Bir Dünyaya Doğru, İzzet Lofça v.d. (ed.), Kahramanmaraş Valiliği, 2010, 183-184.

MORSHED Lamia, "Yoksullukla Küresel Mücadele Çalışmalarına Mikrokreditinin Katkısı", Mikrokredi ve Yoksulluk, Yoksulluğun Olmadığı Bir Dünyaya Doğru, İzzet Lofça v.d. (ed.), Kahramanmaraş Valiliği, 2010, 98-99.

POLAT Ali, Dünya Bankacılığı; Dünya Uygulamasına ilişkin Sorunlar, Fırsatlar, Türkiye için Projeksiyonlar, Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı, TKBB yayınları, İstanbul, 2009, 87.

SAKARYA Şakir, "Yerel Kalkınmanın Finansal Dinamiği: Mikro Finans ve Türkiye'deki Gelişmeler", Muhasebe ve Finansman Dergisi, Muhasebe ve Finansman Öğretim Üyeleri Bilim ve Araştırma Derneği (MUFAD) Yayını, sayı: 37, İstanbul, Ocak 2008, 101-102.

SOYAK Münevver, "Kadın Girişimciliği ve Mikrofinans: Türkiye Deneyimi", Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE), Bahar 2010, Sayı 24, 134-135.

THE ECONOMİST, "Devilish Banking- History of Disreputable Profession", 25.12.1993, 44-45.

TOSUN M. "Türk Mali Sisteminde Özel Finans Kurumları Deneyimi ve ÖFK'ların Türk Banka Sistemi İçindeki Yeri", B.Cemal Rodoplu, Türkiye'de Özel Finans Kurumları Teori ve Uygulama, Albaraka Türk Yayınları:17, İstanbul, 2000.

TÜRKER Murat, "Mena Bölgesi Faizsiz Bankacılık Fonlarının Ülkemiz Ekonomisine Kazandırılması: 'Tavarruk' ya da 'Uluslar arası Murabaha', Active Bankacılık ve Finans Dergisi , No: 35, 2004, 1-8.

YİĞİTBAŞ Bahar-Akça, "Mucizenin Adı Mikrokredi Olabilir mi?", İktisat Dergisi (1/2006), Sayı 469, 31-33.

WEBB P., COATES, J., HOUSER, R., 2002, "Does Microcredit Meet the Needs of all Poor Women? Constraints to Participation Among Destitute Women in Bangladesh", Food Policy And Applied Nutrition Program, Discussion Paper No. 3, 27-29.

WOUTERS P. Katılım bankacılığı gerçek bir ihtiyaç, Dünyada ve Türkiye'de faizsiz bankacılık. TKBB Katılım Bankaları, 1, 2007.

TEZLER

AKATAY Merve, Kentsel Yoksulluk Ve Mikro Finansman: Kocaeli Örneği, 2011, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).

AKHAN A., Katılım bankaları ile mevduat bankalarının müşteri odaklılıklarının karşılaştırılması, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2010, (Tezsiz Yüksek Lisans Projesi).

ALTAN Mikail, "Modern Bankacılık Fonksiyonları Açısından Özel Finans Kurumlarının Değerlendirilmesi", Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, 1998, (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

AYDIN Baki, Yoksullukla Mücadelede Mikrokredinin Türkiye Uygulamasının Ekonomik Açından Değerlendirilmesi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, 2012, (Yayınlanmış Doktora Tezi)

BEROOĞLU Hakan, " Nakit Yönetimi,Özel Finans Kurumları Açısından Teorik ve Uygulamalı bir Yaklaşım", İstanbul, Marmara Üniversitesi,Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, 2002, (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

ÇAK Demet, "Kalkınmanın Finansmanının Sağlanmasında Mikrokredi Yöntemi", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, 2007, (Yayınlanmış Doktora Tezi).

DARÇIN Ahmet Cüneyt, "Özel Finans Kurumlarının Katılım Bankaları'na Dönüşümünün Sebepleri ve Sonuçları", Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Finansman Anabilim Dalı. 2007, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

DUMANLI Recep, Yoksulluk ve Türkiye'deki Boyutları, DPT Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü yayını, Ankara, Haziran 1996, (DPT Uzmanlık Tezleri).

DÖŞEYEN Adil, "Yoksullukla Mücadele Programlarından Mikrokredi ve Türkiye Diyarbakır Örneği Başarı Değerlendirmesi", İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

İŞTAR Emel, Katılım Bankacılığı Tarihi, Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

KAYA Raci, "Türk Bankacılık Sisteminde Katılım Bankacılığının Tercih Nedenleri ve Bir Araştırma", Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Bankacılık Ana Bilim Dalı, 2013, (Yayınlanmış Doktora Tezi).

KÖSEMEN İkbâl Begüm, "Yoksulluk Çizgisinin Altındakilere Mikrokredi Uygulaması ve Türkiye'deki Gelişimi", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ÖZMEN Fatma, "Türkiye'de Kadın İşgücü İstihdamının Gelişiminde Mikrokredi Uygulamaları", Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, 2011, (Yayınlanmış Doktora Tezi).

ÖZGÜR Özgür, Katılım bankalarının finansal etkinliği ve mevduat bankaları ile rekabet edebilirliği. Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, (Yayınlanmış Doktora Tezi).

POLAT Alper, "Katılım Bankalarının Karını Etkileyen Faktörlerin Karşılaştırmalı Analizi" , Gazi Üniversitesi, İşletme Ana Bilim Dalı, 2011, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).

SEVİL Güven, "Faizsiz Bankacılık Sistemi ve Türk Ekonomi ve Bankacılığına Getirdiği Olanaklar", Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, 1988, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

ŞAHİN Ekrem, Türkiye'de dünden bugüne katılım bankaları, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı, 2007, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).

ŞİMŞEK B., Katılım bankalarında hizmet kalitesinin ölçülmesi ve örnek bir uygulama, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Bankacılık Bölümü, 2006, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).

TOK Ahmet, Türk hukukunda katılım bankalarının fon toplama ve kullandırma işlemleri ile klasik bankacılık işlemleri, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Ana Bilim Dalı, 2006, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).

YILDIRIM Bilgin, "Türkiye'de Özel Finans Kurumları ve Türk Ekonomisine Katkıları", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.hayrettinkaraman.net/kitap/ekonomi/0026.htm> , (Erişim Tarihi: 24.02. 2015).

<http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/>, (Erişim Tarihi: 24.02.2015).

<http://www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazpazartesi17.doc> ,(Erişim Tarihi: 10.03. 2015).

http://www.kuveytturk.com.tr/tr/Hakkimizda_Tarihce.aspx ,(Erişim Tarihi: 20.01.2015).

<http://www.albarakaturk.com.tr>30.06.2012 tarihli bağımsız denetim raporu (Erişim Tarihi: 10.01. 2015).

<http://www.turkiyefinans.com.tr/tr/turkiyefinans/tarihce.as> ,(Erişim Tarihi: 15.11.2012).

http://www.kuveytturk.com.tr/tr/Hakkimizda_Tarihce.aspx ,(Erişim Tarihi: 20.01 2015).

<http://www.ifk.com.tr/> (Erişim Tarihi: 15.01.2015).

<http://www.bankasya.com.tr/hakkimizda/index.jsp> ,(Erişim Tarihi: 20.01.2015).

<http://www.bankasya.com.tr/hakkimizda/index.jsp> (Erişim Tarihi: 20.01.2015).

www.baskent.edu.tr/~qurayk/finpazcumartesi17.doc ,(Erişim Tarihi: 12.02.2015).

Melikşah Utku, "Faizsiz Bankacılığın Hızlı Yükselişi",www.yenisafak.com.tr/yazarlar/?:=1623&y=Melikşah Utku ,(Erişim Tarihi: 26.02.2015).

www.sinankara.wordpress.com.tr, (Erişim Tarihi: 12.03.2015).

<http://www.gazetevatan.com/root.vatan?exec=haberdetay&tarih=>(Erişim Tarihi: 23.12.2014).

www.zaferdergisi.com/article/?makale=1168 ,(Erişim Tarihi: 12.03.2015).

www.cihanderqi.com/detay.php?id=134&did=07 (Erişim Tarihi: 25.12.2014).

<http://www.katilimdunyasi.com/haber/353/katilim-bankalarinin-sube-sayisi-1000i-personel-sayisi-17-bini-gecti.html> (Erişim Tarihi: 17.03.2015).

<http://www.bankasya.com.tr/yatirimci-iliskileri-kisaca-bank-asya.aspx> ,(Erişim Tarihi: 17.03.2015).

<http://www.kuveytturk.com.tr/haberler.aspx> ,(Erişim Tarihi: 17.03.2015).

<http://www.kuveytturk.com.tr/tarihce.aspx> ,(Erişim Tarihi: 17.03.2015).

http://www.albarakaturk.com.tr/bizi_taniyin/detay.aspx?SectionID=AvW7CcOUELQIQzFWvBQMfQ%3d%3d&ContentID=SjzafdvjZK8baQMqwsZQQ%3d%3d ,(Erişim Tarihi: 17.03.2015).

<http://www.turkiyefinans.com.tr/tr/hakkimizda/tarihce.aspx> ,(Erişim Tarihi: 17.03.2015)

<http://www.tkbb.org.tr/banka-ve-sektor-bilgileri-temel-gostergeler-banka-bazinda-mukayese-tablosu>

<http://www.e-konomistdergisi.com/makale.asp?id=>, (Erişim Tarihi: 23.12.2014).

[http://www.comcec.org/EN/belge/arsiv/pdf/TURKEY%202307%20CR\(1\)TR.pdf](http://www.comcec.org/EN/belge/arsiv/pdf/TURKEY%202307%20CR(1)TR.pdf) ,(Erişim Tarihi: 15.02.2015).

<http://www.mixmarket.org/mfi>,(Erişim Tarihi: 09.01. 2015).

http://www.finca.org/site/c.6fIGIXMFJnJ0H/b.6088911/k.5C7A/Key_Turning_Points_in_FINCA_History.htm,(Erişim Tarihi: 04.03.2015).

<http://tdkterim.gov.tr/bts/>,(Erişim Tarihi: 20.03.2015).

[http://www.comcec.org/EN/belge/arsiv/pdf/TURKEY%2023-07%20CR\(1\)TR.pdf](http://www.comcec.org/EN/belge/arsiv/pdf/TURKEY%2023-07%20CR(1)TR.pdf),(Erişim Tarihi: 15.03.2015).

http://uncdf.org/english/microfinance/uploads/country_feasibility/turkeydb.pdf,(Erişim Tarihi: 16.02.2015).

http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Duyurular/Basin_Aciklamalari/241525_10.2002%20BDDK%201.pdf,(Erişim Tarihi: 16.02.2015).

http://www.israf.org/tisva.asp?Menu_ID=6&Sub_ID=10,(Erişim Tarihi: 02.02.2015).

<http://www.tqmp.net/finansal.html>,(Erişim Tarihi: 29.03.2015).

<http://www.kedv.org.tr/hakkimizda/>, (Erişim Tarihi: 11.04.2015)

<http://www.kedv.org.tr/hakkimizda/>, (Erişim Tarihi: 11.04.2015)

<http://www.nahil.com.tr/hakkimizda.aspx> ,(Erişim Tarihi 11.04.2015)

<http://www.kedv.org.tr/maya/> ,(Erişim Tarihi: 11.04.2015)

<http://www.kedv.org.tr/maya/mayanin-hedef-kitlesi/> ,(Erişim Tarihi: 11.04.2015).

<http://www.kedv.org.tr/maya/borc-verme-metodolojisi/> ,(Erişim Tarihi: 11.04.2015).

<http://www.kadingirisimidestek.blogcu.com/Maya+Kredisi>, (Erişim Tarihi: 17.04.2015).

<http://www.kedv.org.tr/index.php?page=maya>,(Erişim Tarihi:15.04.2015).

http://www.kadinkooperatifleri.org/koop/index.php?option=com_content&view=article&id=44&Itemid=115 ,(Erişim Tarihi: 11.04.2015).

http://www.kadinkooperatifleri.org/koop/index.php?option=com_content&view=article&id=48&Itemid=54 ,(Erişim Tarihi: 11.04.2015).

<http://www.selp2.com/Enterprises.asp>,(Erişim Tarihi: 26.03.2015).

http://vanmikrokredi.org.tr/sayfa.php?say_id=28,(Erişim Tarihi: 5.04.2015).

http://vanmikrokredi.org.tr/sayfa.php?say_id=41,(Erişim Tarihi: 06.04 2015).

http://vanmikrokredi.org.tr/sayfa.php?say_id=27&sayfa=Amaç,(Erişim Tarihi: 06.04.2015).

<http://www.ziraatkatilim.com.tr/bankamiz/Sayfalar/hakkimizda.aspx> , (Erişim Tarihi: 24.11.2015).

RAPORLAR

Grameen-Jameel, 25 Ağustos 2010 tarihli Basın Bülteni.

HSBC. 9 Ocak 2008 tarihli Basın Bülteni.

Kocaeli İl Özel İdaresi, Mikrokredi Uygulama Yönetmeliği, Madde 7.

Kocaeli İl Özel İdaresi, Mikrokredi Kullandırma Talimatı

Kocaeli İl Özel İdaresi, Mikrokredi Bürosu Haftalık Kredi Raporu, 2010, s. 3.

Kocaeli İl Özel İdaresi, Faaliyet Raporu 2010, Kocaeli İl Özel İdaresi Yayınları, Yayın No: 8, s. 68.

Mersin İl Özel İdaresi. Mali İşler Daire Başkanlığı, Strateji Geliştirme Müdürlüğü. 2010 yılı Faaliyet Raporu. Mart 2011.

Mersin İl Özel İdaresi İç Denetim Birimi, 14.03.2008 tarihli İnceleme Raporu, s.2.

Mersin İl Özel İdaresi İç Denetim Birimi, 09.10.2009 tarihli İnceleme Raporu, s.4.

TİSVA, Mikrokredi Eğitim Rehberi, 2004, s. 29.

TİSVA Mikrokredi Merkezi – TGMP, Yasal Mali Tablolar ve Bağımsız Denetçi Raporu, s. 8.

Toplum Gönüllüleri Vakfı. 2006 yılı Faaliyet Raporu.

Toplum Gönüllüleri Vakfı. 2008 yılı Faaliyet Raporu.

Toplum Gönüllüleri Vakfı. 2010 yılı Faaliyet Raporu.

Türk Ekonomi Bankası A.Ş. 2007 yılı Faaliyet Raporu.

Türk Ekonomi Bankası A.Ş. 2009 yılı Faaliyet Raporu.

Türk Ekonomi Bankası A.Ş. 2007 yılı Faaliyet Raporu.

Türk Ekonomi Bankası A.Ş. 2009 yılı Faaliyet Raporu.

TÜİK, yoksulluk çalışması, 2013.

